

VÄXTHUSET Bostäder för barn och vuxna i Annedal

VÄXTHUSET

Bostäder för barn och vuxna i Annedal

Hanna Roos

Examensarbete 2011 vid Chalmers Arkitektur

Examinator & handledare: Ola Nylander

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3	Familjen som livsstil.....	34
Syfte och metod.....	6	Hur kan en bostad i stadsmiljö stötta en familj?	36
Stadens utveckling från 1850 till 2000-talet	7	Annedal idag	44
Trädgårdsstaden	8	Närmsta grannarnas hus	46
Den funktionsuppdelade staden - modernismen	8	Typologi.....	48
Blandstaden	10	Platsanalys.....	49
Den hållbara staden	12	Styrkor	51
Strategier för hållbar stadsutveckling.....	14	Svagheter	51
Täta staden	14	Växthuset – Designprojektet för barnfamiljer och andra	52
Gröna staden	15	Utgångspunkter	52
Energihushållning.....	16	Familjerna.....	52
Snabb analys av bostadsmarknaden.....	18	Bostadshuset Växthusets placering i Annedal.....	54
Inlåsnings effekter på hyresrättsmarknaden.....	18	Typ av byggnad.....	55
Nyproduktion av bostäder	19	Innehåll i bostadshuset	59
Barnen i staden.....	21	Ägandeform.....	60
Trafikplanering för barn	23	Byggnadens utformning	61
Presentation av Annedal.....	24	Runt Växthuset	63
Bostadsbeståndet	24	Areor och lägenheter	64
Annedals historia.....	25	Entréplan	66
Reflektion kring Annedals sanering.....	28	En våning upp	67
En Annedalsbo idag	30	Gården	68
Tankar om målgrupp för projektet	32	Fasader	70
Målgrupp: barnfamiljer – bakgrund	33	Bostäderna planer	77
Fler barnfamiljer i centrala Göteborg	33	I Växthusen	83
Familjetyper.....	34	Eftertankar	85
		Referenser	86
		Modellbilder.....	87

Abstract

This master thesis project, concerns designing a housing project for families. The design assignment aims to make a comfortable living for families and to make their daily life less stressful and more joyful. The site is situated in the neighborhood of Annedal in Gothenburg.

The assignment initially came from Lena Andersson at HSB who wanted to investigate the possibility of building a housing project on a governmentally owned site. The site is today part of an old plan for building a tunnel and a main road, connecting Annedal and Landala, two parts of Gothenburg.

The thesis started off with an analysis of Annedal and consists of an historical review and a contemporary orientation on what services, shopping, and public transport there is, and it also provides information on who lives in Annedal. Furthermore it also describes the characteristics of the build environment.

The historical background explains the main features of Annedal with a few buildings from the 19th century and a majority of the buildings from the 1970ths. These buildings are organized around large open yards on top of parking lots. The neighborhood is today closed for passing traffic, and pedestrians, bicycles and cars are separated in a modernistic manner.

The initial investigation found that the typical person living in Annedal today is young, 25- 30 years of age, well educated and with a salary above the average Swede. These people seem to move away when they marry and have children. Elderly people, do not to a larger extent move here. The concentration of young people is probably due to the fact that this neighborhood has many small relatively cheap apartments.

This represents a possibility to supplement the neighborhood with people that are poorly represented there today. Gothenburg is in the middle of a baby boom and Annedal has many good qualities for children, hence this project chose to design a housing project for modern families living in urban context and that have children.

The modernistic traffic planning is very good for children. Here they can walk independently to school far earlier than in other parts of Gothenburg. You have a unique possibility to practice bicycling on a calm street with your children. There are green areas to build cabins and two playgrounds and a football field.

More babies are born than before, many families chose to have three children and more families chose to stay in the city than before. Also schools and kindergartens are overpopulated. This has created a huge demand for larger apartments and nurseries.

A point house is the typology that gives the highest exploitation and has less impact on the sun conditions. A point house on top of a two story building copes with the site specific conditions and gives the best interior qualities so therefore was chosen for this project. Furthermore two point houses gives even better sun conditions for the yard.

Furthermore, the housing project wants to strengthen the identity of Annedal as a neighborhood with a local bath, nursery, and commercial activities. The housing project also takes a sustainable perspective, providing the residents the possibility to grow their own vegetables and prolonging the relatively short Swedish summer season in a greenhouse.

To make this fictive project more concrete and alive I have chosen to design for three real families.

1. The Persson family, that consists of the single parent Karin and her son Gustaf.
2. The reconstructed family Amundssen that consists of Isabella and Fredrik that has a daughter Lily and Pontus. Pontus is Fredriks son from a former marriage.
3. The core family is represented by the Rojas family that consists of Susanne and Jorge and their two children, Maui and Maja. In September they will be a larger family when their twins are born.

For these families I have designed a housing project with a nursery at the ground level, a safe playground and greenhouse. In this point house they have and bicycle workshop. Also teenagers have some where to meet in this house.

Syfte och metod

I mitt examensarbete har jag intresserat mig för hur familjer med barn kan bo bra i staden. Trenden har sedan länge varit att familjer med barn bor i en villa eller ett radhus någonstans utanför staden. Siffror visade så nyligen som för fyra år sedan att när familjer fick sitt andra barn hade en stor majoritet av familjerna flyttat ifrån staden. Denna trend har under 2010 vänt. Barnfamiljerna stannar kvar i staden och de får inte bara två barn utan tre med en ökad trångboddhet som följd. Det är inte bara lägenheter med många rum som fattas utan dagis och skolor i innerstaden brottas med babyboomen.

Jag visste tidigt att jag ville att mitt examensarbete skulle innefatta ett flerbostadshus i urban kontext och i kontakt med Lena Andersson fick jag reda på en tomt i Annedal. Tomten HSB hade att erbjuda är en del av ett gammalt trafikreservat som inte längre behövs. Detta examensarbete är en undersökning om det skulle passa att bygga bostäder på detta trafikreservat.

Examensarbetet består av två delar. Den först är teoretisk, och handlar allmänt om hur barnfamiljer lever idag. I den teoretiska delen finns en historisk tillbakablick på de olika teorier stadsplanerare har använt sig av för att planera en hållbar stad. I den här delen ingår också bakgrundsinformation om Annedal och Annedalsbon. Eftersom också Daniel Josefsson gjorde sitt examensarbete på den här tomten har vi gjort delar av bakgrundsinformationens tillsammans.

Bakgrundsinformationens visade att barnfamiljer var underrepresenterade i området fastän Annedal har egenskaper som lämpar sig väl för barn. Siffror på lägenhetstyper visar samtidigt att det finns få lägenheter med fler än tre rum och kök i området, så detta är kanske skälet att det inte bor så många barnfamiljer här. Detta gjorde att jag beslutade mig för att rita ett flerbostadshus med majoritet större lägenheter med barnfamiljer som främsta målgrupp.

För att ta reda på vad barn familjer behöver i staden har jag hittat information från rapporter om barn i staden, böcker om stadsbyggande och använt mig av egna erfarenheter som ”innerstadsmamma”.

I designprojektet har jag försökt att använda mig de slutsatser jag kommit fram kring vad som behövs för ett bra boende i staden för barnfamiljer. Både vad det gäller närmiljön till bostaden och själva bostaden. Det har också varit viktigt för mig att behandla platsen i Annedal med respekt då Annedal har en historia av rivningar. Tomten ligger mitt i krocken mellan 1800-talet och 70-talet och gaturummet är här modernistiskt överdimensionerat och otydligt. En viktig del i projektet har därför varit att göra denna plats med strukturerad och harmonisk. Min förhoppning är att ett flerbostadshus på den här platsen bidrar positivt till sin omgivning och gör den här platsen bättre än vad den var innan.

Stadens utveckling från 1850 till 2000-talet

Det går att se staden som den fria ekonomins arena. Här skapas de stora ekonomiska värdena och här investeras de. Hit kommer människor för att studera, arbeta och bo. Städer tävlar om att locka till sig välutbildad arbetskraft som kan bli goda skattebetalare och konsumenter.

Den 31 Oktober i år förväntas vi bli 7 miljarder människor på jorden enligt FN:s beräkningar¹. Vi möter en framtid där vi inte kommer ha samma tillgång på billig energi i form av olja som vi har idag. Det blir en utmaning att lösa hur transport, produktion av varor och inte minst livsmedel skall ske i en framtid där det blir ont om billig energi och råvaror. Med en fortsatt folkökning kommer det också bli brist på mark att odla mat på. Fler och fler platser på jorden håller på att bli obrukbara på grund av klimatförändringar. Vi ser redan idag konflikter och folkvandringar som direkt följd av att dessa jordar inte går att bruka. Dessa folkvandringar går mot staden.

Folkvandringarna mot staden började på 1800-talet när jordbruket kunde effektiviseras på grund av att oljan ersatte mankraften. Samtidigt fick den frigjorda mankraften arbeta inom den växande industrin som låg i staden. Urbaniseringen har lett till att hälften av jordens befolkning bor i städer idag. Jordens befolkning kommer att öka ytterligare och den största ökningen kommer att ske i städerna.

Makthavare och politiker har ett stort ansvar i att se till att tillväxten blir hållbar. De måste enas om hur en attraktiv och dynamisk stad också blir hållbar. Begreppet hållbarhet brukar innefatta ekonomi, resurshantering och social hänsyn. Ett hållbart stadsbyggande måste hushålla med ekonomi, energi, råvaror och mark. Vårt sätt att leva får inte äventyra framtida generationer möjlighet att försörja sig och ha en god livskvalitet.

Staden som starkt ekonomiskt centrum har vissa svårigheter att hantera. Staden måste försörjas med energi, råvaror och mat till människorna. Detta kretslopp av materia måste vara robust, resurs och energisnålt och har sysselsatt stadsutvecklare sedan länge.

¹ <http://di.se/> tisdag 21 juni 2011

Trädgårdsstaden

Ebenezer Howard (1850-1928) var en av de första att ta fram en modell på hur staden skulle kunna fungera lokalt och vara självförsörjande på mat och vatten. Han kallade sin idealstad för trädgårdsstaden. Det bodde 32 000 människor i trädgårdsstaden, 30 000 i en tät kärna och två tusen i ett omgivande jordbrukslandskap. Howards modell var robust i avseende på stadens försörjning av mat och vatten. Men modellen höll inte för kapitalismens spelregler. Stadskärnan skulle växa ut i jordbrukslandskapet när bönderna fick mer betalt för sin jord än för varorna den producerade. Modellen var alltså ohållbar ur ett ekonomiskt perspektiv². Detta har skett och sker också i Göteborg. I bostadsområden som Billdal, Eklanda och Torslandas har man byggt bostäder på stadsnära jordbruksmarker.

I Sverige kom benämningen trädgårdsstad främst att innebära en estetik där gaturummet fick en omsorgsfull utformning: Utmärkande är byggnader med förträdgårdar varierat med byggnader som ligger i liv med gatan. Vanligt är att en gata slutar med en byggnad i fond med en liten plats framför. Exempel på ett sådant villaområde i Göteborg är Landala Egnahem men också de nedre delarna av Johanneberg.

² Designing High-density cities, For Social & Environmental Sustainability Edited by Edward Ng, Earthscan 2010

Den funktionsuppdelade staden - modernismen

Le Corbusier hade sitt sätt att se på stad, natur, människor och effektivitet. Han ville;

- 1) förinta den gamla stadens slutna gaturum och småskaliga kvarter.
- 2) bygga upp nya affärs och kontorscentra av gigantiska 150-200 m höga skysrapor, regelbundet utplacerade i öppna parklandskap.
- 3) ge maximalt utrymme åt trafiken.
- 4) flytta bostäder bort från centrum³.

Detta är alltså beskrivningen av en funktionsseparerad stad. De kallas ibland satellitstäder och oftast för förorter. En stad skulle klara av att tillgodose människan med arbete, bostad transport och fritid. Bakgrunden till sådana visioner var att industrier inte ansågs vara hälsosamma att leva nära och att ge plats åt den växande trafiken. Le Corbusier såg också att det fanns ett behov att vila ut efter arbetet i så kallade sovstäder och att ha fritidssysselsättning.

³ Olle Svedberg Planernas århundrade Arkitektur förlag AB 1988

Fina exempel på en stadsdelar som har modernistisk utformning är övre Johanneberg och Sandarna. Dessa stadsdelar har lite gemensamt med den rationella inriktning modernismen tog senare under 60- och 70- talet. Här är huskropparna placerade med hänsyn till ljus och terräng och människans skala är närvarande. Men när bostadsbristen ökade och tempot för bostadsbyggandet skruvades upp så kompromissades en del kvaliteter bort. Terrängen anpassades till byggnaderna. Byggnaderna placerades för att underlätta för byggkranar och måtten på byggnaderna växte.

I och med att bilinnehavet ökade så fick den också en mer framträdande roll i planeringsarbetet. Den stora expansionen inom bostadsbyggande innebar också att man började planlägga större områden åt gången och då utanför stadskärnan.

I Sverige var Vällingby 1950-talets stora och internationellt uppmärksammade försök att bygga en ny satellitstad med arbete, bostäder och centrum (ABC-stad). I efterhand reducerades ambitionerna till bostadsområden lagom stora att ge underlag till en skola med låg- och mellan- Stadium. 10 000 invånare blev normen vilket också ansågs vara underlag för två butiker, ICA och Konsum, vid det gemensamma torget. Stora bilfria grönytor planerades. Gränserna mot omvärlden gjordes tydliga för att markera vem som hörde dit och vem som inte hörde dit⁴.

Om de tidigare småskaliga kvarteren hade varit organiserade i ett ortogonalt gatunät så hade Le Corbusier en vision om ett helt nytt gatunät. Hans gatunät hade en trädstruktur med gator ordnade hierarkiskt.

Detta sätt att planera trafiken har fått stort genomslag i vårt land i och med att vägverket gav ut "SCAFT 1968 Riktlinjer för stadsplanering med hänsyn till trafiksäkerhet." Trafikplanering enligt denna modell innebär kortfattat att olika trafikslag separeras av säkerhetsskäl och att det finns en hierarkisk ordning gator emellan. Trafiknätets trädform kommer av att stammen består en motorväg som förgrenar sig i huvudled, matargata, lokalgata och entrégata. Entrégatan var ofta en gångväg till entréerna som låg frånvända gatan. Fotgängare och cyklister hade sina vägar och skulle bara korsa lokalgator. Skulle fotgängarna korsa en led fanns broar och gångtunnlar. Detta sätt att organisera trafiken har ofta förknippats med otrygghet för fotgängare nattetid. Ofta ligger kollektivtrafikens hållplatser upphöjda, inhägnade med grönska och med endast en flyktväg. Ingen ser dig när du står och väntar eller kommer med buss/spårvagn. På väg hem måste du passera på enskild gångväg genom gångtunnel och över stora parkeringar tills du kommer till din port som vetter mot gården.

⁴ Erland Ullstad Hållbar stadsutveckling, En politisk handbok från Sveriges Arkitekter 2008

Dessa områden var byggda i en tid då alla förväntades ha arbete. De är inte byggda för att husera ungdomar utan sysselsättning och med en dåligt fungerande integrationspolitik. Det är enkelt att rada upp exempel på förorter där den här principen har varit riktigt dålig för människors välbefinnande men det finns också områden som fungerar bra. Annedal, Landala och Åkered, är exempel på attraktiva bostadsområden byggda enligt SCAFT-principen. Det fanns tankar kring säkerhet i trafiken och en omsorg kring barns säkerhet som fungerar. Många barn har redan från första klass kunnat gå och cykla själva till skolan själva tack vare denna princip.

Det modernistiska stadsbyggnadsidealet och SCAFT-principen som ger så stor plats åt bilen och så liten plats åt människan har visat sig ohållbart ur socialt, ekonomiskt och energihushållningsperspektiv. Denna princip att ordna staden i öar gör att människor skiljs åt och blir segregerade.

Blandstaden

Det höjdes parallellt röster mot detta sätt att planera staden för bilen och inte för människan. En röst som har haft stort genomslag i kritiken av modernismens stadsbyggnadsideal är Jane Jacobs. Hon såg hur städer sanerade bort stadsdelar som de kallade för slum, trots att de fungerade. Hon motsatte sig den funktionsuppdelade staden och förespråkade mångfald som en naturlig urban egenskap och kanske det viktigaste måttet på en storstads framgång. Hon såg mångfaldens betydelse som plantskola för nya idéer och företag.

”För att en blomstrande mångfald ska kunna uppstå i en storstads kvarter och stadsdelar måste fyra villkor vara uppfyllda.

1. Stadsdelen, och så många som möjligt av dess beståndsdelar, måste fylla mer än en primär funktion; helst mer än två. Dessa funktioner måste medföra en närvaro av människor som rör sig utomhus på olika tider och av olika skäl, men som kan använda många faciliteter gemensamt.
2. De flesta kvarter måste vara korta, vilket innebär att tvärgatorna och gathörnen måste komma tätt.
3. Stadsdelen måste bestå av en blandning av hus som varierar i ålder och skick; en försvarlig del av dem ska vara gamla, så att den nödvändiga avkastningen också varierar. Denna blandning måste också vara ganska finkornig.
4. En tillräckligt hög koncentration av människor måste finnas i området, oavsett varför de befinner sig där⁵.

Denna blomstrande livfulla stad Jacobs beskriver klarar av sociala och ekonomiska faktorer utmärkt men löser inte de, resurs och energiproblem vi måste hantera idag. Vad händer i staden när inte längre konsumtionen kan vara motorn? Kunde vi skruva tillbaks tiden så att vi blev mer lokala och bara höll oss i vårt kvarter skulle Jacobs modell för en blomstrande stad kanske kunna fungera även ur ett energiperspektiv.

⁵ Jane Jacobs, Den amerikanska storstadens liv och förfall, Daidalos 1961

Politiker proklamerar ofta att de önskar att barnfamiljer skall bo kvar i staden och inte sällan motiveras detta med miljöargument. Vi skulle få minskade avstånd mellan arbete och bostad med minskade koldioxid utsläpp som följd. Detta förutsätter att människors arbeten ligger i staden också. Tyvärr finns inga bevis för att människor som bor och arbetar i staden har ett lägre globalt fotavtryck än folk som bor på landet. Det finns inte heller något bevis för att stadsmänniskor verkligen transporterar sig mindre heller. Vad beror det på? Jo det handlar om livsstil. Människors livsstil beror på inkomst och innerstadsbefolkningen har högre inkomster än de som bor på landsbygden och i vissa förorter. De högre inkomsterna gör att de shoppar mer och reser mer ifrån staden. Många stadsbor har exempelvis ett sommarställe som de åker bil till. Många flyger också regelbundet både i jobbet och på fritiden. Så länge en resa till Thailand motsvarar två års koldioxidutsläpp hos en medelpendlare, är det lätt att den cyklande innerstadsbon ändå bidrar till högre koldioxidutsläpp än landsbygdsbon.

Den täta staden är effektiv när det gäller markanvändning och transporter. Men ju större staden är desto svårare blir den att försörja med mat och vatten. Detta har man sett när en utav jordens tätaste städer, Hongkong har vuxit. Staden har blivit högre och tätare och den lokala odlingen av till exempel grönsaker har minskat. Följden har blivit att grönsaker måste transporteras från allt längre avstånd in till staden.

Den täta, bilfria innerstaden som många planarkitekter förespråkar bygger till stor del på Jacobs idéer. Ibland kallas dessa planerare sig för nyurbanister och den bilfria stad de vill bygga för blandstaden. Exempel på sådana planarkitekter är James Howard Kunstler, Gehl, Leon Krier, Chrisptoher Benninger och amerikanen J.H.

Crawford skriver att måste tänka på hur de stadsnära grönområdena kan serva oss. Vi behöver både rekreation och försörjning av livsmedel. När det gäller försörjning av livsmedel får vi skilja på de livsmedel med kort hållbarhet som grönsaker och de med längre hållbarhet som spannmål. De med kort hållbarhet måste odlas stadsnära medan de andra kan fraktas med tåg.

Det blir ofta fokus på just transporter när det gäller en hållbar framtid. Mycket talar för att persontransporter kommer ske med elbilar eller snarare kollektivtrafik baserad på el och att tyngre transporter kommer ske med tåg till knutpunkter och sedan på lastbil driven på vegetabilisk olja.

Crawford ser också människors behov av att komma iväg ifrån stadens brus. Han tror att detta behov av att komma iväg skulle minska om staden innehöll färre bilar. Men han ser också behovet av att komma i kontakt med naturen. Han menar då inte bara stadsparker utan det vilda naturlivet. Han tycker att all stadsbor borde ha cykelavstånd till det vilda naturlivet. Här har mindre städer som Göteborg en stor fördel, vi kan till och med ta spårvagnen till Delsjöns Naturreservat. Delsjöarna erbjuder inte bara riktigt bra isar att åka skridsko på utan fina bad om somrarna. Äldre Göteborgare har berättat för mig att spårvagnarna förr hade ställ för skidorna.

Men vi hade också närmare till våra sommarställen förr. Det var inte tvunget att ta bilen dit. Göteborgare kunde ta tåg ut till Särö, Billdal och Hovås när dessa var sommartillhåll. Göteborgarna tog färjan till Styrso där man hyrde in sig hos fiskarbefolkningen eller moped till Näset och Torslanda. Med undantag av Styrso kanske, är Näset, Torslanda och Särö nu inte längre sommar tillhåll.

Vårt friluftsliv har minskat. Vårt minskade engagemang i naturen gör att dessa områden bli lättare att exploateras utan protester. Vi tenderar att vilja försvara grönområden vi själva strövat runt i och allra mest vill vi bevara grönområden vi var i som barn.

Den urbaniserade människan har fått nya intressen. Om vi förr gick i skogen och letade efter svamp och bär så går turen nu på staden i jakt på nästa sak vi knappast behöver. Vi människor tycks ha ett stort behov av förnyelse, variation och belöning och här har shoppingen blivit en del av vårt belöningssystem. Detta ger dock bara tillfällig lycka och här med sitt resursslöseri knappast en hållbar sysselsättning. Något som inte nyurbanisternas modell för staden hanterar är att den enorma befolkningstillväxt vi har undan för undan tränger bort djuren. Städernas utbredning gör att djurens rörelsefrihet inskränks. När klimatet ändras eller andra orsaker gör att de måste flytta kan de inte göra det för att de täta städerna är i vägen med en ekologisk utarmning som följd.

Kanske måste Jacobs mångfald och nyurbanisternas blandstad i framtiden även innefatta växter och djur?

Den hållbara staden

Vår förmåga att samarbeta och tänka långsiktigt sätts på prov vid ett hållbart stadsbyggande. Hållbarhet handlar delvis om ett nytt synsätt. Vid planering av en hållbar stad och ett hållbart samhälle krävs inte bara långsiktighet, det krävs ett samarbete regionalt över kommungränser. Människor reser idag över kommungränser och nya infrastrukturella investeringar måste hänga ihop i ett större sammanhang.

Hållbart planarbete måste alltså göras ifrån ett övergripande perspektiv såväl tidsmässigt, funktionsmässigt som när det gäller den planerade ytans utsträckning. Enligt Erland Ullstad som skrev en politisk handbok från Sveriges Arkitekter i ämnet hållbar stadsutveckling. Boken riktar sig till personer som har en politisk roll eller ett politiskt uppdrag. Han vill skapa opinion för en hållbar stadsplanering. Han påstår att vi i Sverige har en glesbygdspolitik men ingen stadspolitik.

Enligt honom så sker tyvärr ofta planarbetet projektstyrt på kommunal nivå. Att det har blivit så har historisk förklaring. På 60-70 talet var kommunerna inne i en expansiv fas och hade makten att besluta. Det var ofta kommunerna som var beställare av bostäder genom de allmännyttans bostadsbolag. Idag har kommunerna för dålig ekonomi för att vara beställare av bostäder när skola och sjukvård måste prioriteras. Bostadsbolagen drivs inte heller på samma sätt och ser inte sin roll som beställare utan först och främst som förvaltare.

Det är alltså nästan bara privata intressen som driver på planläggningsarbetet. Privata initiativ kan inte ha någon helhetssyn eller ens något långsiktigt perspektiv. De flesta bolag bygger på en tomt som de har fått planlagt och säljer helst innan projektet är byggt. Detta gör att planläggningsarbetet sker projektstyrt efter förfrågan från privat håll och inte proaktivt.

Bristen på kommunalt initiativ gör också att de bostäder som byggs är de som är lättast att sälja för tillfället och kanske inte nödvändigast de som behövs på sikt. Risker är också att dessa bostäder ligger på platser som där man är bilberoende och svåra att koppla till befintlig kollektivtrafik. Ett exempel på detta är Partille kommuns exploatering av Öjersjö för byggande av villor.

Vad som verkar mest ekonomiskt rationellt idag kanske är en ekonomisk miss redan om tio år. Exempel på en sådan miss skulle kunna vara att tillåta exploatering av externhandelsområden som är beroende av bilburna kunder. Risker är att dessa lokaler står tomma när bensinpriset blivit högre. Det är en sårbar bebyggelse som hålls i liv med för få aktiviteter som konsumtion. Dessa områden är inte helt lätta att göra om till annat det är till exempel svårt att tänka sig ett bostadsprojekt mitt i Sisjöns externhandelsområde. Det är till och med svårt att tänka sig attraktiva bostäder i anknytning.

Ett exempel på hållbar stadsplanering är att vi i Göteborg tar hänsyn till framtida vattenhöjningar. I Göteborg planerar vi för en höjd havsnivå och ett ökat flöde i Göta Älv och Mölndalsån. Det kommer att bli vanligare med oväder med kraftig nederbörd och vind och vi kommer att ha ett ökat flöde i Göta Älv och Mölndalsån med fler översvämningar som följd. Därför planeras nya bostäder som till exempel de i Östra Kvillestaden med en högre bröstning av fönstren på första plan för att klara översvämningar. Östra Kvillestaden har fler hållbara kvaliteter som att ny mark inte tas i anspråk, nära till kommunikation, arbete och bilpooler finns inplanerade. Större krav på byggnadernas energihushållning kunde ha ställts. Vi kan idag bygga så kallade passivhus och till och med plushus. Detta är byggnader som inte kräver någon tillförd värme utan som till och med alstrar energi. Kraven på nybyggnation skulle kunna skärpas så att alla nya byggnader klarar sin egen värme försörjning.

Strategier för hållbar stadsutveckling

Vad är en hållbar stad idag? Här följer några begrepp som ingår i en hållbar stadsutveckling.

- Bilfritt
- Täta staden
- Gröna staden
- Energihushållning

Täta staden

Den täta staden är ett naturligt sätt att lösa problemet med att vi människor breder ut sig i gles villa bebyggelse, så kallade "urban sprawl". Urban sprawl ger inte bara problem med transporter utan är också ett ineffektivt sätt att utnyttja jorden på. När vi människor blivit tillräckligt många finns ingen jord kvar att försörja oss med eller för djuren.

Den täta staden innebär att vi bygger högre hus på mindre yta och att ytan emellan husen används effektivare. Vi kommer att se exempel på flexibla ytor. En är för exklusiv för att kunna användas enbart för en aktivitet. När det inte spelas fotboll på fotbollsplanen tar loppmarknaden plats och om vintern spolas det is för alla skridskoåkare. Detta effektiva synsätt kan gälla över årets olika årstider men också över dygnets timmar eller veckans dagar.

I den täta staden finns möjlighet att ge plats åt människan istället för bilen. Köpenhamn har sedan 70-talet arbetat på att ge plats åt människor och cyklister och detta har också gett en mer dynamisk stad. I Wien finns det bostadskvarter där biltrafik inte är tillåten och där cykeln prioriteras⁶. I Göteborg har vi gångfartsgator där bilar tillåts men i fotgängares fart.

I den täta staden finns möjligheten att leva lokalt med arbete, bostad, konsumtion och fritid inom gångavstånd. Detta kallas lokal ekonomi. I den täta staden finns också möjlighet till social kontinuitet. Det finns en trygghet att känna igen människorna i sitt kvarter.

I den täta staden kommer det att ställas högra krav på att det också går att hitta lugns. Det måste finnas lugna oaser. Det måste också finnas tydligare övergångar från offentlig till privat när vi lever närmare varandra.

I den täta staden kommer vi också att behöva närhet till grönområden. Grönområden måste vara lätta att nå för att användas och finnas i vår närhet för att utnyttjas.

⁶ <http://sustainablecities.dk/en/city-projects/cases/vienne-bike-city-housing-project>

Gröna staden

Grönska och växtlighet kan ta sig olika uttryck. Parker som Slottsskogen och Bois de Bolognes får ses som historiska exempel på rekreationsområden i urban kontext. De parker vi bygger idag kommer vara annorlunda. Vi kan inte bara bygga för oss utan vi måste tänka på den ekologiska mångfalden. Stora gräsmattor är knappast möjligt att anlägga i framtiden. Men om de stora gräsmarkerna innehåller kärr, dammar och äng så får fler än vi människor plats.

Ett exempel på detta sätt att tänka är nu när man i Stockholm planerar Norra Djurgårdsstaden så återskapar landskapsarkitekter en bit av den svenska floran mellan husen. De designar spridningszoner. Spridningszoner är till för djur och växer för att kunna röra sig över större områden. Detta är viktigt för den ekologiska mångfalden.

Vi kommer inte att kunna ha gräsmattor att titta på utan grönskan kommer att finnas till antingen för att bli livsmedel eller för att bidra till den ekologiska mångfalden. Grönska som ren dekoration blir med all sannolikhet ovanligare. De vackra japanska Körsbärsträden kommer att få ge plats åt äppleträd.

För att uppnå lokal ekonomi måste vi införa en större konsumtion av lokalt producerat livsmedel. Här kommer den urbana odlingen in som överlevnadsstrategi. Den kan vara mer eller mindre organiserad. Privatpersoner tar en bit mark i anspråk och odlar grönsaker. Detta sker i Göteborg på Skansberget och i Ny York på ödetomter som omvandlats till "Community Gardens". I de extrema fallen skulle fasader och tak kunna användas till odling av livsmedel. Det finns många fördelar med gröna tak och fasader. En ökad biomassa i staden ger ett jämnare klimat och ökar absorptionen av koldioxid. Det ger bo åt insekter och fåglar. Det har en ljuddämpande effekt och tar bättre hand om regnvattnet. Problem med översvämningar vid kraftiga skyfall reduceras. Dessutom har grönska inverkan på människans psykiska hälsa, vi blir lyckligare.

Figur 1: Tak som boplats för fågel

Vi måste kanske också föreställa oss att hushållsdjuret lever tätare in på oss. Det Holländska arkitektkontoret Mdvdr har visat en vision om höghus där vissa våningsplan var till för grisar. Ett närmare exempel finns i Högsbo där de har grisar i närhet av bostäder. Dessa grisar ingår i kretsloppet och äter matrester. I Kungsladugård finns det gårdar där det lever hönor.

Vi kan också lära oss av naturen när det gäller vattenhantering. Förr klarade Göta Älv av att svämma över för att dess kanter inte var hårdgjorda. Längs med Göta Älv fanns våtmarker med vass och träd som al som behöver mycket vatten. Vattnet hade någon stans att ta vägen. Att översvämningarna i Louisiana blev så förödande berodde på att också de har förstört omgivande våtmarker.

Dagens stad är sårbar ur den synvinkeln. Vi har byggt stora hårdgjorda ytor med dräneringssystem som skall klara en viss mängd vatten, men så händer det oväntade och dräneringssystemen klarar inte sin uppgift med översvämning som följd. Därför börjar man tänka i nya banor och ser att det behövs en blandning av ytor. Gräs och grusade ytor kan med fördel finnas insprängt bland asfalten så att vattnet kan absorberas.

Energihushållning

Vi står inför en omställning ifrån olja om energikälla till att använda energi ifrån förnyelsebara energikällor. Om vi skall slippa ur beroendet av olja måste vi också bli bättre med att spara energi.

Det krävs mycket energi att lysa upp staden, kyla och värma staden. Våra städer har blivit mer och mer belysta.

Städer som Shanghai som har svårigheter med sin energiförsörjning har infört tider på kvällen då man stänger ner en del av belysningen för att spara energi

Hur byggnader är placerade har betydelse för stadens ventilation och uppvärmning/ kylning av byggnader. Byggnaders utformning och placering påverkar luftens turbulens. Det kan till exempel bildas uppåtvindar kring höga punkthus. Vindar har betydelse för byggnaders energibalans och det är viktigt att göra täta klimatskal. Storleken på byggnadskomplex har också betydelse. I stora byggnader är det svårare att få ett jämnt klimat på solsida, skuggsida och i kärnan utan en komplicerad ventilation som kräver energi.

Ett första steg är naturligtvis att bygga byggnader som är täta och välisolerade och som inte behöver någon tillförsel av värme eller kylenergi. Nästa steg är att låta byggnader bli en del i stadens energiförsörjning. Solpaneler och minivindkraftverk kan hjälpa till att alstra energi. Fasader och tak har potential att användas till energiförsörjning.

Figur 2: Grönt tak med solpaneler i Basel

Snabb analys av bostadsmarknaden

Under mer än 10 års tid har Sverige haft stigande bostadspriser. De allt högre priserna gör att förstagångsköparna få ta en allt högre risk när de lånar pengar. De som idag bor i hyresrätt har svårt att köpa en villa i Göteborgsområdet, även om de med goda inkomster. Det är tyvärr också väldigt svårt att byta sin hyresrätt till en annan hyresrätt.

Det har varit lätt att låna kapital och historisk sett har räntorna varit extremt låga. Många bostadsägare har sett sin bostad öka i värde medan kostnaden för boendet minskat. Förstagångs- köparna har fått ta större och större lån för att så kallat komma in på marknaden. Dessa nya pengar i form av lån har drivit upp priserna så att Sverige nu har bland världens högsta bostadspriser. Prisuppgången har varit störst i storstadsregionerna.

Det finns en fara med en ständig ökning av hushållens belåningsgrad. Om inte också löner stiger med samma hastighet blir hushållen sårbara vid en uppgång i ränta eller ändrade ekonomiska förutsättningar som vid sjukdom eller arbetslöshet. Detta kan tillslut leda till en priskorrigerings liknande den som redan skett i stora delar av världen i samband med finanskrisen 2008-2009 med exempel ifrån USA, Irland, Holland, Spanien och Danmark som ligger nära oss.

I Sverige har priserna fortsatt uppåt med förklaringar som att vi inte har haft en lika stor nyproduktion av bostäder som till exempel Danmark och Spanien. De senaste två åren har prisuppgången varit 20 % i Malmö, Stockholm och Göteborg.

Denna spiral uppåt är nyligen bruten då bankerna under påtryckning ifrån politiskt håll blivit restriktivare i sin utlåning..

Inlåsnings effekter på hyresrättsmarknaden

Hyresmarknaden omtalas ofta som positiv för rörligheten av arbetskraft mellan städer. Du säger snabbt upp din lägenhet när du fått arbete i annan stad och hittar lätt en ny hyresrätt där. Så är det inte alls. Detta fungerar bra i stora delar av världen men inte alls i Sverige. Det är nästan omöjligt att hitta en hyresrätt i Sveriges större städer. De som har kontrakt på en hyresrätt säger sällan upp sina kontrakt med låg omsättning som följd. I Sverige har hyresgästen ett starkt besittningsskydd, vilket innebär att det inte finns några tidsbestämda hyreskontrakt utan nästan alla kontrakt är av karaktären tillsvidare.

Länge hävdades det ifrån Fastighetsägarförbundet att en statligt reglerad hyressättning gjorde att tillgången på hyresrätter i innerstaden var liten. Många vill bo i innerstaden och med låga hyror hade alla råd. Utrymmet för en svart marknad av hyreskontrakt var stor.

Sedan infördes bruksvärdeshyror. Det innebar att allmännyttan förhandlade med hyresgästförbundet om hyreshöjningar. De privata värdarna fick göra en jämförelse med allmännyttans lägenheter, där parametrar som standard på lägenhet, avstånd till city och kollektivtrafik hade betydelse för hyran. Detta innebar inte att det blev lättare att hitta lägenhet i attraktiva lägen eller i ytterområdena heller.

Nu har marknadshyror introducerats. Men vägen dit sker stegvis. Hyresvärdar får höja så mycket de önskar men med högst 7 % årligen.

Bristen på möjligheten att hyra en lägenhet i Sverige beror inte bara på avsaknaden av fri hyressättning. Inskränkningar i rörligheten på hyresrättsmarknaden beror också på en starka besittningsrätten. Sverige har dessutom en stor del lägenheter som inte får hyras ut. Bostadsrättsföreningar har ofta en klausul om att bostadsrätten inte får hyras ut.

I andra länder är det vanligare med ägarlägenheter än bostadsrätter. Dessa ägarlägenheter kan hyras ut om ägaren vill och det vanligt att äga flera lägenheter och hyra ut dem periodvis. I Belgien är det till exempel vanligt att bygga två hus. Ett bor ägaren i och ett hyr han/hon ut och har det som en form av pensionsförsäkring. Alla tjänar på att det är lätt att hyra ut sin lägenhet bostads- ägar- eller hyreslägenhet. Det kan vara en trygghet att kunna hyra ut en del av sin lägenhet om man får ändrad ekonomi eller familjesituation. Det är också en trygghet att veta att det går att hitta en annan bostad när man söker arbete på annan ort eller får ändrade familjeförhållanden.

Professor Hans Lind på KTH har ett recept på att lösa bostadsbristen i storstäderna snabbt. Det går ut på att få tillgång till bostadsrätter som hyresrätt.

- Föreningen ska enbart kunna säga nej till uthyrning om personen tidigare missköttuthyrning
- Avgift till föreningen vid uthyrning (typ 200kr/mån)
- Fri hyressättning – men oavsett kontraktslängd har hyresgästen 2 månaders uppsägningstid som skydd
- Inget besittningsskydd – antingen tidsbegränsat eller tre månaders uppsägningstid från bostadsrättsinnehavarens sida
- Enkla skatteregler, t ex att 20 % av hyran tas upp som inkomst vid uthyrning⁷

Nyproduktion av bostäder

Marknaden bygger det som för tillfället verkar ekonomisk mest lönsamt och något annat är inte att förvänta sig enligt Erland Ullstad, som skrev den politiska handboken om hållbar stadsutveckling.

Marknaden ser inte samhällets behov i sin helhet, varken i nutid eller i framtid utan det måste politiker förstå och hantera.

Enligt Erland Ullstad borde det byggas bekväma lägenheter insprängt i villaområden för att den stora, äldre gruppen 40-talister skall kunna flytta ifrån sina villor. Till villorna skulle barnfamiljer kunna flytta stället för att de bygger villor längre och längre utanför staden.

⁷ http://svtplay.se/v/2393920/svt_forum/bostadsbubblan_-_sanning_eller_overdrift_

Trenden att barnfamiljer flyttar längre och längre utanför staden verkar för tillfället bruten på grund av nya regler för bostadslån.

Vad Erland Ullstad menar är att det borde finnas en statlig vision om vad för typ av bostäder som skall byggas och var någonstans. Vad Sverige behöver för bostäder löser inte marknaden själv. Han hävdar att vi riskerar att ha för många villor när fyrtialisterna inte kan bo kvar i sina villor och för få lägenheter åt både unga och gamla.

Det har byggts få hyresrätter, få ägarrätter och flest bostadsrätter.

Fastighetsbolag har sedan länge hävdat att det inte lönar sig att bygga hyresrätter i jämförelse med bostadsrätter. Att det inte byggs så många ägarrätter kan var kulturellt.

Många hyresrätter har dessutom omvandlats till bostadsrätter. Därför är det nu bra för marknaden som helhet att de privata värdarna tar initiativet och bygger fler hyresrätter.

Barnen i staden

Det finns nio miljoner invånare i Sverige- av dessa är två miljoner barn. Inom unionen finns det 376 miljoner invånare – av dessa är 90 miljoner barn. Hur speglar sig detta i vår stadsplanering? Hur har vi anpassat staden till att det ständigt finns nya generationer av små barn som växer upp och socialiseras in i vårt samhälle⁸.

Staden som uppväxtmiljö har kritiserats sedan slutet av 1800-talet, då urbaniseringen på allvar började. Särskilt för arbetarklassen barn var stadsmiljön en trång, brokig och smutsig arena. Detta var under en tid då föräldrarnas arbetsdagar var långa och det inte fanns någon barnomsorg och gatan blev barnens vistelse.

I boken *The death of the great American cities* utmanar Jane Jacobs föreställning om att gatan skulle vara en dålig plats att leka på. I Jane Jacobs bok jämförs den lilla stadsgatan med sin trevliga trottoar, full av folkliv och gemenskap med förorternas parker där problem med gängbildning, droger och hemlösa var mycket farligare för barn att leka i. Stadens gata skulle här vara en trygg plats för barn att leka på. Men det är en annan stad idag än på 60-talet med en hårdare trafik och färre vuxna som har tid att vistas på entrétrappan och skvallra, så som man ser i amerikanska filmer.

⁸ Nic Nilsson Barnens stad - en barnvänlig stad för barns bästa lek, och inflytande IPA 2002

Barn och trafik är en svår kombination. Barn blir inte trafikmogna förrän i 12-års ålder. Deras impulsiva beteende gör att de flyger efter bollen rätt ut i gatan eller springer rätt över gatan när de ser sin förälder.

Mattias Sandberg har forskat på området om barns vistelse i stadsnära grönområden. I en internationell jämförelse är Svenska städer glest befolkade och gröna. Andelen grönytor som bedöms som ”allmänt tillgängliga” utgör ungefär 45 % av Stockholms yta och över 50 % av Göteborgs yta⁹. Även om de Svenska städerna framstår som gröna är det befogat av Mattias Sandberg att fråga sig om naturvistelsen nära hemmet har någon plats i storstadsbarnens liv.

Det har gjorts studier i både Sverige och England som visar att lantlig miljö är den roligaste miljön att leka i och då särskilt sommartid. Det som barnen uppskattar är den fria miljön och kontakten med djuren.

En engelsk studie visar att barn i stadsmiljö är ofta missnöjda med den offentliga lekmiljön¹⁰. Den visar också att färre barn idag än för 20 år sedan betraktar sig som ”utomhusbarn” och att utomhusleken bedrivs närmare hemmet. Här drogs slutsatsen att det snarare var föräldrars oro för att något skulle hända barnen som inskränkte deras lek än utomhusmiljön i sig.

⁹ Mattias Sandberg, Barn och natur i storstaden, Göteborgs Universitet 2009

¹⁰ Valentine &McKendrick, Children's outdoor play: exploring parental concerns about children's safety and the changing nature of childhood, Geoforum 1997.

Barn har idag mindre skäl att leka utomhus. De har större yta och fler attraktiva aktiviteter inomhus att välja på. TV och dator har blivit ett tidsfördriv också för mycket små barn. Omvitnat är att de fastnar i detta och kanske tycker vissa föräldrar att det är bekvämt. Det pekas också på att den fria leken allt oftare ersätts av schemalagda aktiviteter.

Men det finns många orsaker att inte tillbringa sin uppväxt inomhus framför datorn. Vistelse i naturmiljö kan ha positiva effekter på hälsa i olika avseenden; blodtryck, minskad stress, motorik, begreppsbildning och koncentrationsförmåga. Det gör det intressant att diskutera grönområdets betydelse för vällvnadssjukdomar och en ökad psykosocial ohälsa.

- Lek är jämsides med behoven av näring, häls, bostad och utbildning nödvändig för alla barns totala utveckling
- Lek är instinktiv, frivillig och spontan. Den är naturlig och utforskande.
- Lek är kommunikation och uttryck och sammankopplar tanke och handling.
- Lek berör livets alla aspekter.
- Lek hjälper alla barn att utvecklas fysiskt, psykiskt, emotionellt och socialt.
- Lek är ett sätt att lära sig leva och ej endast ett tidsfördriv

Nic Nilsson, en mångårig styrelsemedlem i IPA har skrivit en bok om stadsplanering för barn. IPA är en internationell förening som vill förbättra barns möjligheter till lek över hela världen.

Enligt Nic Nilsson är lekplatser idag främst utformade för att klar olika krav på säkerhet och inte främst för att stimulera och möjliggöra lek.

Men när kommunerna har dåligt med pengar försummas underhållet och säkerheten åberopas. I stället för att laga ett lekredskap så tas det bort.

Enligt Nic Nilsson har flera hundra lekplatser lagts ned på grund av ett för utpräglat säkerhetstänkande.

Nic Nilsson menar att lekredskapen ges för stor betydelse för leken. En bra utformad miljö som tillgodoser barnets behov av spänning och omväxling behöver inga lekredskap. Lekredskap kan finnas där för att markera att här kan barn vistas och som för att markera mötesplatsen. De lekredskap som är bra är de som går att kombinera med löst material som tillexempel pinnar och som kan användas på olika sätt.

Så en vettig planering av miljön gör att många lekredskap är onödiga.

Avsikten med lekredskap är att hålla barn i rörelse. Barn skall klättra, balansera, bolla, springa runt och jaga varandra, leka tittut, få utblick och möjlighet till såväl kontakt som avskildhet. Om ett bostadsområde tar hänsyn och planerar in tillfällena för dessa behov så kan en sådan ofta erbjuda en mer variationsmöjligheter än ett lekredskap kan. Med rätt utformning kan rabattens kantsten vara bra att balansera på, källartrappan ett gömställe, väggen ett bollplank och trädet ett klätterträd. Bland de taggfria buskarna kan tittut leken, jaga runt, gömma sig och de enskilda samtalen ta rum.

Jens Nilheim har i sin avhandling "Kan ni gå ut och leka" gett förslag på hur en utemiljö görs attraktiv för barn¹¹.

- Nivåskillnader - för överblick, rumslighet och möjlighet att klättra
- Lutningar – för pulkaåkning , att öva balansen och att rulla sig i
- Gömställen - bakom hörn, elskåp, buskage eller murar, i prång
- Bra buskar - tåliga slitstarka, utan taggar, täta, rumsbildande, utan giftiga bär
- Träd – att klättra i och som ger skugga
- Gräsytor – för lekar och bollspel, ger orörd snö under vintertid
- Hårda plana ytor – för cykling, inline-åkning, bollspel, bollspel och andra lekar
- Löst material – som kottar, kastanjer, pinnar och sand
- Ramper och stålräcken – för skateboard

Trafikplanering för barn

Nic Nilsson nämner fem punkter som bör beaktas när man planerar för trafik i ett bostadsområde. Dessa punkter ligger långt ifrån nyurbanisternas ideal men går bra att tillgodose i Annedal

1. Gång-, bil- och cykeltrafik måste skiljas åt och gå fram var för sig
2. Bostadshusens in och utgångar måste vara belägna mot en trafikfri lek och rekreations yta och inte mot gatan, parkeringsplatser eller garage

3. Lekytorna måste vara mer tilldragande än trafikmiljön samt ligga närmare bostaden. Bra lekutrymmen är ett grundläggande säkerhetskrav för barnen.
4. Goda kontakter måste finnas mellan ute och inne, vilket underlättar tillsynen av de barn som leker ute.
5. Förbindelserna mellan bostaden och barnets färdmål – förskolan, skolan, fritidshemmet, lekparken butiken etc. måste vara fri ifrån trafik

Nic Nilsson är medveten om att trafikseparerade miljöer är starkt ifråga satt men framhåller ändå att de bra för barn och borde finnas även inne i staden och inte bara i förorten. Det kanske är just i staden det fungerar i inte allt för stora områden.

¹¹ Jens Nilheim, Kan ni gå ut och leka, KTH 1999

Presentation av Annedal

Stadsdelen Annedal ligger innesluten mellan Landalabergens höjder i öster och söder, Nilssonsberg i norr och Kommendantsängens stenstad i väster.

Annedal är en välkänd och historisk del av Göteborg samt en del av innerstaden **Linnestaden**. Annedal omges av bland annat Dicksonska Stiftelsen, Skansen Kronan och Engelska parken. Annedal ligger på nära avstånd till stadens två största parker, Slottsskogen och Botaniska trädgården.

I Annedal blandas äldre och nyare byggnader i varierande skala och stil med **övervägande del bostäder**. Dominerande är flerbostadshusen från ombyggnadsperioden under 1970 talet då landshövdingehusen ersattes och endast stiftelsehusen och Annedalsskolan sparades.

Annedal är ett lugnt område i relation till de mer trafikerade och varierade aktiva miljöerna i dess omgivning. De angränsande stadsdelarna Linnestaden, Olivedal och Vasastaden är av en helt annan karaktär. De stadsdelarna består av mångfunktionella kvarter ifrån 1800-talets mitt och framåt. Annedal är modernistiskt planerad med betydligt färre funktioner, mest bostäder. Förutom bostäder finns social omsorgsverksamhet som äldreboende, samt pedagogiskt verksamhet som förskola och låg/mellanstadieskola. Den kommersiella aktivitet som finns i området är kopplat till livsmedel som Hemköp, en dagligvaruhandel, en grönsakshandel och en godisaffär.

Bostadsbeståndet

Information om lägenhetsbeståndet visar att det finns en högre andel 2rok och 1rok än i omgivande stadsdelar. Det finns en hög andel hyresrätter jämfört med Olivedal, men färre än i Haga.

Primärområde	Samtliga hustyper						
	Totalt	Lägenhetstyp					
		1rk	2rk	3rk	4rk	5+rk	Uppgift saknas
108 Annedal	2 533	563	1 089	540	230	107	4
109 Olivedal	6 277	1 044	2 216	1 945	758	295	19
110 Krokslätt	6 457	1 612	2 369	1 623	481	358	14
111							
Johanneberg	5 127	1 863	1 776	1 047	309	129	3
112 Landala	2 689	820	677	768	315	102	7
113 Guldheden	6 015	1 443	2 230	1 318	775	247	2
114 Lorensberg	1 030	158	228	239	194	211	0
115 Vasastaden	3 738	709	1 187	877	510	439	16

	Ägarkategori					
	Allmn företag	Bostads-rättsför	Enskild person	AB, KB Stiftelser	Stat Komm	Uppgift saknas
108 Annedal	0	890	179	1 445	19	0
109 Olivedal	144	3 375	962	1 796	0	0
110 Krokslätt	710	1 690	1 646	2 395	16	0
111						
Johanneberg	314	1 875	1 533	1 405	0	0
112 Landala	966	336	220	951	216	0
113 Guldheden	3 299	2 124	180	412	0	0
114 Lorensberg	49	308	425	248	0	0
115 Vasastaden	182	1 312	567	1 676	1	0

¹²

¹² <http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/> 2010-10-10

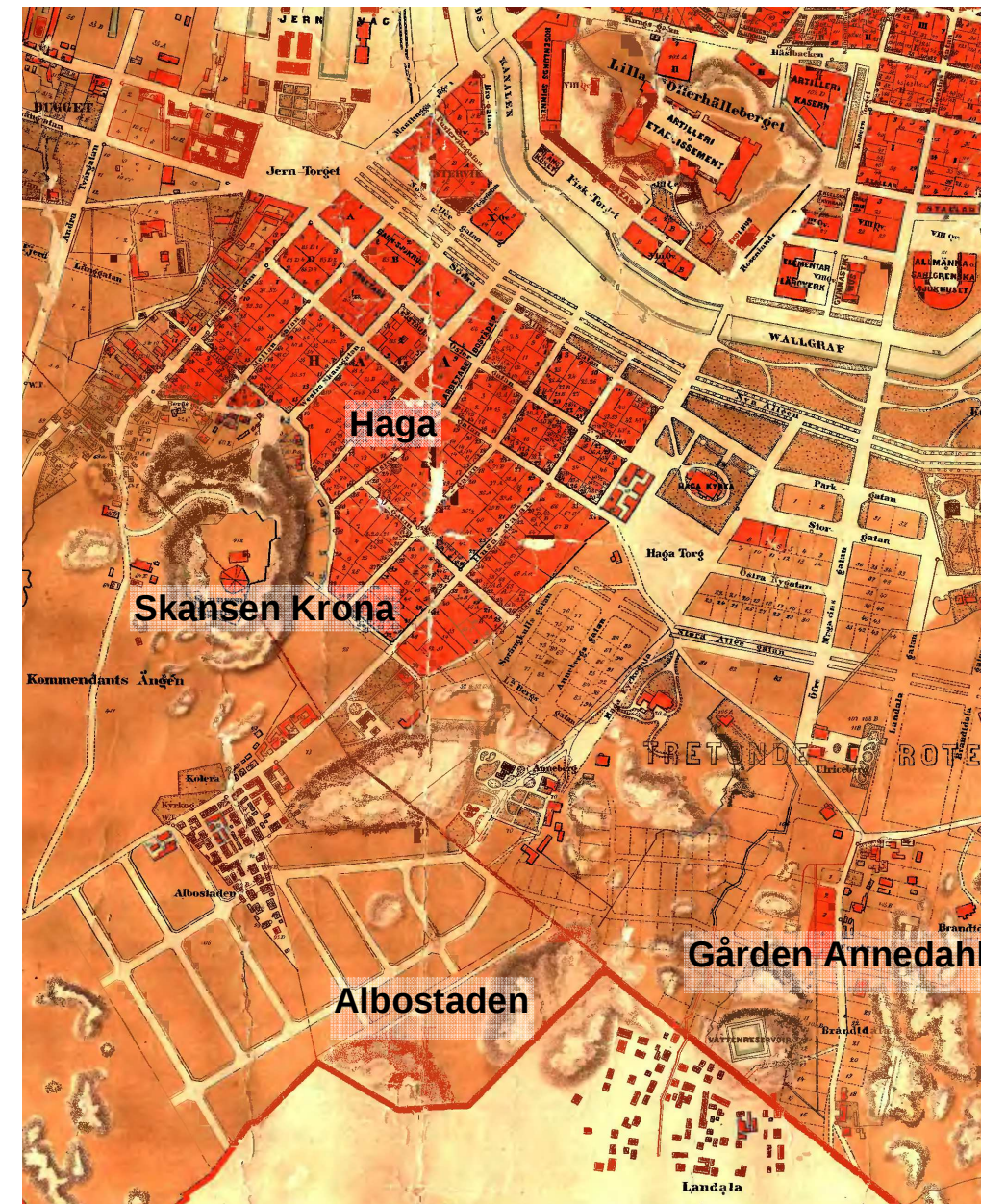
Annedals historia

Gösta Carlsson en medlem i Annedalspojarna har i sin bok "Annedal" beskrivit sin stadsdels historia¹³

Annedal ligger mellan Landalabergen i öster och söder, Nilssonsberg i norr och Kommendantängens täta stenstad i väster. Stadsdelens namn kommer ifrån den egendom som redan 1786 kallades "Anne Dahl" och låg på nuvarande Annedalsskolans plats.

1850 köpte Åke Nilsson området som idag är Skanstorget, Sprängkullsgatan och Nilssonsberg och för att driva en handelsträdgård där det tidigare var ängs och betesmarker. Nilssonsberg kallades innan Åke Nilssons död 1877 Spekeberget.

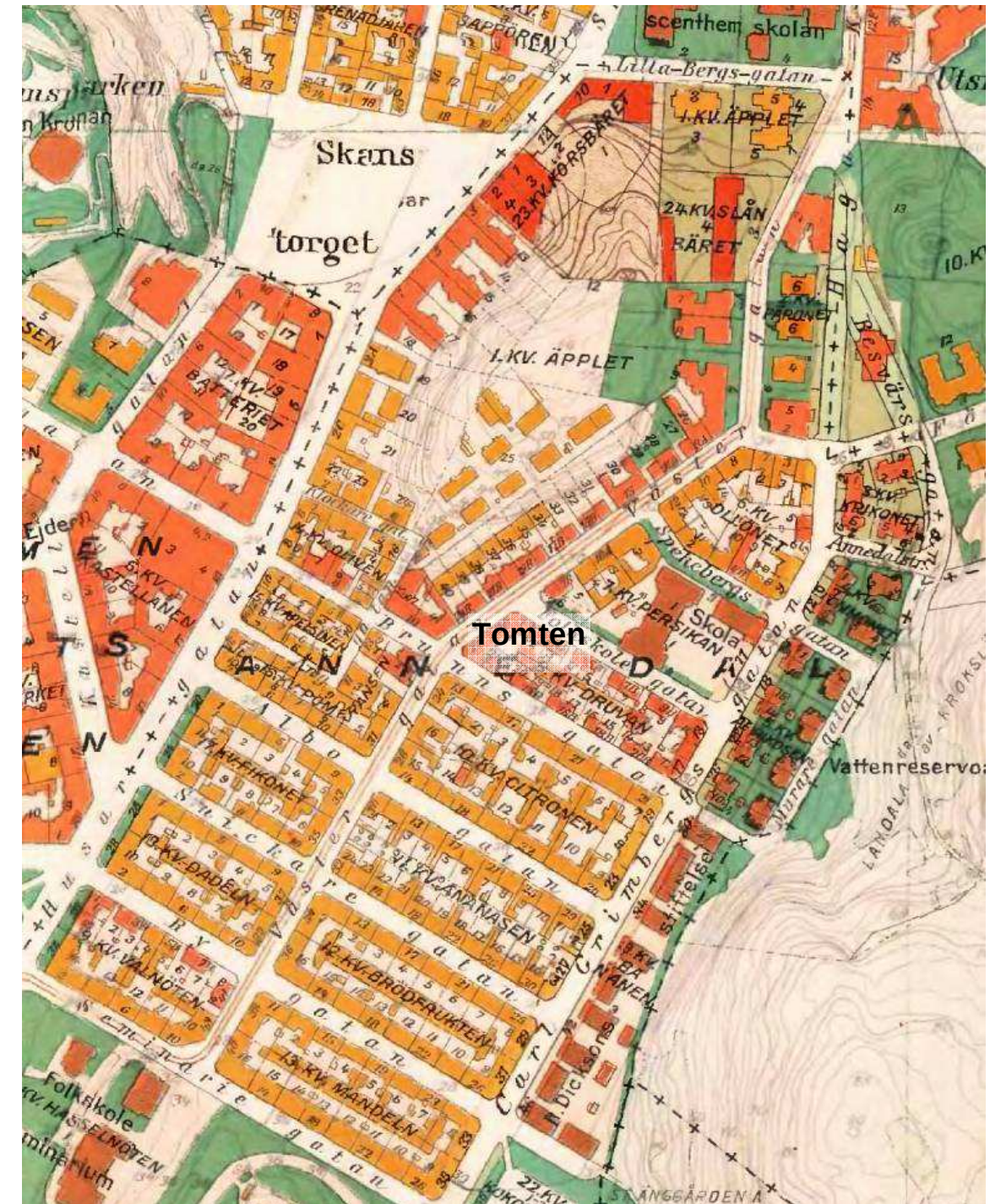
Haga var vid den här tiden en förstad och vid slutet av 1800-talet exploaterades Vasastaden. Trafiken söder ut ökade och Husargatan förlängdes därför över Nilssons ägor. Handelsträdgården klövs i två delar, Nilssonsäng och Nilssonsberg. Den tidigaste bebyggelsen i Annedal var uppförd i närheten av Nilssonberg av bönder ifrån Ale, där av namnet Albostaden. Vasastaden och Kommendantängen är ännu inte exploaterade. Kartan visar var gården Anne Dahl låg.

Figur 3 Historisk karta ifrån tidigt 1800-tal

¹³) **Gösta Carlsson ; Annedal**; Göteborgstryckeriet 2002

Här fanns olika typer av arbetarbostäder. Dessa bostäder var experiment och nymodigheter för sin tid, som uppmärksammades även utanför Göteborg. Ett exempel på detta var kvarteret Ananasen längs Västergatan, med de allra första landshövdingehusen, uppförda 1876-81. Bebyggelsen på Nilssonsberg längs dåvarande Ängsgatan bestod också av mestadels av två vånings trähus med stensockel liksom landshövdingehus med fyra enrummare i varje plan. På gårdarna fanns utedass och bryggshus.

26

Nära Linneplatsen låg senare former av landshövdingehus som var rikt dekorerade. I området fanns också ett par sten hus och de gedigna Dicksonska stiftelsehusen i tegel.

En nyhet för tiden var flera hus som var uppförda av byggnadsföreningar och bostadsbolag.

1961 börjades hus köpas upp för sanering i Annedal. 1967 revs husen på Nilssonsberg. 1971 klubbades en ny stadsplan igenom efter hårt motstånd och 1973 var nästan all träbebyggelse borta. Dicksonska stiftelsen och Annedalsskolan blev kvar. Dicksonska stiftelsen hade också planer på att riva och bygga nytt men hindrades av ekonomiska bekymmer. Samtidigt växte sig krafter att renovera i stället för att riva sig kraftigare. Saneringsivern ersattes med renovering och upprustning stöttad med en statlig delfinansiering i form av ROT-bidrag. 1972 genomgick således Dicksonska stiftelsehusen en senare starkt kritiserad renovering. Det är inte mycket kvar av de ursprungliga planlösningarna och de vackert bågformade fönstren är delvis igenmurade för att innefatta rektangulära fönster utan spröjs.

Grunden för den här saneringsivern lades på 30-talet då man hyste en stark tilltro till att arkitektur kunde lösa hälsoproblem. Trångboddhet, dåliga hygieniska faciliteter och brist på sol och frisk luft ledde till att fruktade sjukdomar som TBC skördade liv bland stadens mindre bemedlade. Huskropparna skulle alltså enligt funktionalistisk anda placeras med optimala solförhållanden och inte skugga varandra. Le Corbusier utvecklade nya principer för hur livet skulle vara. Platsen för arbete, fritid och bostad skulle separeras. Hans principer för stadsplanering innebar en trafikseparering med olika vägar för olika trafikslag placerade i en viss hierarki.

Detta applicerat på Annedal innebar en rad förändringar. 1800 nya luftigt placerade bostäder av modern standard ersatte de 2400 dåligt underhållna befintliga bostäderna. Annedal skulle befrias ifrån genomfartstrafik så området fick endast en infart – Brunnsgatan. Trafikreservat skapades längs Brunnsgatan som förberedelse för en genomfartsled i en tunnel upp till Landala Torg bort mot Göta Platsen. Tanken var att bostadshusen skulle få trafikfri kontakt med Landalabergen. Separat gång och cykelvägar anlades i området med gångbroar över spårvagnen.

- Västergatan blev kollektivfil för enbart spårvagn.
- Övre Husargatan breddades ifrån 18 till 48 meter.
- Nilssonsberg topp plansprängdes för att underlätta för ett rationellt och ekonomiskt byggande av bostäder med garage under inne i berget.
- Den sociala servicen skulle tillgodoses genom barn- och äldreomsorg.

- Ett köpcentrum skulle ersätta de många småbutiker som måste försvinna.
- Behovet av grönområden och utrymme för sport skulle tillgodoses.
- Totalt cirka 1500 p-platser i garage byggdes.

Reflektion kring Annedals sanering

Ordet sanering får mig att associera till förintelsen. Nazityskland skuldbelade vissa grupper i befolkningen för den dåliga ekonomin, förlusten från första världskriget och diverse andra svårigheter för att sedan med stor handlingskraft utrota dessa onda grupper av människor.

Det är fortfarande idag svårt att se nyanserat på denna avskyvärda handling. Genom att kategorisera att de som utförde dådet var allt igenom onda och att genom helt distansera oss ifrån dem, känns det kanske mer uthärdligt, men vi lär oss inte mycket ifrån händelsen. Vår oförmåga att lära oss av historien har tyvärr visat sig relativt nyligen med nya folkmord i Rwanda och Srebrenica. Kanske hade vi lärt oss mer om vi hade granskat de mänskliga drivkrafter som ligger bakom folkmord för att se varningssignaler och få stopp på det i tid.

Det går kanske att se mer nyanserat på saneringen av Annedal. Det var trots allt bara hus som försvann och inte människor. Men dessa hus som syns på de nostalgiska bilderna var vackert utsmyckade landshövdingehus och de små gatorna var belagda med kullersten. Det är svårt att förhålla sig neutralt till en jämförelse med bilder av bebyggelsen som finns där idag. Sorgen av förlusten blir sorgen förlamande.

Andra europeiska länder har bevarat trähus ifrån 1500-talet och varsamt höjt standarden till nutida nivåer. Det relativt oförstörda Marstrand med sin träbebyggelse ifrån 1800-talet anses ha höga kvalitéer när det gäller boende. Med detta i åtanke så är jag övertygad att rivningen av Annedal liksom andra stadsdelar är en förlust för Göteborg. Det är en sorg vi måste leva med.

Men risken är att vi idag inte ser de kvalitéer som 70-tals bebyggelsen trots allt har. Det fanns på 70-talet ambitioner att lösa sociala problem och en vilja att höja standarden på boendet som måste respekteras. Människor levde under miserabla förhållanden i Annedal vid tidpunkten då saneringen inleddes, tyckte ledande politiker.

Husen hade fått förfalla och det ansågs vara en självklarhet att ha egen dusch och wc inomhus och kvinnorörelsen hade med all rätta dömt ut de tvättanrättningar som fanns utomhus, och dessutom hade människorna börjat bli rädda för varandra.

Men när byggnaderna var nya innebar de en standardhöjning av bostäder för arbetare. Det var vid denna tid ingen självklarhet att ha egen toalett inomhus och de människor som levde här hade det bra ekonomiskt och socialt.

Men det fanns också brister när byggnaderna var nya. Byggnadskropparna låg tätt. Det fanns delar av Annedal där densiteten var så hög att det lilla av gårdar som fanns och lägenheterna måste ha haft mycket dåliga ljusförhållanden. Det fanns i många fall inte mycket till gård att vistas på.

De sociala problem som fanns i Annedal på 60-talet med arbetslöshet och missbruk och att folk kände sig otrygga och den dåliga standarden på bostäderna löste delvis saneringen.

Det betyder självklart inte att de sociala problemen i Göteborg som helhet inte finns kvar, de har bara flyttat. Standarden på bostäderna hade gått att höja utan att riva hela bostadsbeståndet. Ljusförhållanden hade kunna bli bättre om vissa gårdshus revs. Det hade kunnat ge plats åt fina innergårdar med grönska, grillplatser och lekplatser.

Men rivningen går inte att få ogjord och 70-talshusen finns. Dessa 70-talshus har många bra kvalitéer. 70-tals husen här har inte samma dåliga rykte som de i förorter som Backa, Hjällbo, Eriksbo eller Länsångården. De här husen ligger centralt och är väl underhållna. Även mellanrummen mellan husen är väl skötta. Det finns en blandning av hyresrätter och bostadsrätter och det är unga människor, i arbetsför ålder med höga inkomster och utbildning som bor här.

Ett tillägg i detta område skulle kunna förhålla sig respektfullt både till 70-talsbebyggelsen och till det lilla som finns kvar av 1800-talsbebyggelsen, och samtidigt spegla sin samtid. Ett tillägg här skulle dessutom ytterligare kunna stärk Annedals identitet som egen stadsdel.

En Annedalsbo idag

För att få en bild av vem som bor i Annedal idag har statistik på ålder, politisk tillhörighet, inkomstfördelning och civilstånd undersökts. Statistiken har vidare jämförts med omgivande statsdelar för att se om Annedal utmärker sig på någon punkt. Statistik kommer ifrån Göteborgstad hemsida där de presenterar Göteborgarna i "Göteborgsbladet"¹⁴.

Åldersfördelning

Annedal följer samma mönster inom åldersfördelning som omgivande stadsdelar, Haga, Olivedal och Masthugget.

Det som skiljer Annedal är att det finns en något större andel (10.5%) människor i åldersgruppen 75 och äldre än i de omgivande stadsdelarna. Detta beror antagligen på att det finns ett äldreboende i Annedal.

Den största andelen människor är liksom i de övriga stadsdelarna människor mellan 25-44 år med 39.6% av den totala befolkningen. I denna åldersgrupp är det störst andel människor 25-30 och över 40.

Vidare går att utläsa att Annedal inte på något sätt utmärker ifrån omgivande sig när det gäller antalet barnfamiljer som bor i stadsdelen. Det sker en successiv utflyttning av familjer när de får barn. När barnen har fyllt 3 år har hälften flyttat och när de börjar skolan bor endast en fjärdedel av barnen kvar. Dessa siffror kommer ifrån 2009. Fler barnfamiljer bor kvar idag 2011. Det är svårt att säga om detta är en tillfällig avvikelse eller varaktig förändring.

¹⁴ <http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/> 2010-10-10

Civilstånd

Andelen gifta kvinnor och män med barn är totalt 67 %. Familjer med fler barn än två är under representerade i jämförelse med villaområdet i Änggården. Jämför man andelen ej gifta med hemmaboende barn är denna grupp större med 32,4% i Annedal jämfört med 15,7% i Änggården. Det hade varit intressant att koppla ihop statistiken över ålder på barn med statistiken på ogifta fäder för att se om den fjärdedelen barn som bor kvar i Annedal när de fyllt 7 år är barn till ogifta föräldrar. Vidare hade det varit intressant att se om barnfamiljerna hinner flytta ifrån stadsdelen, skilja sig för att sedan flytta tillbaka eller om det är samma innerstadsbarn som bor kvar.

Utbildningsnivå

43,3% av Annedal i åldersgruppen 25-64 har en minst treårig eftergymnasialutbildning. Denna nivå är lik Olivedal med 48.7% och Haga 42.2% och även Änggården med något högre nivå på 55%. Detta skall jämföras med till exempel Kortedala vars befolkning endast 25% har en längre eftergymnasialutbildning.

Inkomstfördelning

Män i Annedal har en medelinkomst på 299 600 per år och kvinnor har 232 000 vilket är något sämre än tillexempel Olivedal 345 000/258.800 och Haga 315 000/248.00 men bättre än Masthugget med 280 000/226.00. Detta kan jämföras med att medelinkomsten i Göteborg 2008 var 274 913. Vidare är inkomsterna i stadsdelen jämnt fördelade mellan låg-, mellan- och höginkomsttagare med 1/3 i varje kategori.

Valresultat 2006

I resultaten kan man se att det är skillnad i såväl valdeltagande som resultat mellan Nilssonsberg och Annedal. Annedal har lägre valdeltagande med 75,4% än Nilssonsberg med ett valdeltagande på 82,2%. I Annedal röstar en större andel väljare på de traditionella arbetarpartierna som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Hur som helst vann Alliansen över Socialdemokraterna räknade tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet i båda valdistrikten så som i de omgivande stadsdelarna.

Flyttmönster

De åldersgrupper som flyttar till Annedal är unga mellan 25-30 och medelålders m mellan 39-50 vilket också statistiken på åldersfördelning bekräftar. Att barnfamiljerna flyttar ifrån syns också eftersom de åldersgrupper som flyttar ifrån i stort antal är barn i åldrarna 2-6 och vuxna i åldrarna 30-39.

Inflyttningen vänder vid 40 för att bli positiv och är tydligt positiv för inflyttning av människor i ålder 50-64. Statistiken visar positiv inflyttning på barn över 6 till 18 år vilket kanske kan tolkas som att Annedal är en populär stadsdel för frångiljda med barn. För människor äldre än 64 är inflyttningen positiv men inte stor alls.

Mest flyttar Annedalsborna inom sin stadsdel. Efter det kommer flytt mellan Annedal och närliggande stadsdelar som Olivedal, Haga, Landala, Johanneberg, Masthugget. Men det finns också ett betydelsefullt utbyte med Krokslätt, Sannegården och Lunden.

Det finns också ett betydande utbyte med närliggande kommuner som Kungsbacka, Mölndal och Partille. Ett visst utbyte finns också med villaförorter i västra och sydvästra Göteborg till exempel Askim, Billdal, Hovås, Näset och Hagen.

Det går också att se stadsdelar med vilka utbytet är lågt eller obefintligt och dessa ligger företrädesvis i nordost som Angered, Hjällbo, Rödbo.

Tankar om målgrupp för projektet

Statistik över ålder, inkomster, utbildning, flyttmönster visar vem som bor i Annedal idag och vilka som flyttar dit. **Unga välutbildade människor med relativt goda inkomster** blandat med ensamstående något äldre människor i övre medelålder flyttar hit och en stor andel äldre människor bor där redan. Trots stora gröna innergårdar, nästan ingen trafik, skolor och förskolor vill inte barnfamiljer bo där. Inte heller vill de kapitalstarka 40-talisterna flyttar dit i någon större utsträckning. Detta kanske till en viss del kan förklaras på bristen av större lägenheter. Barnfamiljen behöver ett rum till varje barn och de villasäljande 40-talisterna är vana vid generösa ytor.

Frågan är om dessa grupper skulle lockas till Annedal om deras drömlägenhet fanns där?

Till exempel lägenheter med många rum alternativt lägenheter färre rum med stora ytor disponera. 40-talisterna går nog att locka dit om de får ett bekvämt boende med något extra och barnfamiljerna med ett barnanpassat boende.

Tidigare visade statistiken att barnfamiljer flyttade ut ifrån staden när de fått sitt första barn. Frågan är om det är ekonomiska skäl som gör att barnfamiljerna stannar kvar i staden i större utsträckning än tidigare eller om synen på var barn kan växa upp håller på att förändras.

Familjer som idag bor i hyresrätt har liten möjlighet att flytta till en villa i Göteborg. Lika lite har de råd att flytta till en större bostadsrätt i centrala Göteborg.

Idag finns politiska önskemål om att barnfamiljer ska vilja bo kvar i staden över lång tid med tanken om en hållbar utveckling för Göteborg som stad.

Men för att få en blandad befolkning så kan Annedal kompletteras med de grupper som inte flyttar dit idag 40-talister och barnfamiljer. Ur hållbarhetsperspektiv måste ett bostadshus som byggs idag tåla förändringar. Inga grupper av människor får stängas ute. Om trenden vänder tillbaka med att barnfamiljerna åter väljer att flytta ut ifrån staden får inte huset vara oanvändbart för andra grupper av människor.

Målgrupp: barnfamiljer – bakgrund

Med utgång från att antalet barnfamiljer ökar i Göteborgs stad och att den givna tomtens placering lämpar sig väl för barnfamiljer, väljer jag att fördjupa mig i en bostad för barnfamiljer i staden. I Annedal finns idag mycket som är väldigt bra för barnfamiljer som, förskola, grundskola, lekplatser, fotbollsplan, mataffärer och grönområden. Den befintliga 70-tals bebyggelsen, lamellhus runt stora bilfria gårdar erbjuder bra miljöer för barn att leka på. Den trafikseparerade miljön gör också att barn kan få sin frihet tidigare än i övriga delar av staden. Här finns en näst intill unik möjlighet att som barn själv kunna gå till skolan eller att öva cykling i en trafikmiljö som är avstängd för genomfartstrafik.

Fler barnfamiljer i centrala Göteborg

Fler familjer väljer att skaffa ett tredje barn och fler stannar kvar i staden. Det är två orsaker till att det blev många fler små Göteborgare 2010¹⁵.

Barnafödandet 2010 kommer att spräcka prognosen, enligt statistikern Lutz Ewert kan upp till 7000 "nollåringar" ha varit skrivna i Göteborg vid senaste årsskiftet. Dessutom är nyblivna föräldrar inte lika snabba med att i lika hög grad som tidigare flytta ut till villastadsdelarna Askim, Torslanda och Älvsborg som tidigare. Troligt är att konjunkturen dämpar lusten hos många barnfamiljer att köpa de dyra villorna.

Barnafödandet brukar också bli lägre i sämre tider. Men enligt Lotta Persson, demograf vid SCB upplever många att de har fått det bättre de senaste åren. Bidragande till att fler barn föds är alltså att fler väljer att skaffa ett tredje barn. Så det ökande barnafödandet är ett välfärdsfenomen men också en följd av att en stor inflyttning av unga människor i barnaåldern till storstäderna.

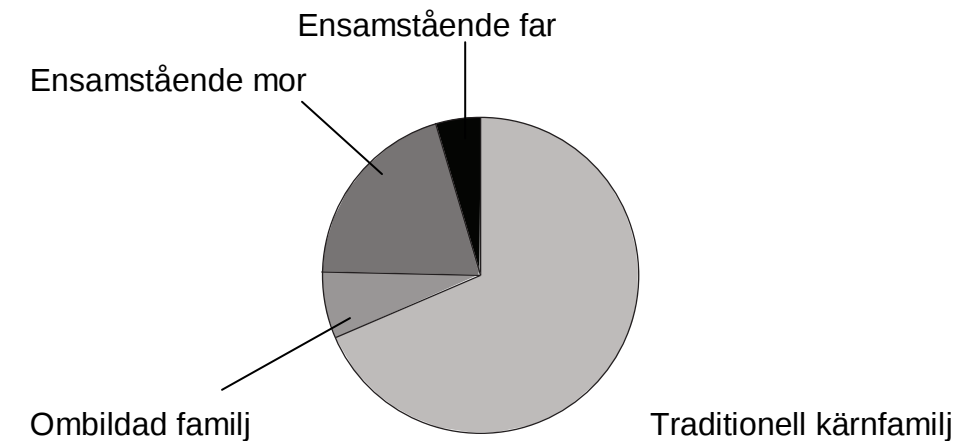
Denna babyboom får konsekvenser. Förlossningskliniker är överfulla, köerna till förskolor alldeles för långa och även grundskolorna kan meddela en ökning av elevantalet. Förlossningsklinikerna behöver expandera och förskolor behöver bli fler för att lösa problemet med för stora barngrupper inom barnomsorgen. Något senare kommer även grundskolorna behöva utöka om inte trenden har vänt och barnfamiljerna åter flyttar ifrån staden

¹⁵ 1Göteborgs Posten måndag 3 januari s.4

Familjetyper

Hur lever barn och familjer idag? Statistiken i detta avsnitt visar att 75 % av alla barn lever i kärnfamilj, alltså med båda föräldrarna¹⁶. Statistik¹⁷ över skilsmässor säger att 50 % av alla äktenskap slutar i skilsmässa och majoriteten av dessa sker det 3-4 året efter ingånget äktenskap. Det finns inget som tyder på att detta varken ökar eller minskar. Det är vanligt att en skilsmässa inträffar under det första barnets levnadsår. Det betyder att det finns många barn som lever med skilda eller separerade föräldrar.

Majoriteten av dessa skilda föräldrar har delad vårdnad. Det innebär visserligen inte att barnen bor lika mycket hos bägge föräldrarna. Statistik ifrån befolkningsregistret säger att 220 000 barn lever hos sin mamma och att 50 000 barn lever hos sin pappa². Men dessa barn har i regel god kontakt med bägge föräldrar och även om de inte bor varannan vecka hos föräldrarna så kan till exempel varannan helg var vigd för den ene föräldern.

Familjen som livsstil

Möjligheten att förverkliga sina egna drömmar är större idag än någonsin tidigare. Vi har högre utbildning än tidigare generationer, förväntas göra karriär, både män och kvinnor och gifter oss allt senare. Individen självförverkligande står i fokus. I bilden av den lyckliga framgångsrika individen finns också barn med. Men individens framgång har skett på bekostnad av familjens.

Snittåldern för giftermål för kvinnor är 32.5 och för män 35 i Sverige. Kvinnor är 30.5 när de får sitt första barn och män 32 i Göteborg. Snittåldern är med all sannolikhet ändå högre i Göteborgs centrala delar. I Stockholms innerstad är snittåldern närmare 40 år för kvinnor när de får sitt första barn. Det innebär att mycket skall hinnas med på några få år då barnen kommer tätt och föräldrarna är mitt uppe i karriären.

¹⁶ Registret över totalbefolkningen (RTB) 2005, http://www.scb.se/statistik/_publikationer

¹⁷ <http://www.skilsmassa.com/vardnad.html>

Det finns också en trend i boende som livsstil. Det renoveras i hemmen hem som aldrig förr. Det finns fler tidningar om heminredning än någonsin, det är minst ett program varje kväll om renovering och till och med dagstidningen är fyll med reportage om familjer som renoverat eller byggt hus. Det är inte längre enstaka möbler som byt ut utan man köper en hel stil. Det skall vara stilrent med bordet ellips, Myranstolar, soffbordet Flower, Eilersen soffa och en laminofåtölj och lampan heter pH eller AJ.

Den här renoveringstrenden i kombination med en förändrad attityd till belåning har gjort 70-talisterna hårt skuldsatta och där med fast i ekorrhjulet.

Den höga materiella standard många eftersträvar förutsätter alltså att båda föräldrar arbetar och arbetar mycket. Arbetsorganisationer är dessutom mer slimmade och det finns dåligt med utrymme för frånvaro på arbetet.¹⁸

Dagens teknik gör att människor alltid är tillgängliga. Gränsen mellan arbete och fritid har suddats ut. Fritiden erbjuder inte längre samma möjlighet att komma ner i varv. Många människor känner sig pressade av att prestera toppresultat på arbetet och samtidigt vara en bra förälder och en bra partner.

Uttrycket "kvalitetstid" med barnen har bytts mot "kvantitetstid" vilket inte sätter mindre press på föräldrar. Få föräldrar stannar med gott samvete kvar och arbetar övertid när de vet att deras barn tillbringar redan långa dagar på överfyllda förskolor. Föräldrars tidsplanering bryter lätt ihop när barnen bli sjuka och inte kan vara på dagis. Många är de föräldrar har argumenterat

¹⁸ Göteborgs Posten 27 nov 2010

om vem som skall vara hemma ifrån arbetet för vård av sjukt barn. Många har inte heller uppbackning i vardagen ifrån släkt då vi ofta bor i andra städer än vår ursprungsfamilj.

Undersökningar visar att 70-talisterna är väldigt stressade, många på gränsen till depression. Beteendevetaren Jan Danielsson säger att han dagligen möter föräldrar som slår på datorn när barnen lagt sig och som själva går till arbetet fastän de är sjuka och när han fråga dem hur de mår börjar de gråta. Jan Danielsson beskriver 70-talisternas hälsa som en tickande bomb som inte ännu syns i statistiken.

Finns det något som talar för att denna utveckling går att vända? Kommer 80-talisterna och 90-talisterna ha en sundare balans mellan arbete och familj? Det är kanske så. 80-talister och senare generationer är inte i lika stor grad "pliktuppfostrade" utan är "lustuppfostrade".

Chefer inom näringslivet har vittnat om att det krävs en ny sorts ledarskap för att led 80-talisterna. De svarar inte likadant på belöningar i form av lön i slutet av månaden och bonusar, utan vill att vägen dit är meningsfull. Detta har redan börjat påverka näringslivet och kommer få ändå större utslag när 80-talisterna själva kommer upp i ledande befattningar.

Kanske lever vi i kulmen på konsumtionssamhället och att följande generationer har andra mål med livet än att vara "stilrena" med shopping som främsta intresse. Mycket talar för att konsumtionssamhället håller på att ersättas av informations och kommunikationssamhället.

Hur kan en bostad i stadsmiljö stötta en familj?

De större lägenheter som finns idag i centrala Göteborg, byggda kring sekelskiftet och 20-talet är ofta stora till ytan men med få rum. Dessa charmiga, representativa våningar är helt klart planerade för ett annat liv än det vi lever idag. Annan syn på jämställdhet, klassamhälle, tillgänglighet och ekonomi gör att bostäder som ritas i dag måste se annorlunda ut.

Nic Nilsson hävdar bestämt att höghus inte är bra för barn. Det finns enligt honom ett klart samband mellan vilken våning ett barn bor på och hur ofta och länge ett barn får komma ut och leka. Detta är en utmaning när höga hus ger en högra exploatering med lägre bostadspriser som följd.

Entré, trapphus

Hur huset möter gatan i staden har varierat över tiden. Den halvprivata zonen runt vissa hus är tydlig och väl tilltagen. Ytterligheterna finns i förträdgårdarna längs Geijersgatan och Linnégatan och Johannebergs funkishus i park. Men det finns också många entréer i kvartersstaden där husets privata zon börjar direkt vid dörren på trottoaren.

Entréns utformning har stor betydelse. Första intrycket är svårt att ändra på. Min entré, mitt hem, min borg – en entré kan vara personligt tilltalande också när den delas med andra.

Det finns praktiska aspekter som att kunna sätta ner matkassarna på en torr yta under tak. För att få en känsla av trygghet och för att kunna hitta nycklarna i handväskan skall en entré ha bra belysning. Det är också bra om det är tydligt var ingången till bostaden ligger så att besökanden inte behöver gå och leta till detta hör att gatunumreringen bör vara väl synlig.

När en förälder kommer ur dörren med småbarn är det praktiskt ur säkerhets synpunkt om det finns andrum mellan dörr och trafik. Det är bra om det finns en tydlig zon som barnen uppfattar innan promenaden ut i staden kan fortsätta. Naturligtvis uppfattas det också mer värdigt att närma sig ett hus genom en sådan halvprivat zon.

Det skall vara lätt att komma in med barnvagn, cykel och rullator, därför är tre trappsteg upp till entrédörren inte bra. Moderna dörrmått är bra för dubbelvagnen. Stora tunga dörrar är des värre svårt för små barn att öppna. Handtag som nås av kortvuxna är bra, automatisk dörröppning och klämskydd vid dörrens upphängning är ren estetik i småbarns föräldrars ögon.

I entrén skall det finnas direkt access till barnvagns/cykelrum. Detta kan vara rymligt då det händer att "mammagruppen" kommer på besök med ytterligare fyra barnvagnar som skall förvaras. Barnvagnar ställdes ofta förr i trapphuset men på grund av brandrisk är detta numera förbjudet.

Det är en stor praktiskt om det går att ta upp barnvagn och matkassar direkt upp till lägenheten. Ofta sover barn i vagnen och det är synd att väcka ett sovande barn, ta det på armen och i omgångar gå till hissen med matkassarna. Därför är det bra med en stor hiss och möjlighet att ställa barnvagnen i lägenheten eller i dess närhet.

Trapphuset bör vara utformat på ett säkert sätt ur barnperspektiv. Det skall finnas goda marginaler mellan lägenhets dörr och trappa så att förälder hinner ifatt tvååringen innan den ramlar ner. Trappan får inte inbjuda att klättra i. Vackra hissande släpp är inte vackert i en småbarnsförälders ögon. Det har skett fallolyckor med barn i trapphus.

Det är bra med en sittplats i entrén. Kanske väntar de boende på hissen, taxin eller på en sen familjemedlem. En rymlig entré inbjuder till möten mellan grannarna.

Att bygga för trånga entréer, hissar, trapphus med gipsväggar är kortsiktigt ekonomiskt lönsamt men är dålig ekonomi på sikt. Trånga trapphus och hissar tar mycket stryk när människor flyttar och i vardagen av cyklar och barnvagnar och måste därför renoveras oftare. Det är viktigt för de boendes trivsel att trapphuset ser helt, rent och representativt ut.

Gemensamma ytor

Det är viktigt för trivseln i ett bostadshus om grannar känner varandra. Detta är kanske särskilt viktigt när många föräldrar lever ensamstående men också därför att vi ofta bor långt ifrån vår släkt. Det skapar trygghet och glädje och är bekvämt att känna sina grannar. Som föräldrar kan man ta hjälp av varandra med barnpassning, ha sällskap och låna saker av varandra vid behov. Men dessa möten sker inte alltid helt naturligt. Hissen är som bekant ingen riktigt bra mötesplats, det blir det påtvingade mötet. Båbisar och hundar är riktigt bra för att starta en konversation. Det är bra om det finns gemensamma aktiviteter i ett bostadshus. Det är bekvämt för en stressad barnfamilj att inte behöva åka iväg för att göra saker och det känns tryggt att möta samma ansikten ofta. Bostadshuset i kvarteret kan fungera på liknande socialt vis som byn gjorde för länge sedan innan skiftet gjordes i Sverige.

Det som ofta fattas i flerbostadshus i jämförelse med villan är en oöm yta inomhus där man kan reparera en cykel, måla om en bokhylla eller snickra. Ett sådant rum kan också bli en mötesplats och där kan det finnas verktyg som de boende delar.

Gården

En sluten innergård innebär en trygghet för barnen. Här slipper barnens lek konkurrera med trafiken och föräldrar kan släppa övervakningen för en stund. Innergården bör naturligtvis planeras med hänsyn till den kunskap om barns lek som finns idag. Redskapslekplatsernas sterilitet bör förhindras, ekologiska lekplatser bör provas, exempelvis genom att plantera vide och sälj över hela ytan och sedan iordningställa den. Lekredskap i begränsad omfattning mer som angivande av att det är en yta för barn än att det löser barns lekbehov.

I en gemensam trädgård eller växthus kan också möten ske. Grönska har inverkan på vår lycka. Fler stadsbor borde få möjligheten att odla själva.

Förråd

Om nu barnvagns/cykel förråd med fördel kan ligga nära entrén så kan det finnas förråd som ligger nära lägenheterna på varje plan. Det är inte praktiskt att behöva gå ner till källaren och passera flera låsta dörrar för att ta upp julpynt eller extra skivan till bordet vid besök, särskilt inte om föräldern behöver bära med sig småbarn som inte kan lämnas ensamma i lägenheten.

Det kan finnas ytterligare förråd i källare för större ägodelar som vinterförvar av utombordaren, segel till båten, slalomskidor och möbler.

Hallen

I hallen når på morgonen stressnivån klimax för att vid hemkomst ta emot oss trötta, kanske griniga och hungriga men lugnare. I hallen tar vi emot våra gäster, hjälper dem av med kläderna och för att senare ta farväl och prata lite medan de dröjer sig kvar på tröskeln. Detta är ett rum för olika tempon och situationer men ofta med många människor samtidigt.

För en barnfamilj kan här stå både vagnar och pulkor och för äldre en rullator. Här skall finnas plats för någonstans att sitta och knyta skorna. Här skall finnas möjlighet att justera ytterkläder och bättra på läppstift i en spegel innan utgång.

I hallen blir det väldigt söligt och grusigt när stövlarna radas upp vintertid, det är då viktigt med material som tål detta. En genomtänkt zoonering är också viktig så att de boende slipper gå över slask och grus i bara strumplästen för att till exempel nå gästtoaletten.

Gott om förvaring gör att kläderna får plats och det blir mer överskådligt och därmed lättare att hitta kläderna på morgonen. En väl fungerande hall är generös mot brukaren så att inte stress och irritation i onödan vänds inåt familjen. Med en lite större hall slipper familjemedlemmar gå in i varandra.

Köket är numera det sociala och representativa rummet.

En ny sifo-undersökning gjord för IKEA¹⁹ visar att vi spenderar mycket tid i köket. Hälften av oss tillbringar 1-2 timmar i köket varje dag. Köket är ett rum som är till för mer aktiviteter än mat. En majoritet av oss tycker att köket är en lämplig plats för samtal och umgänge. Hälften av alla kvinnor tycker att köket är bästa rummet för känsliga samtal. Att köket är en sådan lämplig plats att prata om hur dagen har varit eller att ta upp problem i beror på att de andra vardagsutrymmena är upptagna av olika media som tv, dvd och datorer.

Ett perfekt kök är i första hand utformat så att det går att laga mat bra där även om vi idag inte spenderar mer tid än 20 minuter åt själva matlagningen. Det skall finnas gott om arbetsyta så att det går att arbeta flera personer där samtidigt. En rejäl matplats gör också att köket blir praktiskt och lätt att umgås i.

Köket är inte bara en plats för familjen utan är faktiskt det första rummet 56 % av oss bjuder in våra gäster i. Detta gör att köket inte bara skall vara funktionellt utan 65 % av oss tycker det är viktig att andra uppfattar köket som snyggt.

Vardag möter fest i detta rum. Visst har länge festen varit som bäst i köket fram åt små timmarna, nära kylan med ölen och med balkong och köksfläkt för rökarna. Men att numera festen börjar i köket ställer nya krav på köket . Vi tar fördrinken med gästerna i det numera representativa köket samtidigt som middagen väntar i ugnen. Matlagningen har blivit mer socialt accepterad och är inte längre något som sker i det dolda. De små arbetsköken i äldre lägenheter fungerar inte längre socialt.

Vi lägger mycket pengar på köksutrustning och vackra material. Vissa kök ser längre knappt ut som kök då vitvarorna är integrerade och bänkskivorna är av statusmaterial som tillexempel svart granit.

Om nu köket skall vara navet i familjens sociala liv är det viktigt att det är generöst utformat med bra arbetsytor och en rejäl matplats. Men lika viktigt är kanske att media hålls ute ifrån köket för att stödja det utvecklande/helande samtalet.

Ett sätt att göra detta på är att hålla isär vardagsrum och kök. Det måste gå att sluta köket vid känsliga samtal eller när man vill arbeta ostört. Det är också här vi umgås med våra barn. Föräldrar hjälper skolbarnen med läxor medan de lagar middagen och de minsta barnen leker på golvet. Att ha små barn i ett kök ställer krav på kökets utformning ur ett säkerhetsperspektiv. Det skall vara kort väg att gå med det skållheta potatisvattnet till vasken för avhällning. Föräldern vill undvika att spilla vatten på barnet som leker på golvet eller att krocka med någon.

¹⁹ DN 17/1 2011 s.11

Det är också bra om några lådor eller skåp går att låsa för att hindra barnen att komma åt knivar, stavmixer och tändstickor. Om föräldern vill involvera barn i bakning kan ugnen med fördel placeras lågt så att barnen kan se in i ugnen. Låg placering av ugnen är också bättre för kortvuxna personer för att slippa bränna sig²⁰. Naturligtvis skall de gå att sätt ett spisskydd framför kokande kastruller. Nyfikna barn sträcker sig gärna upp för att få tag i det föräldern håller på med och kan dra ner något skållande hett över sig. De flesta olyckor som sker med barn sker tyvärr i hemmet.

Umgänge i köket med barnen kan innebära annat än läxor och pepparkaksbak, det kan vara pyssel som måleri och modellering med lera. När ett kök används som ateljé, för att laga mat och som festrum ställs hårda krav på de material som finns där. De skall vara vackra, tåliga, lätta att hålla rent och helst åldras med grace för att behålla sin representativa kvalitet i stället för att ständigt bytas ut.

Golv i kök kan vara ett dilemma. Klinkers tål smuts och vatten bra men är inte bra om man tappar något eller för barn som håller på att lära sig gå. Det är också tröttande för ömma fötter och ryggar att stå på ett sådant stumt material någon längre tid. Plast och linoleumgolv har kanske alla fördelarna av att vara tåligt för vatten och skonsamt för fötter och ryggar men uppfattas inte tillräckligt representativt. Då är kanske ett vackert trägolv som kan åldras med patina ett möjligt alternativ.

²⁰ Red. Ola Nylander, Sten Gromark, Fredrik Nilsson & Christina Redwall, Bostadens Rum, Chalmers 2007

Vardagsrummet

I vardagsrummet vill de flesta bara slappna av i en stor mysig soffa framför teven. Det görs ofta på kvällen. Här spenderar ofta föräldrar sin "vuxentid" och när dagens bestyr är avklarade och barnen gått och lagt sig. Detta är rummet där vi varvar ner.

Visst finns här andra medier också som musikanläggning även om denna av många ersatts av datorn och spotify. Det har ju inte varit "stilrent" med CD-skivor och böcker ett tag nu.

Vardagsrummet har nog för många barnfamiljer blivit mer av ett vuxenrum då många barn har egna tv och datorer på sitt rum. Kanske har därför begreppet fredagsmys blivit viktigt för att samla familjen för en gemensam belöning efter en avslutad arbetsvecka. Fredagsmys sker i vardagsrummets generösa soffa som ofta har en liggdel.

För att vardagsrummet skall fungera väl skall det finnas en bra vägg för platteven. Soffan skall kunna stå bra framför teven så att alla familjemedlemmar kan se och sitta tätt ihop, men inte för tätt så att de börjar kivas. Fönster bör vara placerade så att familjemedlemmarna slipper starkt mot ljus på försommarkvällar som kan störa tv-tittandet.

Sovrummen

Sömn är hos alla småbarnsföräldrar en bristvara. Men sömnlöshet är även vanligt bland föräldrar med äldre barn och övriga befolkningen också. Ångest oro och stress håller oss vakna om nätterna. Det är därför viktigt att sovrummet talar om för familjemedlemmen att här skall det råda lugn. Sovrummet skall vara fritt från så många yttre stimuli som möjligt. Självklart skall det vara tyst, insynsskyddat och mörkt om så önskas.

Föräldrasovrummet

För att ge lugn åt sömnen och plats för de aktiviteter som bör finnas i ett föräldrasovrum skall detta rum var absolut frikopplat ifrån arbete. Det bör alltså inte finnas någon arbetsplats i sovrummet.

Bredvid föräldrarnas/förälderns dubbelsäng skall det finnas plats för en barnsäng.

Gott om förvaring är bra om det inte finns en större garderob som kan nås direkt ifrån sovrummet. Det är bra om föräldrasovrummet ligger nära badrummet. Många människor vill kunna passera obemärkta mellan dessa rum.

Barnrummen

När barnen börjar sova i eget rum känns det bra för föräldern om det inte är för långt mellan föräldrasovrummet och barnrummen. När barnen blir äldre kan distansen öka. Tonåringen som kanske har sällskap vill definitivt ha distans till föräldrarna och vice versa.

Ofta är föräldrasovrummet störst fastän föräldrarna spenderar minst tid och har minst saker på sitt rum. Barnen som har massor av leksaker, spel, dator, tv och skrivbord har tyvärr ofta mindre rum. Det krävs en yta på minst 10 kvadratmeter för att ett barn skall ha utrymme för sina lekar inomhus²¹. Är barnens rum för små får de svårt att leka med en kamrat på sina rum eller att ha en kamrat som sover över. Med för små rum är det lätt att leken sprider sig till övriga lägenheten med potentiella konflikter som följd. Men ett eget rum om än litet är ändå många barns högsta dröm.

Badrum

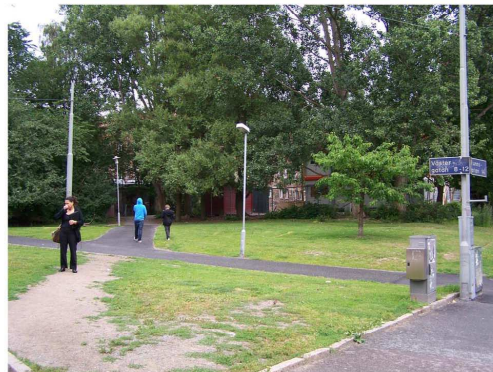
Små barn föredrar att bada framför att duscha. Badandet är en lek och badkar är därför populärt bland barnfamiljer. I större lägenheter där fler bor är det bra om det finns flera toaletter. Tonåringar duschar och speglar sig gärna länge vilket kan leda till konflikter med övriga familjemedlemmar stressade morgnar.

I badrummet eller lägenheten skall det finnas möjlighet att tvätta kläder. Tvättmaskinen används flitigt av barnfamiljer i alla åldrar. Allt från den lilla babisen med dåligt bordskick till tonåringen som tränar flera gånger i veckan. Att boka en tid i en tvättstuga och släpa ner tvätt och med ett barn på armen är uteslutet för de flesta småbarnsföräldrar.

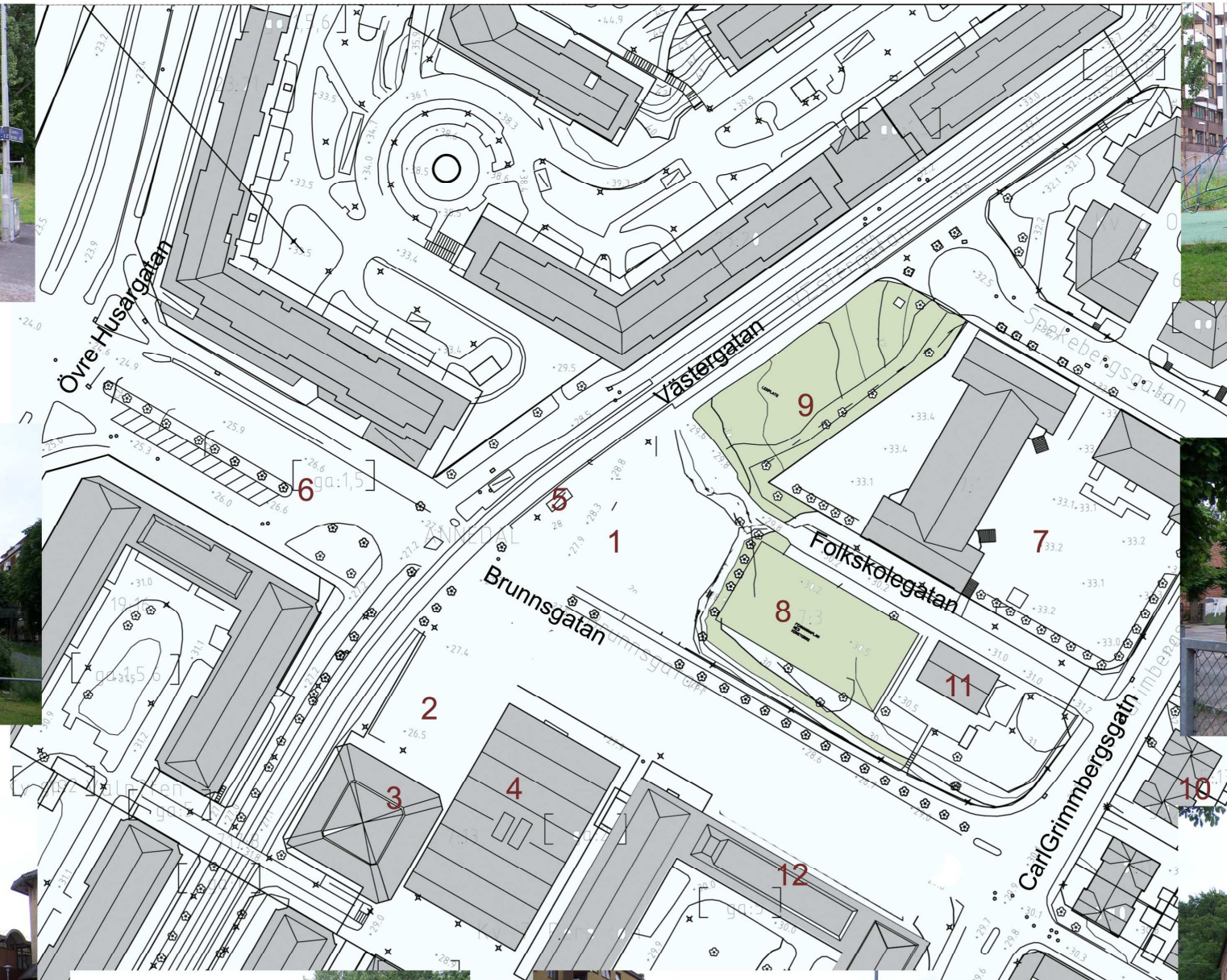
²¹ Nic Nilsson Barnens stad - en barnvänlig stad för barns bästa lek, och inflytande, IPA 2002

Balkonger

Det är en stor tillgång att ha en generös balkong med eftermiddags och kvällssol. Eftermiddag och kvällssolen är viktigast för den som arbetar och kunna äta en middag på balkongen en solig sommarkväll är det många som drömmer om under vintern. En generös balkong kan förlänga vardagsrummet särskilt om det går att öppna upp ordentligt mellan dessa rum.

1. Tomten

9. Lekplats

2. Torget med parkering
3. Saronkyrkan

7. Annedalsskolan

4. Hemköp med Saron Kyrkans seconhandbutik på andra våning

5. Spårvagnshållplats

6. Brunnsgatan med butiker som fruktaffär, godisaffär och bank på hörnet till Övre Husargatan

10. Dickssonska stiftelsehusen

11. Annedalspojarnas föreningshus

12. Annedals äldreboende

Annedal idag

Tomten (1) ligger i korsningen Brunnsgatan och Västergatan. Detta är ett centralt läge i Annedal mellan spårvagnshållplats(5) och Annedalsskolan(7) med närhet till dagis, äldreomsorg(12), handel(4) och Saronkyrkan(3).

Det är en mötesnod i Annedal för såväl bilister som fotgängare. Brunnsgatan är den enda infarten för biltrafik och på Västergatan finns spårvagnstrafik samt cykel och gångstråk. Spårvagnshållplatsen är alltid välutnyttjad. Folkskolegatan som innan saneringen hade samma storlek som Brunnsgatan finns idag kvar som en gångväg. Folkskolegatan hade Annedalsskolan norr om sig samt ursprungligen fyra bostadshus motsvarande Annedalspojnkarnas föreningshus söder om sig. Annedalspojnkarnas hus är det enda av bostadshusen som finns kvar.

Tomten befinner sig alltså mitt i brytningen mellan Annedals 1800 – tals bebyggelse och 1970-talets bebyggelse. Dessa två tidsepoker möts både i trafiknätet och i byggnadstypologier. 1970 talets 7 vånings lameller har en större skala än 1800 talets bebyggelse med exempelvis 2 1/2 våningsvillor i öst. Detta är alltså ett möte utan jämvikt där 1970-tals bebyggelsen klart dominerar i storlek och mängd över de historiska resterna från 1800 talets bebyggelse. Brunnsgatans breda mått beror på ett trafikreservat från 1970 talets stadsplanering.

De bägge tidsepokernas byggnader är till följd av trafikreservatet separerade. Rummet mellan byggnaderna är stort, vagt och markanvändningen är splittrad och dåligt definierad. Detta rum var tänkt för en stor trafikmängd men domineras idag av fotgängare. Längs Västergatan har ett försök att få ner bullernivåerna från spårvagnstrafiken gjorts genom att plantera gräs i anslutning till spåren.

Platsen(2) framför Saronkyrkan är ett rum med torg potential. Idag är platsen en parkeringsplats där exempelvis fiskbilen får ett trångt läge. Brunnsgatans befintliga refuger hindrar rörelsen över gatan och är till nackdel för rummet framför Saronkyrkan.

Korsningen samt platsen framför Saronkyrkan är byggt för genomfart av trafik- spårvagns samt biltrafik. Hade denna idag rationella miljö varit utformad med tanke på flanörens behov så hade en större omsorg lagts på estetiska kvaliteter. En större omsorg skulle ha ägnats till exempelvis planteringar, sittplatser, stenbeläggning, och utformningen av parkeringsplatser.

På Brunnsgatan, sträckan mellan Västergatan och Övre Husargatan finns en utbyggd sockelvåning med kommersiella verksamheter som sträcker sig i höjd med Hemköp, därefter upphör förutsättningen för kommersiella verksamheter. Hemköp har sitt lastintag längs Brunnsgatan och äldreomsorgsverksamhet begränsar möjligheten till fortsatt kommersiell exploatering.

Längs Västergatan är de kommersiella verksamheterna nästintill obefintliga. På den delen av Västergatan som är väster om Korsningen finns bostäder som nås via gång och cykelbana. Det är långt mellan entréerna. På östra delen av Västergatan finns lekplatsen på ena sidan och en sluten källarvåning på andra sidan en lekplats. Den slutna källarvåningen tillhör bostadsrättsföreningen Körsbäret. De kan inte nå sina lägenheter ifrån Västergatan kvällstid utan får gå runt och upp för backen in på gården. Ovanför lekplatsen ligger fyra punkthus som inte ligger i plan med gångvägen utan är nedsänkta. Den här gatan har alltså ingen som helst kommersiell potential inte ens om den vore öppen för biltrafik. Dessutom är den ödslig kvällstid.

Det finns olika aktiviteter för olika åldrar i närheten av tomten. Annedalspojarna, en förening bestående av äldre Annedalsbor, har till exempel en välskött gemensamhets odling i anslutning till sitt föreningshus. Vidare ligger en nyanlagd lekplats längs Västergatan samt en fotbollsplan längs Brunnsgatan som är tillgänglig för allmänheten.

Närmsta grannarnas hus

Här syns Bostadsrättsföreningen Körsbäret med sin slutna källarvåning längs Västergatan. Fotgängare kan inte se in i fönster och inte heller bli sedda kvällstid. Det är en lång monoton fasad utan entréer. Fasaderna är i gult och brunt tegel. Fönstren har brun plåt och de delade små balkonger är inklädda i vit plåt. Detta är exempel på ett elementbyggt skivhus. Det är också en demokratisk arkitektur som signalerar jämställdhet och kollektivism som är typiskt för den anda som rådde på 70-talet. Lägenheterna ser ifrån gatan alla likadana ut. Huset försöker inte signalera status.

Bostadsrättsföreningen Körsbärets entré mot hållplatsen som är stängd på kvällen. Entrén är opersonligt utformad, här finns inga namnskyltar eller någon blomkruka som välkomnar besökare. Den röda plåtdörren med sitt svarta plasthandtag och med vägskylden ovan dörren ger också ett rationellt och opersonligt intryck mer som en sidoentré till en skola. Den här entrén går till gemensamhetslokaler, lokalansvariga och lokaler där vissa idag är ombyggda till lägenheter.

Detta är också kvarteret Körsbäret vid spårvagnshållplatsen. Det som dominerar fasaden är de vita pelarna som finns i samband med entrén till garaget samt en ventilationstrumma.

Här syns spårvagnshållplatsen med grannhuset i korsningen Brunnsgatan/Västergatan. Huset har en sockel med plats för kommersiell verksamhet och infart till garaget innanför. På taket har terrassvåningar byggts. Även detta hus har gult och brunt tegel med bruna plåtdetaljer.

Typologi

70-tals husen i Annedal är alla med undantag av punkthusen öster om lekplatsen elementbyggda skivhus. Dessa skivhus är 14 meter djupa med lägenheter ordnade som två- fyrspännare kring ett trapphus utan dagsljus.

Idag är det vanligare att bygga tunnare huskroppar med lägenheter som är 9 meter djupa. Lägenheter som är 14 meter djupa och så här smala har sämre ljusförutsättningar och sämre möblerbarhet. Bilden nedan visar en 4 rum och kök som är 102 kvm stor. Kanske har den varit 5 ROK. Samtliga rum är rektangulära istället för kvadratiska vilket ger en sämre möblerbarhet. Den långsmala lägenheten har ingen möjlighet till rundgång.

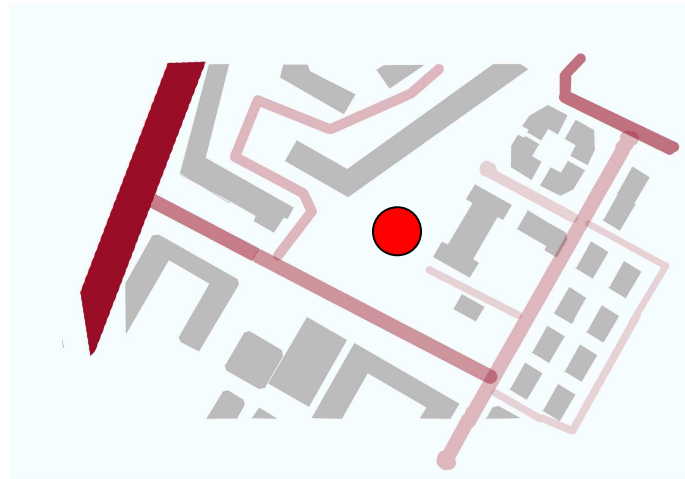

Här är en tre rum och kök ifrån samma kvarter, kanske samma trappuppgång. Den har liknande utformning. Den har avlånga rum, där vardagsrum och ett sovrum vetter ut mot Västergatan, spårvagnen och södersolen. Balkongen nås inte ifrån neutralt rum utan ifrån ett sovrum. För att hantera den mörka kärnan som ett så har djupt hus har, är badrummet placerat i mitten av lägenheten och får därmed inget fönster.

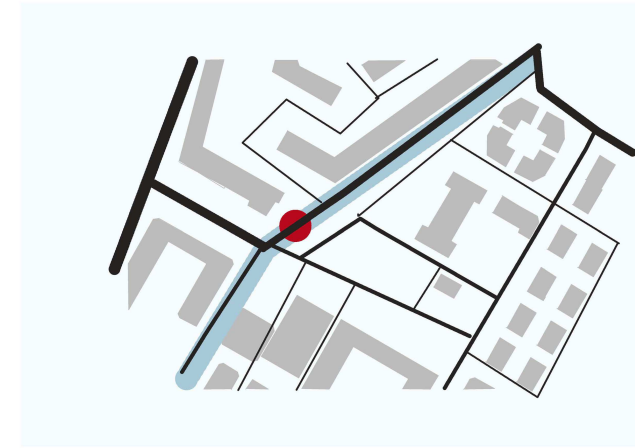
Figur 5 www.hemnet.se 2011-08-20

Platsanalys

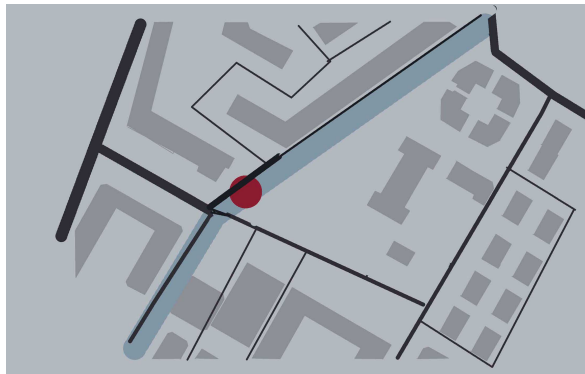
Vägar

Övre Husargatan är en av de största vägarna in till Göteborg. Från Övre Husargatan går Brunnsgatan in till Annedal. Ifrån Brunnsgatan går sedan bara säckgator vilket gör att Annedal i stort sätt är stängt för genomfartstrafik. Som synes finns inget rutnät av gator. Spårvagn och stora huskroppar blockerar genomsilning av trafik.

Stråk dagtid

Från Brunnsgatan går det gångvägar intill gårdarna i 70-talsbebyggelsen. Längs Västergatan går det gång och cykelbana. Detta stråk används av många som vill slippa utsätta sig för Övre Husargatans tunga trafik. Till skolan går det gångvägar som används stötvis över dagen.

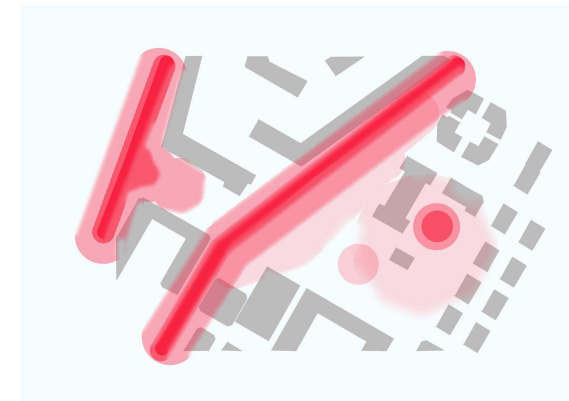
Stråk natt

Efter fyra på eftermiddagen avtar aktiviteten runt skolan. När mörkret faller avtar också aktiviteten på Västergatan. På den delen av Västergatan norr om skolan finns inga entréer och därmed ingen orsak att befinna sig där. Om man kan välja väg så används hellre Övre Husargatan nattetid. Vid spårvagnshållplatsen finns det dåligt med nattliga händelser.

Parkering

I 70-talsbebyggelsen finns det parkeringar under gårdarna. Det finns några parkeringar på Brunnsgatan på sträckan mellan Västergatan och Övre Husargatan. Framför Saronkyrkan och bakom Skolan finns parkering. Längs Carl Grimmbergsgatan finns gatuparkering.

Buller

Den tunga trafiken längs Övre Husargatan ger buller. För bostäderna i Annedal är spårvagnen en stor källa till buller.

Dagtid och då punktvis kan barnens stöj ifrån skolgården utgöra buller.

Fotbollsspelare skulle också kunna utgöra buller beroende på vem som lyssnar.

Omgivande hus

Bilden visar den blandning av hustyper som finns i Annedal. Det finns små hus ifrån 1800-talet i sydöst placerade längs gatan. Det finns större byggnadskroppar i form av skolan. Den nyare bebyggelsen består av långa flerbostadshus, 4-8 våningar höga, skivhus, som är organiserade i öppna kvarter. Det finns också 8-vånings punkthus längs Västergatan.

Landskapet

Annedal utgör dalen mellan två berg, Nilssonberg i norr och Guldheden i Söder.

Styrkor

- Bra tillgänglighet till kollektivtrafik
- Centralt läge i staden - service och handel
- Öppen plats med goda solförhållanden
- Lugna miljöer och gator med lite biltrafik
- Nära till grönområden och promenader
- Närhet till skola, förskola och äldreomsorg

Svagheter

- Spårvagnsbuller
- 1970 talets flerbostadshus ger associationer till förort och kan av vissa människor uppfattas som mindre exklusivt.
- Monotomt utformad bebyggelse

Växthuset – Designprojektet för barnfamiljer och andra

Utgångspunkter

Annedal är en stadsdel, dominerad av bostäder som ändå har nära till allt vad innerstaden har att erbjuda.

Familjerna

För att konkretisera projektet för mig själv och andra har jag haft tre familjer i åtanke. Deras behov har styrt utformningen av lägenheterna.

Familjen Persson

När Gustaf var ett och ett halvt år lämnade Karin, Gustafs pappa för att flytta ifrån villaområdet till centrum. Karin ville bo i centrum då hon går ut på restaurang ibland och har kulturella intressen. Det passar henne också bra att bo i centrum eftersom hon har sitt arbete på Sahlgrenska sjukhus som kardiolog.

Gustav är nu tio år och bor varannan vecka hos Karin och varannan hos sin Pappa i Grimmered. Gustav går i skolan i centrum och får skjuts av sin pappa till skolan när de har sin vecka.

Hon har en förstående chef som har hjälpt henne med ett skräddarsytt arbetsschema. De veckorna som Karin är barnfri arbetar hon mycket och passar på att ta de obligatoriska nattpassen. De veckor som Gustaf bor hos henne kan hon arbeta mindre.

Karin har haft några olika relationer sedan separationen med Gustafs pappa men lever fortfarande som ensamstående förälder. Det har hela tiden känts viktigt för både Karin och Gustaf att Gustaf har sitt egna rum och inte behöver släpa saker mellan sina båda föräldrar. Med respekt för Gustaf använder inte Karin Gustafs rum när han är hos sin far.

Familjen Amundsson

Fredrik hade varit gift tidigare och har en son Pontus ifrån det äktenskapet. Nu har Fredrik gift om sig med Isabella och de har en dotter som heter Lily som är sju år.

Isabella arbetar i en butik. Hon arbetar till sju vissa kvällar i veckan och varannan helg men i gengäld är hon ledig vissa vardagar. Fredrik är marknadschef på ett företag som säljer hjälpmedel till äldre. Hans arbete ligger i Högsbo dit han åker buss som han tycker att man skall göra. Isabella poängterar att han inte har något val eftersom han inte har körkort. Fredrik och Isabella har en nära relation till Lilys mormor och morfar bor i närheten och är beroende av dem för att få vardagen att gå ihop.

Pontus föräldrar skilde sig när han var ett år och första tiden bodde han med sin mamma när hon hade behov att "hitta sig själv". Senare när Pontus mamma hittat sig själv, gift om sig och flyttat ut till Onsala flyttade Pontus dit. Han är nu 15 år går i skolan och har träffat sin första flickvän. Sedan han började skolan har han bott på heltid hos mamma men är varannan helg hos Pappa och hans ombildade familj.

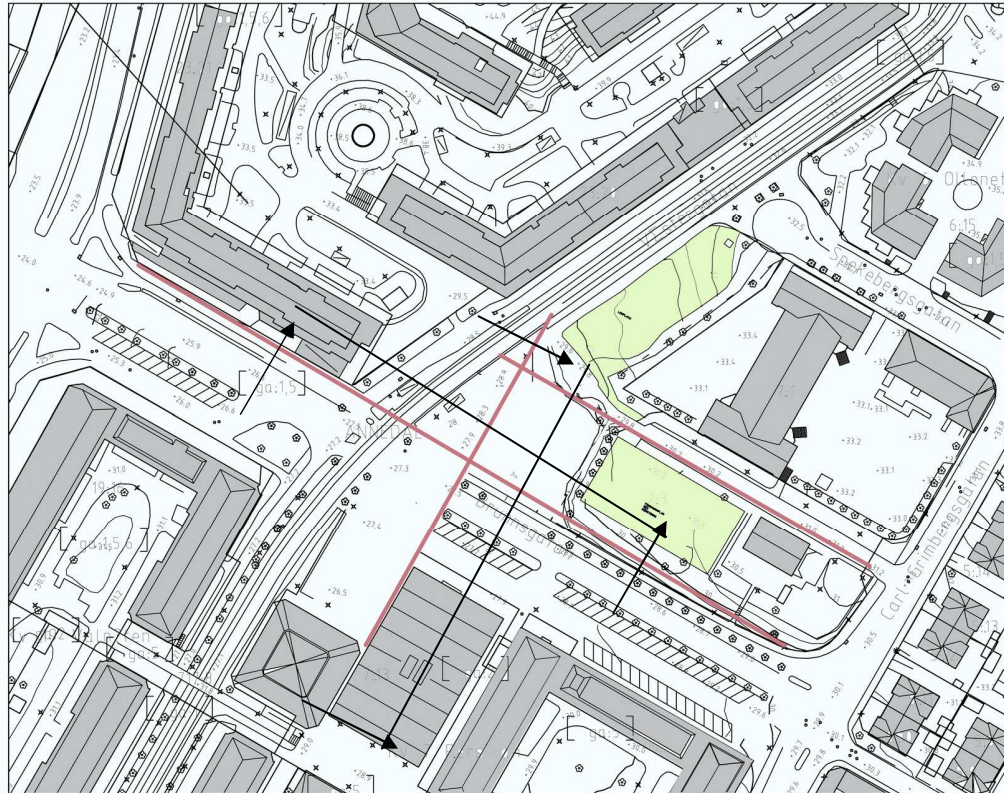
Varken Isabella eller Fredrik har natur eller sportintressen de ser sig som utpräglade stadsmänniskor. Både Fredrik och Isabella har dåligt samvete över att de inte tränar tillräckligt. Ett boende med träningsmöjlig skulle kanske ändra på detta. De är inte intresserade eller tror sig kunna eller orka sköta om en villa. Deras främsta intresse är matlagning. Kökets utformning är av stor vikt för Isabella. Terrasser att sola och äta på står också högt upp på Isabellas önskelista. Även utrymme i ett växthus skulle bidra med grönsaker till maten. Fredrik är intresserad av design så en lägenhets representativa kvaliteter är viktiga för honom. Ett nytt, bekvämt boende i staden passar dem bra.

Familjen Rojas

Jorge och Susanne har två barn ihop Maui och, Maja. I september skall de få tillökning och det är tvillingar! Maui är 6 år och Maja är 3 år gammal. Jorge och Susanne övervägde att flytta till Norrland till Susannes föräldrar när de visste att de skulle få tvillingar. Jorges föräldrar bor i Peru så de kan inte vara till stöd i vardagen. Men efter övervägande har familjen Rojas valt att stanna i Göteborg. De bor idag i Landalabergen i en trea som var trång redan med två barn.

Susanne är student i spanska och planerar att arbeta som översättare. Jorge arbetar med att bygga byggnadsställningar parallellt med att han har ett företag som importerar skateboards. De har för närvarande inte ekonomiska möjligheter att köpa en villa eller en större lägenhet där de vill bo. De har sedan en tid försökt att byta till en hyresrätt med fler rum inom bostadsbolaget, men tyvärr utan framgång.

Bostadshuset Växthusets placering i Annedal

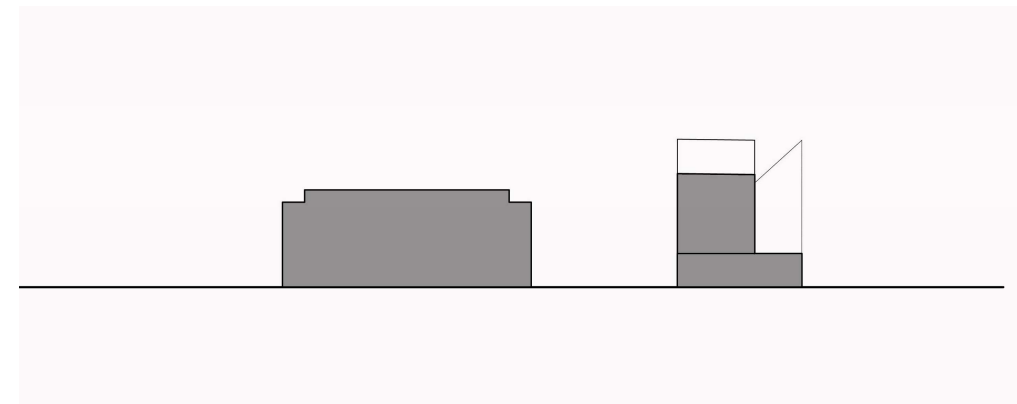
Figur 6 Karta över Annedal med två sektionsmarkeringar utsatta där den ena visar en tvärsektion av Brunnsgatan och den andra visar en tvärsektion av Västergatan.

De röda strecken markerar viktiga byggnadskroppar och ett stråk. En byggnadskropp kan placeras för att göra rummet i korsningen Västergatan och Brunnsgatan tydligare. En byggnad placerad på detta sätt gör att de om givande byggnaderna får stöd och ger jämvikt åt gaturummet.

Figur 7 Gatusektion över Brunnsgatan med ny byggnad på tomten

Gatusektionen ovan visar hur en byggnad med liknande volym som Hemköps lokal ger stadga åt Brunnsgatans gaturum.

Figur 8 Gatusektion över Västergatan med ny byggnad

På Västergatan får gaveln på Kvarteret Körsbäret också stöd av en ny byggnad. Den nya byggnaden förstärker också platsen framför Saron Kyrkan genom att placeras i liv med hemköpslokaler.

Som det ser ut idag flyter platsen framför Saron Kyrkan ut till spårvagnshållplatsen som inte har några omgivande byggnader som stöd.

Fotbollsplanen och Lekplatsen bör vara kvar för de är tillgångar för Annedal och för de hitflyttande barnfamiljerna därför ser jag här ingen potential att bygga bostäder.

Entréer kan vetta mot Brunnsgatan, Västergatan och skolstråket. En entré som används kvällstid kan med fördel vetta mot Västergatan och spårvagnshållplatsen. Känslan av säkerhet skulle öka för de människor som väntar och går av vid hållplatsen kvällstid om fler ögon var riktade hit. Den ideala entrén för barn vetter mot en trafikfri plats och nära deras lekplats. Då skulle entréer till bostäder ligga mot Västergatan.

Leveranser kan ske ifrån Brunnsgatan. Tomten har ett läge som kan ha kommersiell potential och det är hörnet Västergatan/Brunnsgatan där också spårvagnshållplatsen finns. Spårvagnens buller bör beaktas. Lägenheter kan få en tyst sida med sovrum.

Typ av byggnad

Med den här tomtens storlek så lämpar det sig bäst med punkt hus. En lamell eller kvarter får inte plats. Med punkthus menas här en byggnad med ett centralt trapphus som lägenheterna är organiserade kring. Det finns olika typer av punkthus som samlat, stjärnformat, t-format och fritt format punkthus.

Punkthusets fördel är möjligheten till en hög exploatering av tomten och därmed en möjlighet att bygga den täta staden. Punkthusets fördel framför kvarterets är att det går att skapa lägenheter med bra solförhållanden. Det går att få lägenheter med ljus och utblickar i flera vädersträck. Punkthuset är också den byggnadstyp som minst skuggar sin omgivning.

Punkthuset har också nackdelar. Dessa brukar sägas vara att de är dåliga rumsbildare i staden²². Det blir ingen kvartersstad att flanera i om punkthus radas upp bredvid varandra. Det kan också vara svårt att skapa en privat gård till ett punkthus. Detta kan lösas genom att placera flera ihop och hägna in dem. Dessa långa murar bidrar inte till en dynamisk stad.

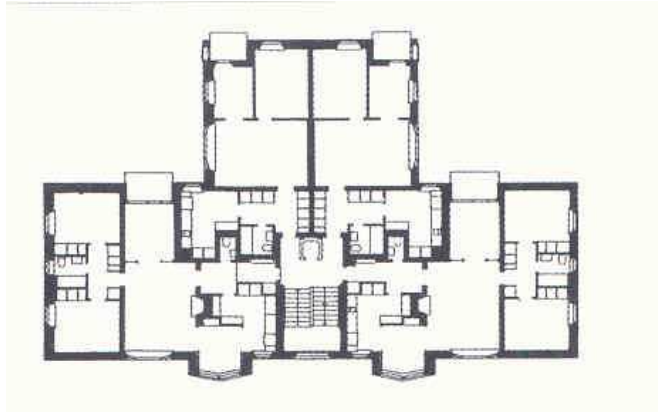
Med ett högt punkthus kan det också bildas uppåtvindar längs fasaderna och blåsiga ytor kring byggnaden. Beroende på hur hög byggnaden är kommer också svårigheter med att skapa balkonger som inte är för blåsiga att vara på. Detta är särskilt att beakta i en redan blåsig stad som Göteborg.

Ur barnperspektiv finns det också en del att invända när det gäller punkthus. Nic Nilsson uttalar sig starkt mot punkthus. Han påstår att mödrarna i större utsträckning drabbas av psykoser som följd av rädsla för att deras barn skall förolyckas i fallolyckor. Om så är sant måste säkerhetsaspekter tas hänsyn till. Lågt bröstade öppningsbara fönster kan kanske undvikas.

Men barnperspektivet får inte glömmas bort och bra lekmiljöer måste kunna skapas. Det räcker sannerligen inte med en balkong att leka på. Det faktum att det finns ett samband mellan hur högt ett barn bor och hur ofta det får komma ut och leka måste också tas i beaktande.

²² *Frederike Schneider, Floor Plan Manual-housing* , Birkhäuser 2004

T-form

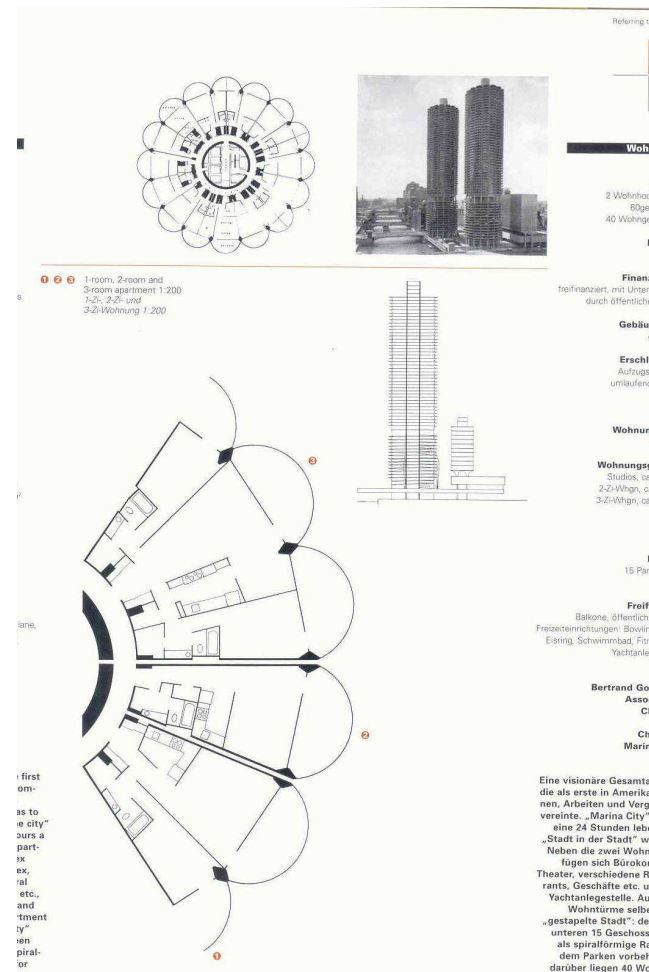

Figur 9 Plan ifrån punkthus på Raketgatan i Göteborg

Detta är ett punkthus med tre lägenheter i varje plan, två större och en mindre i mellan. De har alla goda ljusförhållanden och balkong i västerläge. Här utnyttjas punkthusets form på ett bra sätt i det sammanhang det ligger.

Ett T-format hus skulle vara fullt möjligt på den aktuella tomten då det skulle hantera både ljus och buller på ett utmärkt sätt. Men frågan är vilka rumsliga kvalitéer det skulle bidra med på platsen.

Blomformat eller cirkulärt

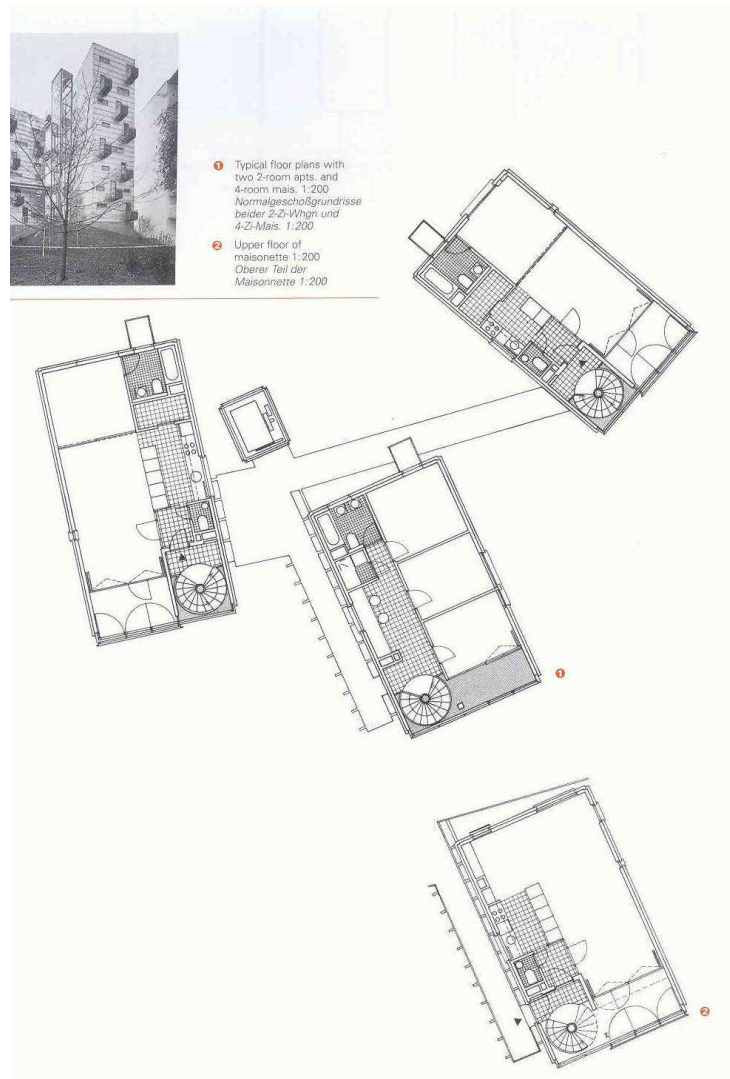
Figur 10 Punkthus i Chicago

Här är ett exempel från Chicago på en byggnad som kan få en hög exploatering beroende på vilka dimensioner det får. Fördelen den har formen har framför treklövern är att lägenheterna emellan har en högre flexibilitet. Vi har ett lyckat exempel i Göteborg med Erskines kontorshus vid Göta Älvbron där företagets lokaler kan växa och minska med konjunkturen.

Nackdelen är åter de ljus och ventilationsförhållanden som lägenheter som vetter åt ett håll får. En cirkulär form är den byggnadstyp som är mest effektiv ur energisynpunkt med en minimerad fasadyta.

På den aktuella tomten skulle ensidiga lägenheter få problem inte bara med ljus utan också med bullret ifrån spårvagnen.

Fritt format punkthus

Figur 11 Fritt format punkthus ur Arkitekten1999

Här är ett exempel där lägenheterna ligger fritt ifrån varandra och förbinds med spänger till den gemensamma hissen. Här går att skapa vilka ljusförhållanden man vill. Det går att få liknande förhållanden som i en villa utan markkontakt. Beroende på hur långt byggnadskropparna ligger ifrån varandra kan det bli problem med insyn och det ger en låg exploatering. Det är inte heller den mest effektiva byggnadstypen ur energisynpunkt då det får en stor fasadyta.

Det är svårt att se den här typen av byggnad i ett så pass centralt läge som Annedal. I Annedal är marken kostsam så ett punkthus måste vara effektivare. Antingen väldigt högt eller ha mindre avtryck på jorden.

Innehåll i bostadshuset

Parkeringsnorm- fördel cyklism

Detta projekt ligger mitt i staden med absolut närhet till kollektivtrafik. Det finns i området stora parkeringshus och Brunnsgatans breda mått skulle klara av mer kantparkeringar än vad som finns idag. Parkeringar i området används idag också av människor som pendlar till staden. När planerade biltullar genomförs så kommer färre pendlare att parkera i Annedal, då frigörs parkeringsplatser.

För att möta framtiden på ett hållbart sätt bör inte Annedal satsa mer på biltrafik utan inrikta sig på att stödja cykling. Detta projekt bygger därför inga fler parkeringsplatser i anknytning till de nya bostäderna utan förlitar sig på att det går att lösa inom området.

Cykling kan stödjas genom att det finns säkra platser att parkera sin cykel och låsa fast den. Det skall finnas cykelverkstad i huset och hissar stora nog att ta upp cykeln om så önskas.

Tidigare projekt i Wien där det har byggts bilfria och projekt med halverad parkeringsnorm har visat att det blir mycket billigare²³. Pengar som har blivit över har kunnat användas till att höja standarden för de boende. Det projektet föreslår är att Annedal får ett kvartersbad istället för fler parkeringsplatser.

²³ <http://sustainablecities.dk/en/city-projects/cases/vienne-bike-city-housing-project>

De två första planen

Byggnaden kan bestå av bostäder och kommersiella lokaler. För att avhjälpa bristen på förskoleplatser i Göteborgs centrum planeras en förskola in. Förskolan skulle kunna bli ungdomshus kvällstid.

Med en växande befolkning i Göteborg och för att stärka Annedals identitet skulle här kunna ligga ett badhus. Det är långt mellan Valhalla, Frölunda Kulturhus, Åby Badet och Askimsbadet och därför är det bra om det finns ett mindre och lokalt förankrat badhus i Annedal. Haga Badet är det visserligen nära till men det badhuset riktar in sig på en exklusiv nisch. Det här badhuset kan ha en mer vardaglig inriktning. Det kan inrikta sig på motionärer och simskoleverksamhet. Det kan också ges plats för någon kommersiell verksamhet i hörnet Västergatan/Brunnsgatan.

Gården två plan upp

Ju högre upp i ett höghus ett barn bor desto mer sällan får det komma ut. Alltså får den här gården komma upp till barnen. Dagens föräldrar är räddare än tidigare generationer. De är rädda för trafik och pedofiler och detta har enligt undersökningar inskränkt barnens frihet.

Den här gården är sluten och garanterat bilfri vilket skulle göra att dagens "rädda" föräldrar vågar släppa ut sina barn. Gården följer listan på bra lekmiljö för barn.

- Nivåskillnader - för överblick, rumslighet och möjlighet att klättra
- Lutningar – för pulkaåkning , att öva balansen och att rulla sig i
- Gömställen - bakom hörn, elskåp, buskage eller murar, i prång

- Bra buskar - tåliga slitstarka, utan taggar, täta, rumsbildande, utan giftiga bär
- Träd – att klättra i och som ger skugga
- Gräsytor – för lekar och bollspel, ger orörd snö under vintertid
- Hårda plana ytor – för cykling, inline-åkning, bollspel, bollspel och andra lekar
- Löst material – som kottar, kastanjer, pinnar och sand
- Ramper och stålräck – för skateboard

Bostäderna

Två punkthus har större lägenheter längre ner och mindre högre upp. Tanken är att så få barn som möjligt skall bo högt upp i huset. Längst upp skulle äldre människor och par utan barn kunna bo.

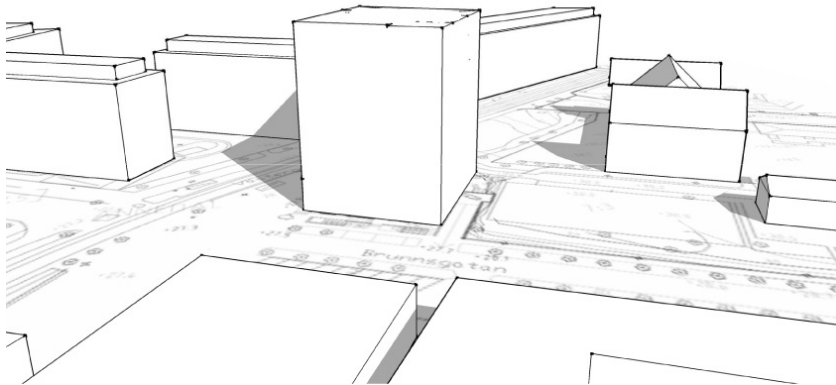
Växthusen

Längst upp i husen finns växthusen. Odling i staden som trend, kommer av att transporter av mat bidrar till koldioxidutsläpp. I framtiden måste därför fler människor än de som har trädgård kunna ha möjlighet att odla grönsaker själva. Odling sprider lycka, gemenskap och ger innehåll åt livet. Ett växthus är också en behaglig miljö att vara i. Det är ett rum som förlänger vår alldeles för korta sommarsäsong

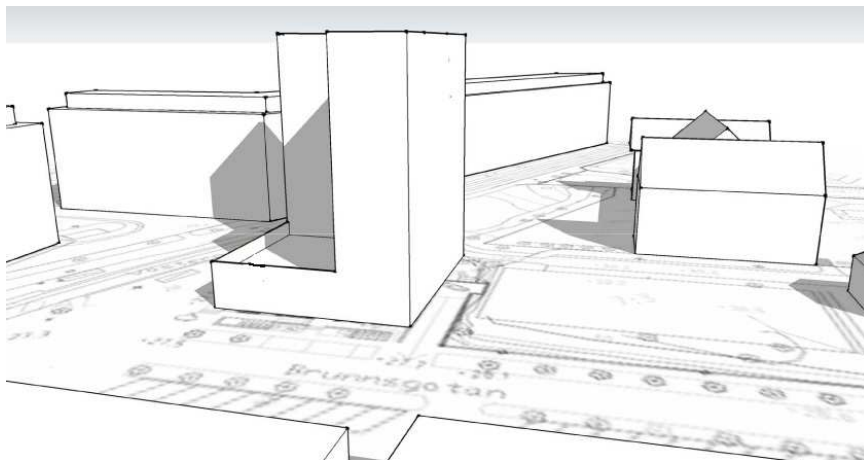
Ägandeform

Trenden har efter många år vänt bland bostadsbyggare att bygga hyresrätter och när det uppenbarligen behövs fler hyresrätter centralt så kan detta projekt med fördel ha sådan upplåtelseform-

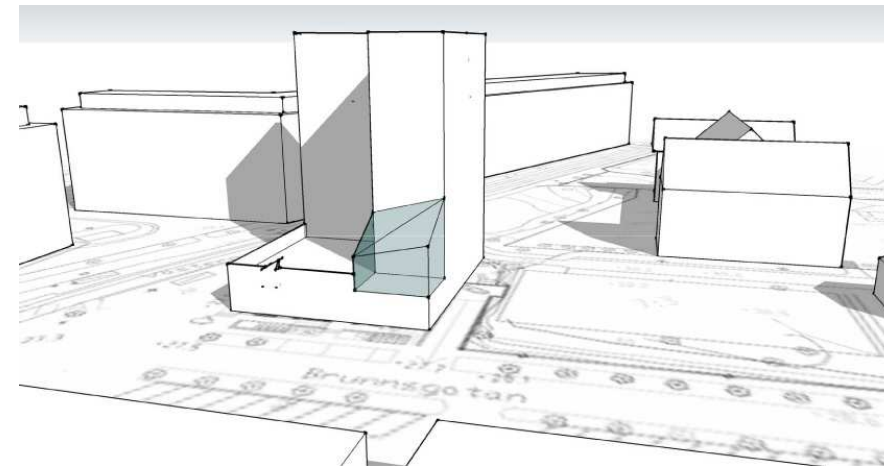
Byggnadens utformning

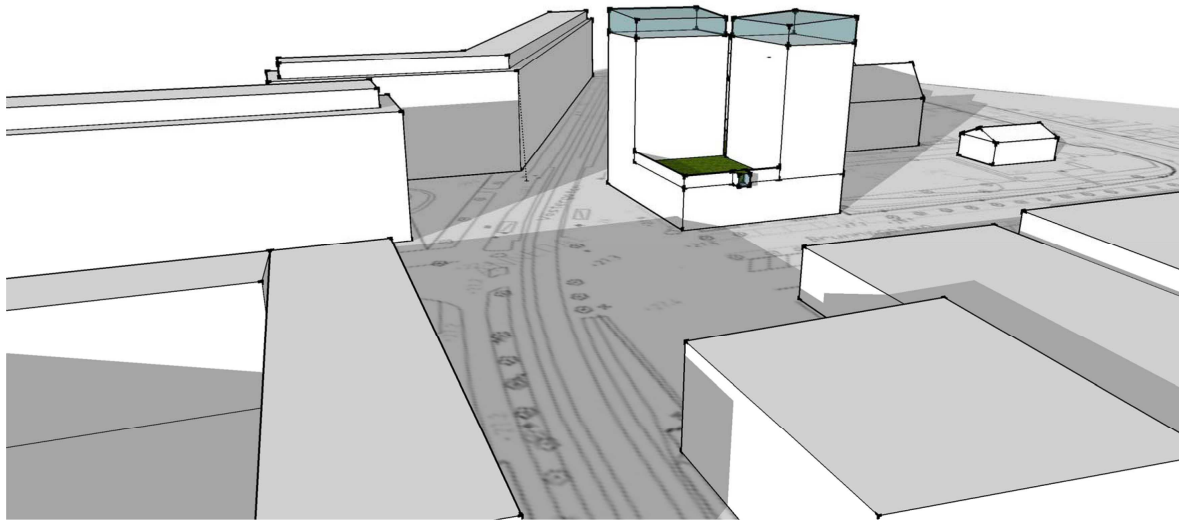
Maximal exploatering av tomten i form av ett punkthus med dåliga interna ljusförhållanden och som skuggar sin omgivning. Denna byggnad har ingen egen gård. Den massiva byggnaden sveper sin skugga över husen i norrläge på morgon och förmiddagen.

Byggnaden får en upphöjd gård i sydvästligt läge. I bottenplan ryms en förskola och olika typer av lokaler. Förskolan finns i två plan och har tillgång till gården. På detta vis används den exklusiva ytan av fler människor och över större del av dagen.

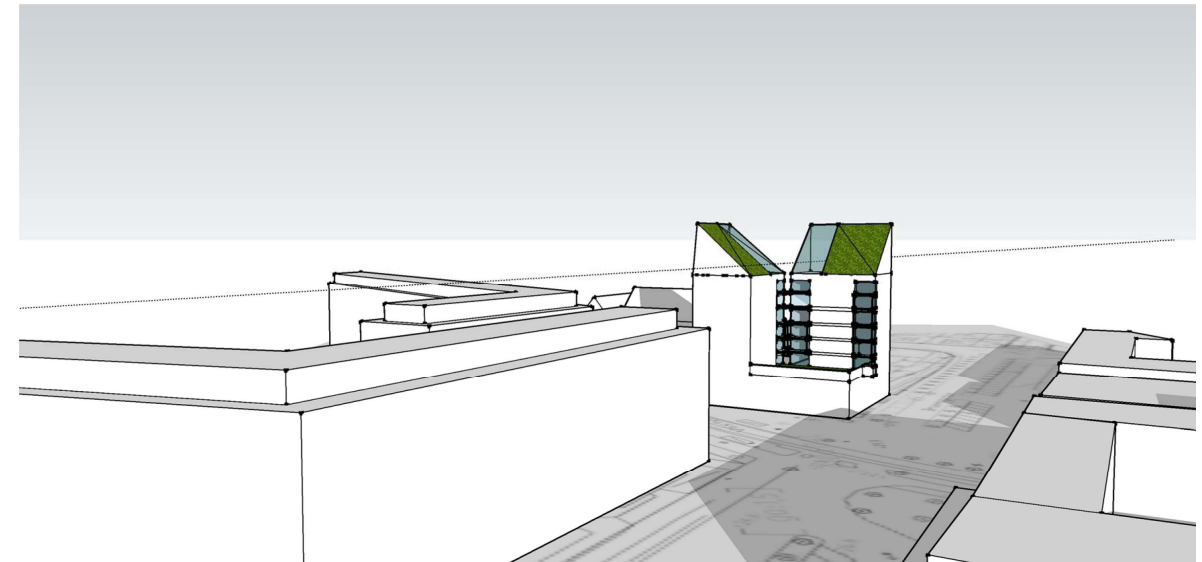

Byggnaden får ett växthus i nästan tre våningar. Ett växthus förlänger säsongen för växter och människor. Odling är en hållbar fritidssyssla som ligger i tiden och passar många. Detta blir en naturlig mötesplats i byggnaden.

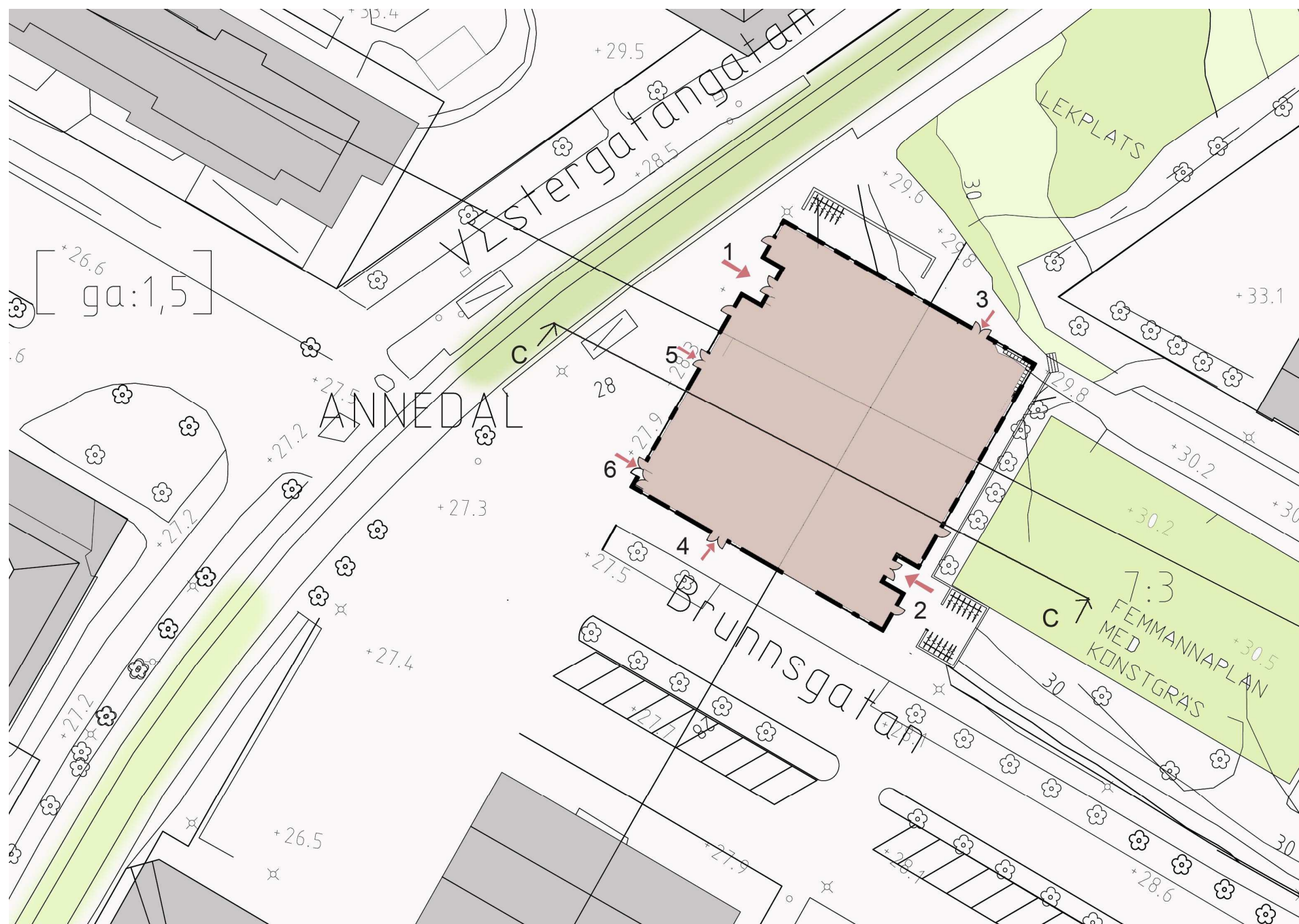

Kvarteret delas upp i två lägre punkthus och gården kommer upp ytterligare närmare barnen. Under gården finns Annedals badhus och förskolan Persikan som också använder gården. Växthuset flyttar närmare solen och blir två och större.

Två skilda hus ger en mindre skala än ett sammanhängande kvarter. Det ger två trapphus. Två trapphus istället för ett ger än större intimitet mellan de boende när de har hälften så många människor att känna igen.

Punkthusen är 10 våningar höga inklusive sockeln. På det finns växthusen. Fasaderna har solceller och grönska.

Figur 12 Situationsplan skala 1:500

Runt Växthuset

Växthuset har sex entréer. Mot Västergatan finns det tre entréer, (1) Västergatan 8, (5) Tonårshaket Valnöten och till (6) en lokal på hörnet mot korsningen Västergatan/Brunnsgatan. Dessa entréer är tänkta att bidra till rörelse av människor över dygnets timmar. Aktiviteten av människor skapar trygghet för passagerare som väntar på, och går av spårvagnen och ger liv åt Västergatan, kvällstid.

(2) är entré till bostäder på Brunnsgatan 14 A. Bostädernas entréer är placerade så att barn och vuxna inte skall behöva gå rakt ut i trafiken av säkerhets skäl. På samma sätt är entrén till (3) förskolan Persikan placerad. Barn kan gå direkt till lekplats och fotbollsplan utan att möta trafik. I samband med entréerna finns cykel eller barnvagnsparkering under tak.

(4) är entré till Annedals kvartersbad.

Figur 13 Vy ifrån Bunnsgatan

Areor och lägenheter

Tomtarea: 940kvm

Totalyta: 5300kvm

Lokaler: 1540kvm

Bostäder: 2604kvm

Antal lägenheter 24

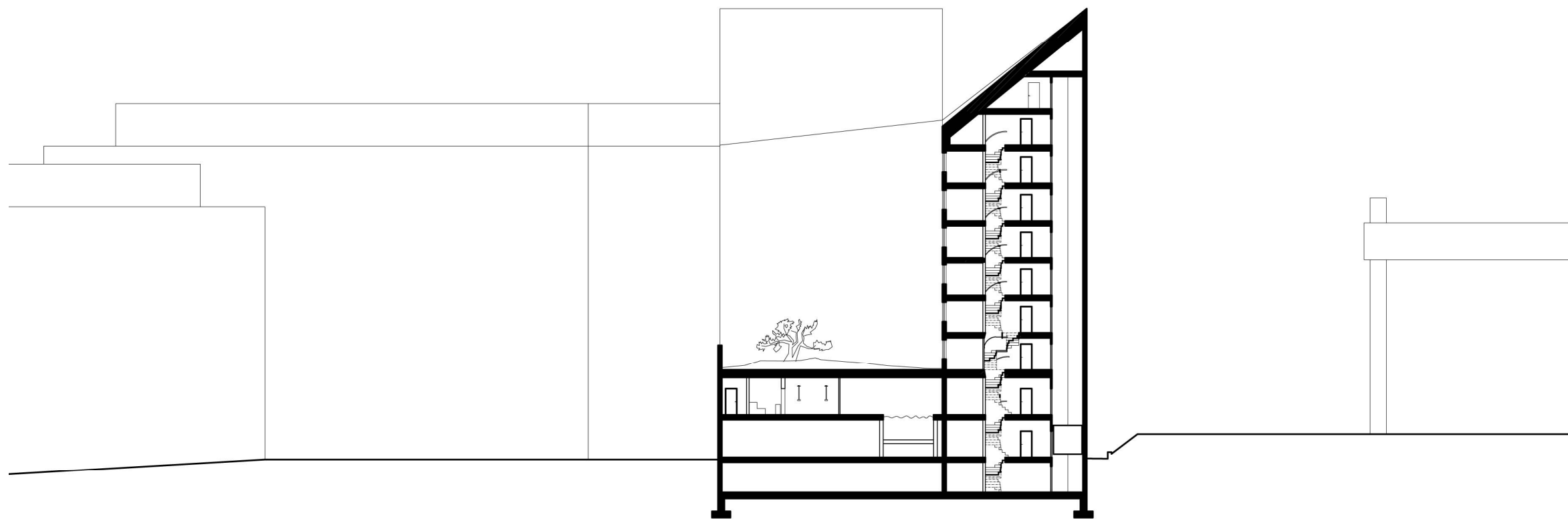
4 stycken 5-6 rum och kök

8 stycken 3-4 rok

8 stycken 2-3 rok

2 stycken 2 rok

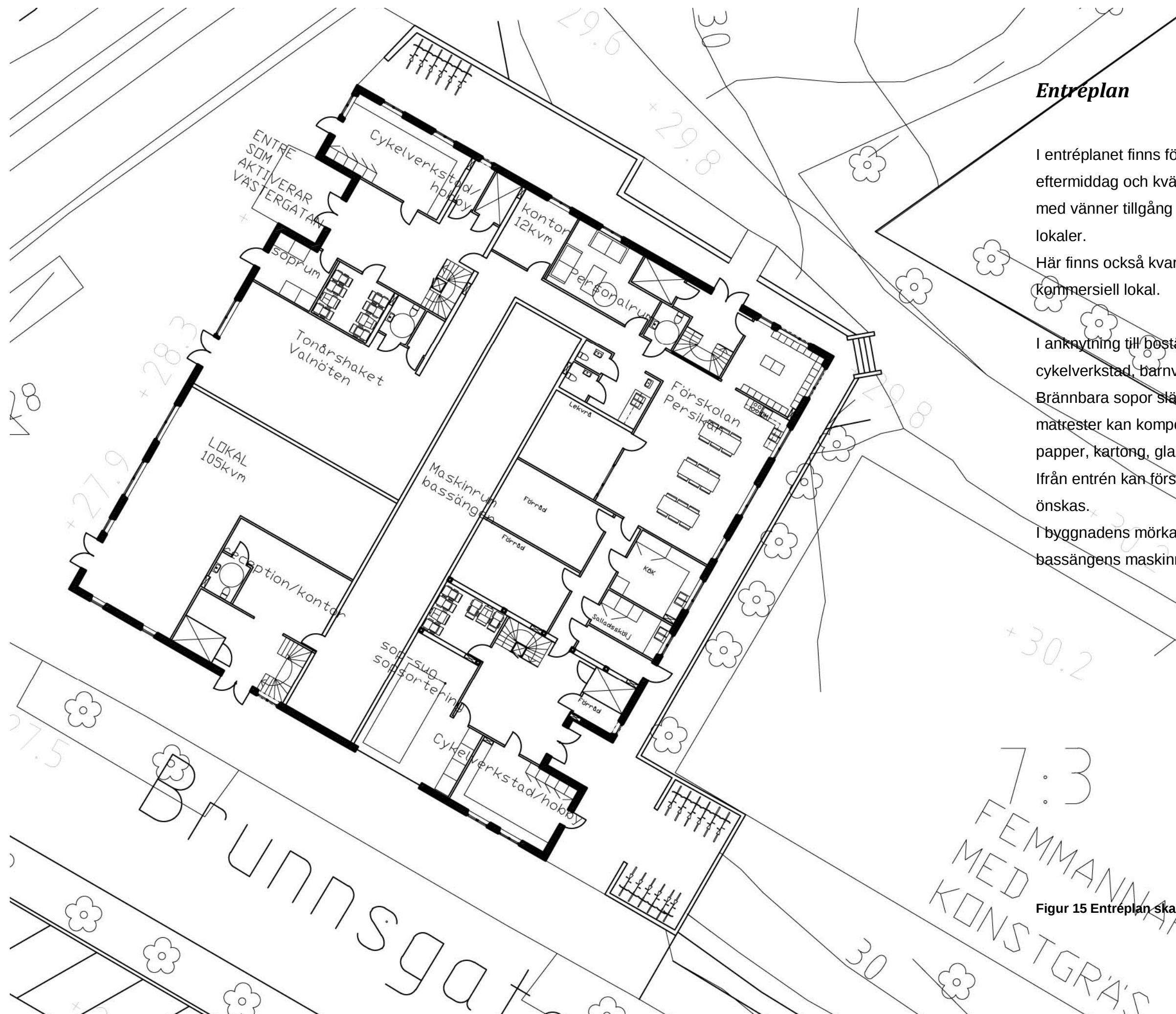
2 stycken etagelägenheter

Figur 14 Sektion c-c skala 1:400

Sektion visar trapphus, gård och kvartersbadet.

Sektionen visar också hur Växthuset förhåller sig till omgivande byggnader som bostadsrättsföreningen Körsbäret och Annedalsskolan.

Entreplan

I entréplanet finns förskolans lokaler. På eftermiddag och kvällen får husets tonåringar med vänner tillgång till delar av förskolans lokaler.

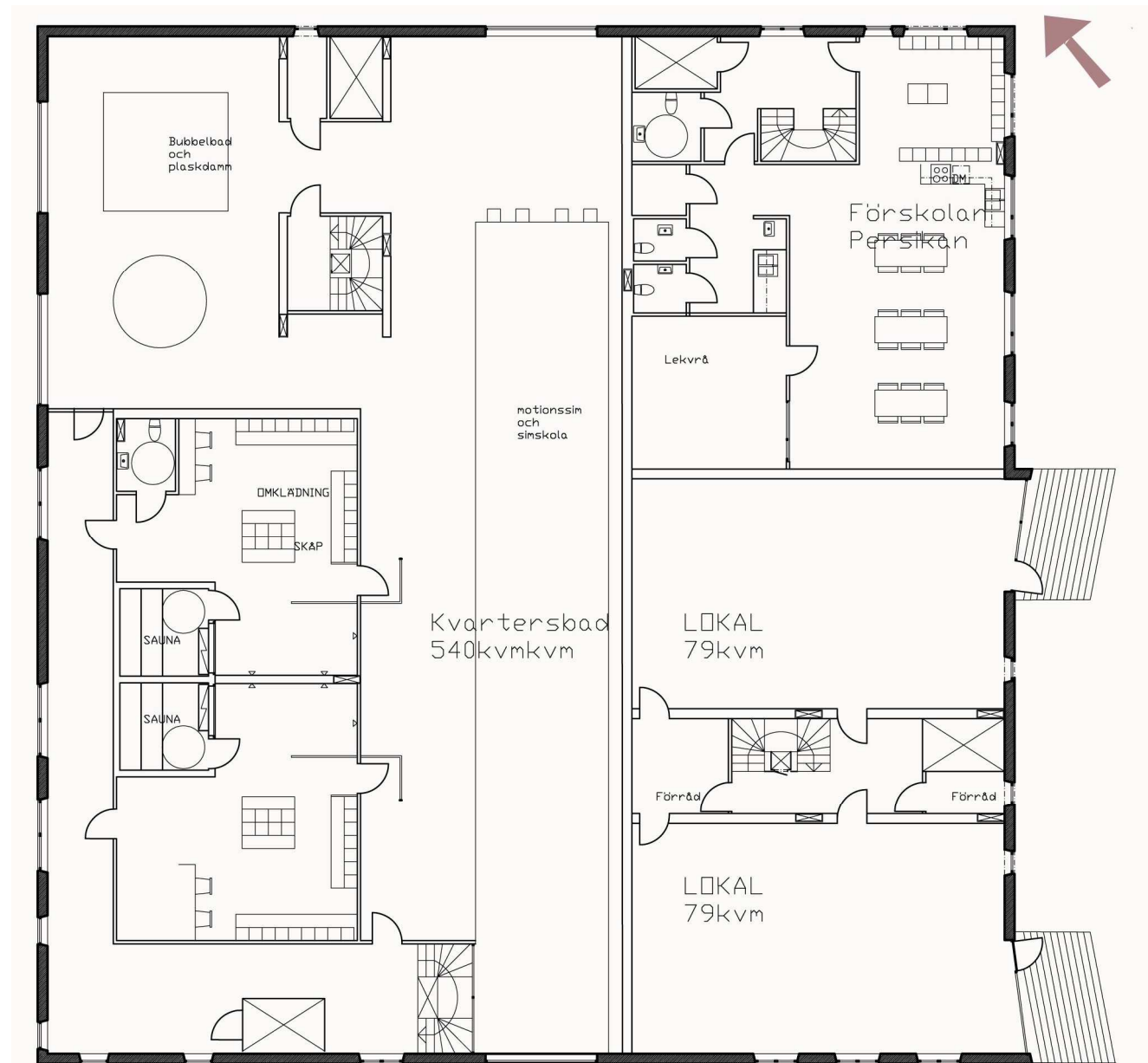
Här finns också kvartersbadets reception och en kommersiell lokal.

I anknäring till bostädernas entréer finns cykelverkstad, barnvagnförråd och soprum.

Brännbara sopor slängs i sopnedkast och matrester kan komposteras i växthusen, men papper, kartong, glas mm sorteras i soprummen. Ifrån entrén kan förskolan nås direkt om så önskas.

I byggnadens mörka kärna finns förråd och bassängens maskinrum

Figur 15 Entréplan skala 1:200

Figur 16 Våning 1 skala 1:200

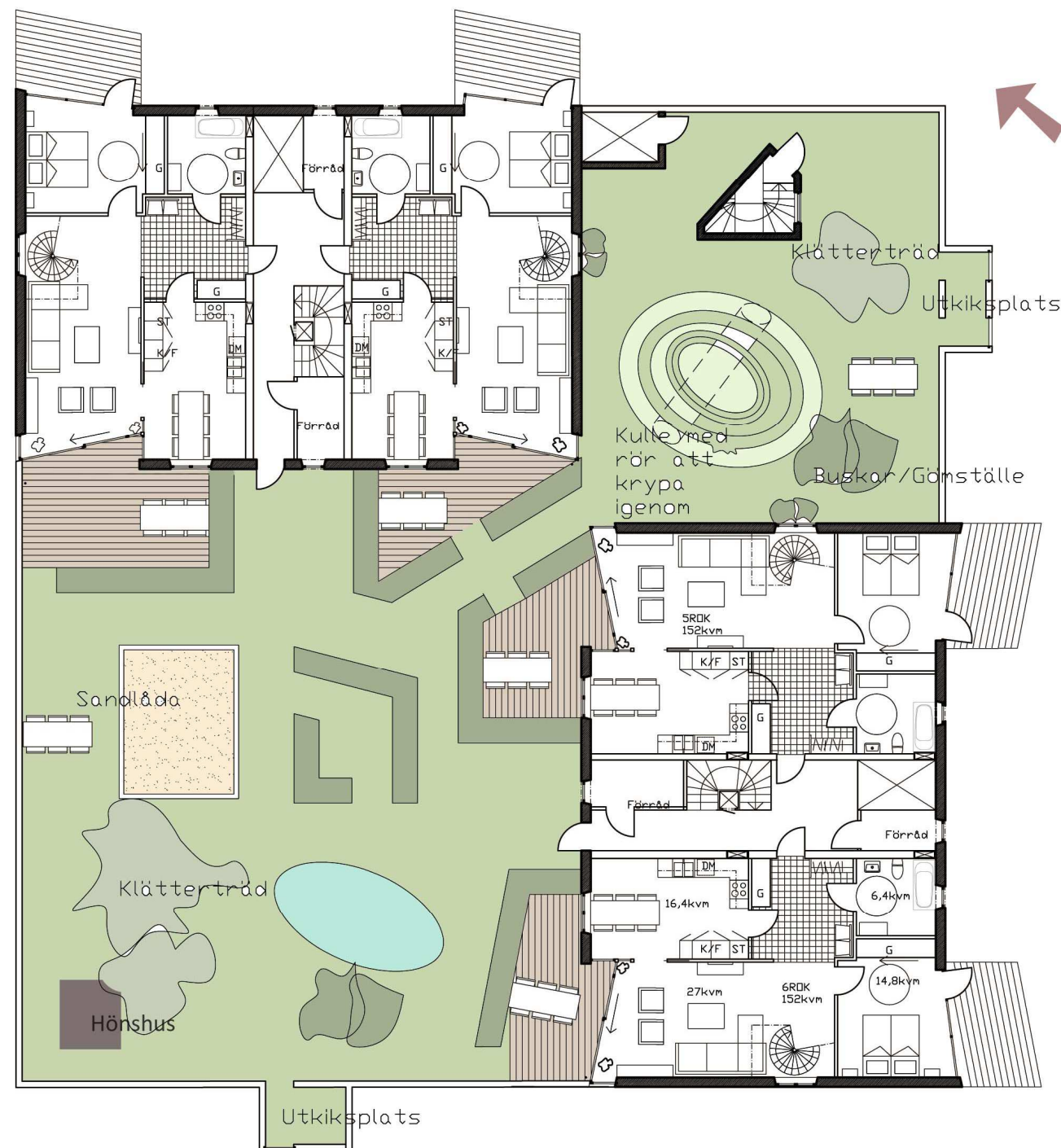
En våning upp

Här finns förskolans andra avdelning och två lokaler som kan bli en.

Här finns också Annedals kvartersbad. Anläggningen består av omklädningsrum med bastu och en badavdelning.

I badavdelningen finns tre olika bassänger. Den 20 meter långa bassängen är till för motionssim och simskola och lek.

Den runda är en bubbelpool och den kvadratiska är till för de minsta.

Figur 17 Gårdsplan skala 1:200

Gården

Den här gården används av hönsen, förskolan och de boende.

Den här gården är utformad för att främja barns utomhuslekar och för att skapa trygghet. Det här är en gård som föräldrar tidigt skall våga släppa sina barn till utan passning och som barnen skall vilja gå till.

Den följer checklistan

- Nivåskillnader - för överblick, rumslighet och möjlighet att klättra
- Lutningar – för pulkaåkning, att öva balansen och att rulla sig i
- Gömställen - bakom hörn, elskåp, buskage eller murar, i prång
- Bra buskar - tåliga slitstarka, utan taggar, täta, rumsbildande, utan giftiga bär
- Träd – att klättra i och som ger skugga
- Gräsytor – för lekar och bollspel, ger orörd snö under vintertid
- Löst material – som kottar, kastanjer, pinnar och sand

- Ramper och stålräck – för skateboard
- Hårda plana ytor – för cykling, inline-åkning, bollspel, bollspel och andra lekar

De två sistnämnda punkterna tillfredställs inte på gården men i anslutning till Valnötens entré och på fotbollsplanen och även den närliggande skolgården.

På gården finns det buskar i labyrintform, rör att krypa genom, hus att gömma sig bakom och springa runt. Det finns möjlighet att leka fantasilekar med kottar, pinnar och sand. Träd och kullar inbjuder till att klättra, att rulla sig och åka kana på vintern. Det finns en damm med vatten när det har regnat. Vatten är en mycket viktig ingrediens i barns lek och kan med fördel kombineras med sand, pinnar och kottar.

Gårdens trygghet skapas med en två meter hög mur. Muren ger också lä för vinden. I muren finns utkiksplatser. De fungerar både som lekstuga, skydd för regn och från utkiksplatsen kan barnet se om det finns några andra barn på fotbollsplanen att spela med.

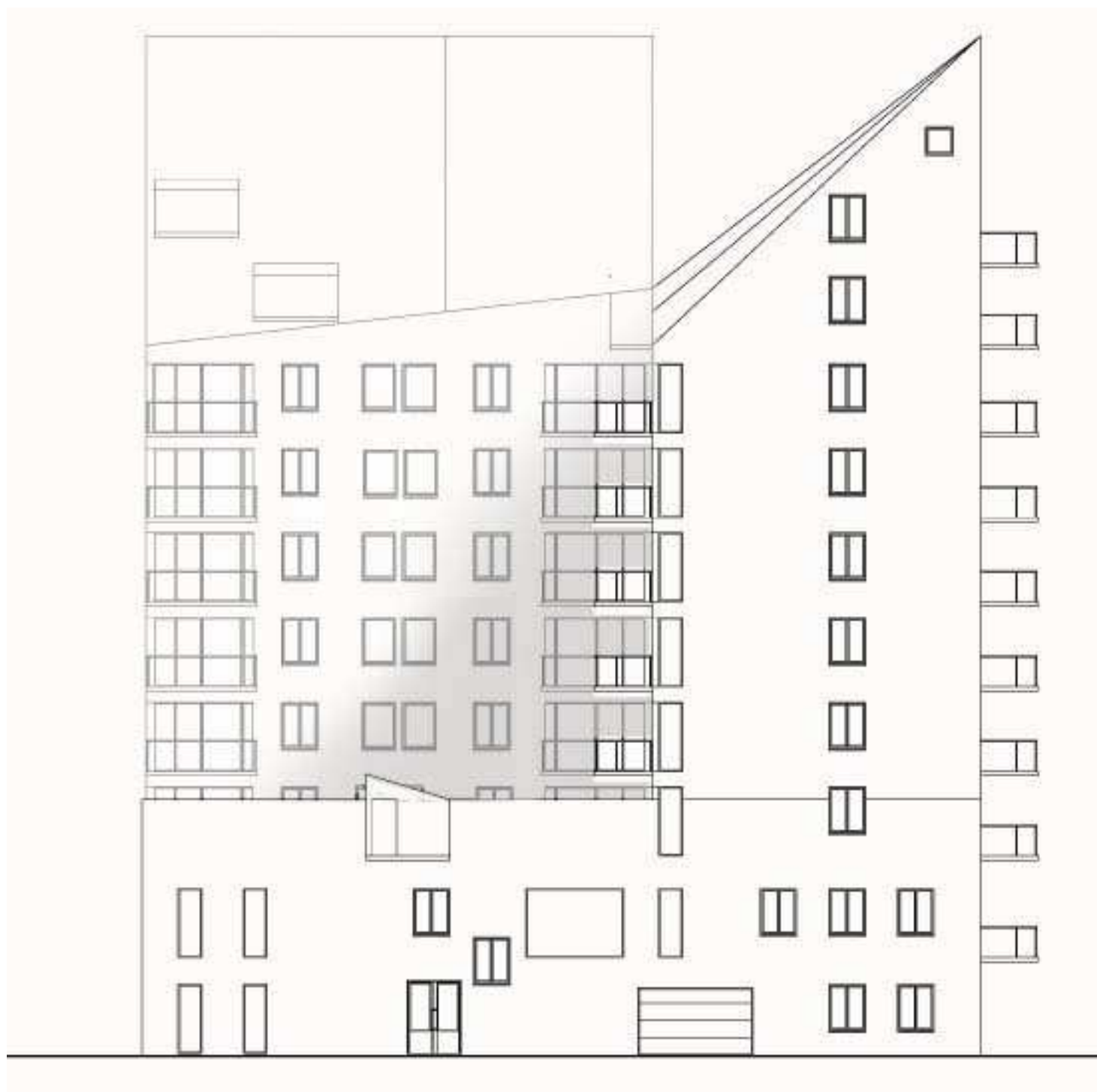
Fasader

Fasaden mot Västergatan är liksom övriga klädd med sandfärgade fasadplattor. Eftersom klätterväxter som murgröna och vildvin skall pryda fasaderna behöver de något tåligt material att fästa på.

Tak är av sedum. Det är inte bara vackert utan är bra vid häftiga skyfall.

Balkonger är av glas och stål.

Figur 18 Fasad mot Västergatan skala 1:200

Figur 19 Fasad mot Brunnsgatan

Den här fasaden har samma material som en mot
Västergatan

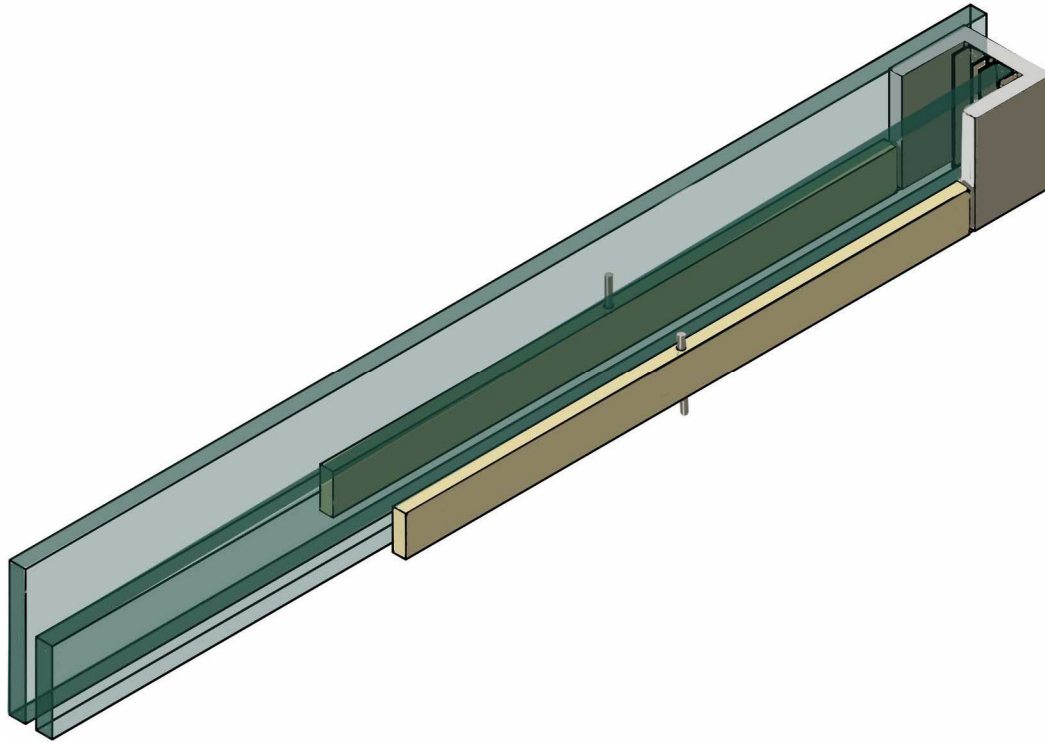
Figur 20 Fasad mot fotbollsplanen

De här fasaderna är de som får mest soltimmar i och med att de vetter mot söder.

Den fasaden som har kortsidan hitåt har fasadplattor och grönska på gaveln och glas i växthuset. Den byggnad som har adress Brunnsgatan 14A har grönska och mörka fasadplattor som övergår i solceller längre upp. Växthuset är i glas.

Figur 21 Entrén till Brunnsgatan 14A

Figur 22 Detalj ifrån entrédörren skala 1:10

Entrédörrar är i glas och metall. Metallen är stryktålig för alla vagnar som körs genom porten.

Den här fasaden har samma material mot Västergatan och Brunnsgatan nämligen sandfärgade fasadplattor och grönska.

Figur 23 Fasad mot lekplatsen

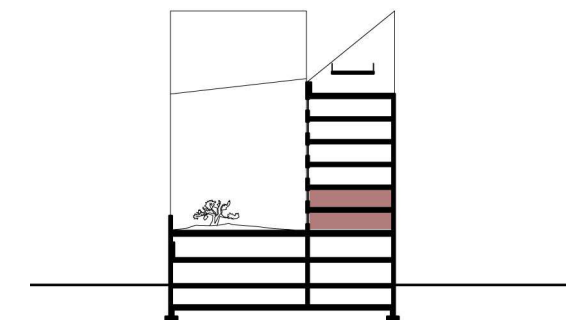
Figur 24 interiörbild ifrån familjen Rojas lägenhet

Bostäderna planer

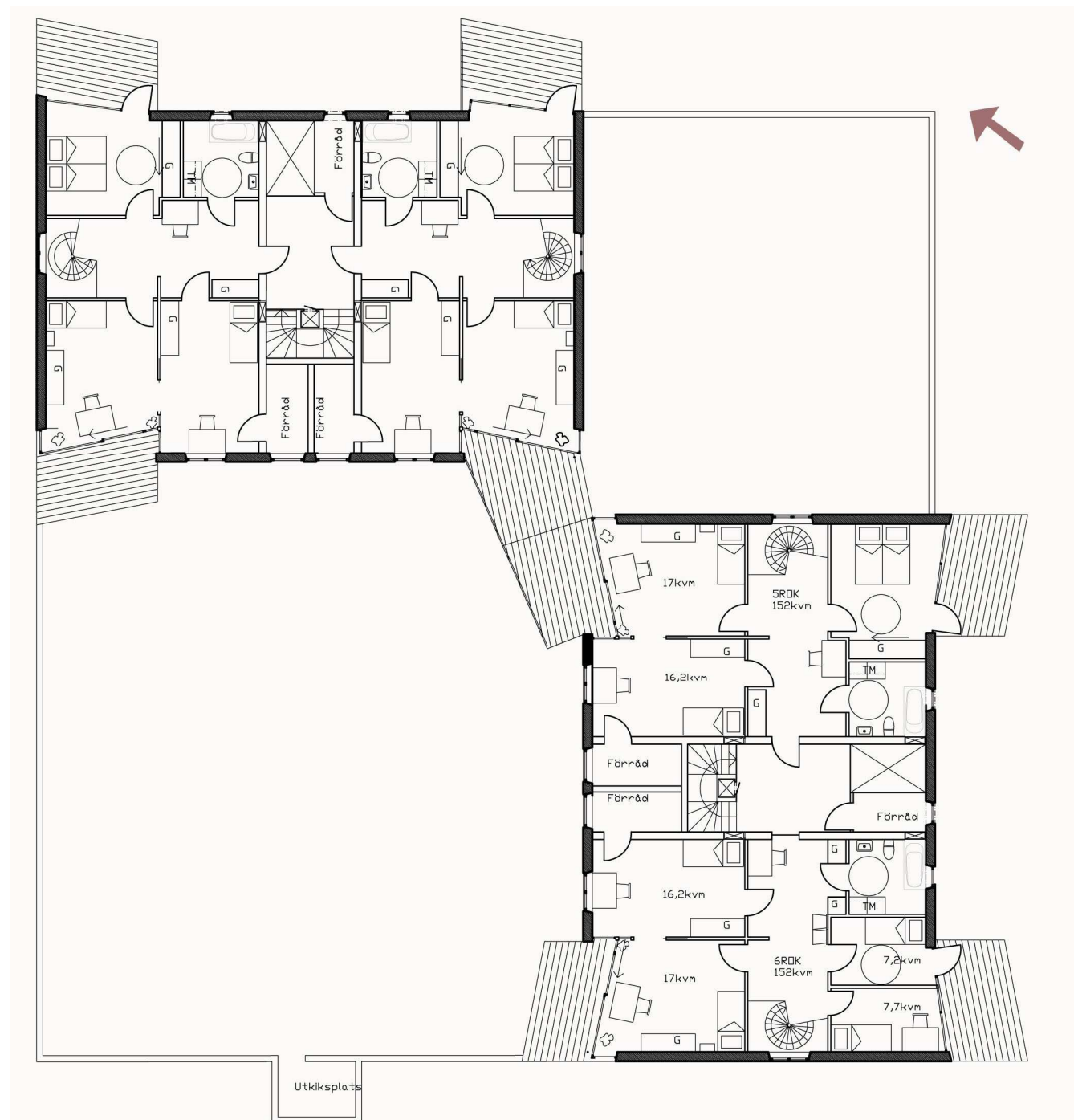
Plan3

Här syns de fyra lägenheterna som ligger i gårdsplan. Dessa lägenheter i två plan, är som radhus i staden. I dessa stora lägenheter kan det bo många barn som kan springa rakt ut på gården.

Kök och vardagsrum vetter mot uteplatser och gården. Sovrum vetter ifrån gården för att slippa insyn. Sovrummen fönster är vinklade ifrån spåvagnens buller, dessutom skyddar balkongerna mot bullret.

Figur 25 Bostadsplan 3 skala 1:200

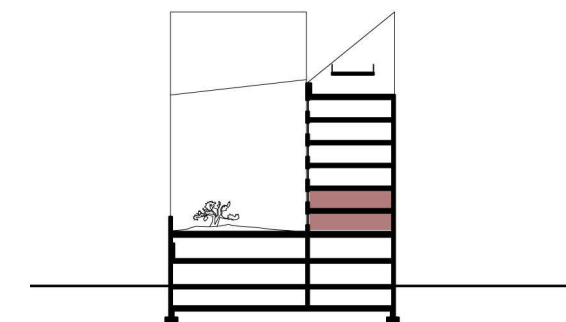
Figur 26 Bostadsplan 4 skala 1:200

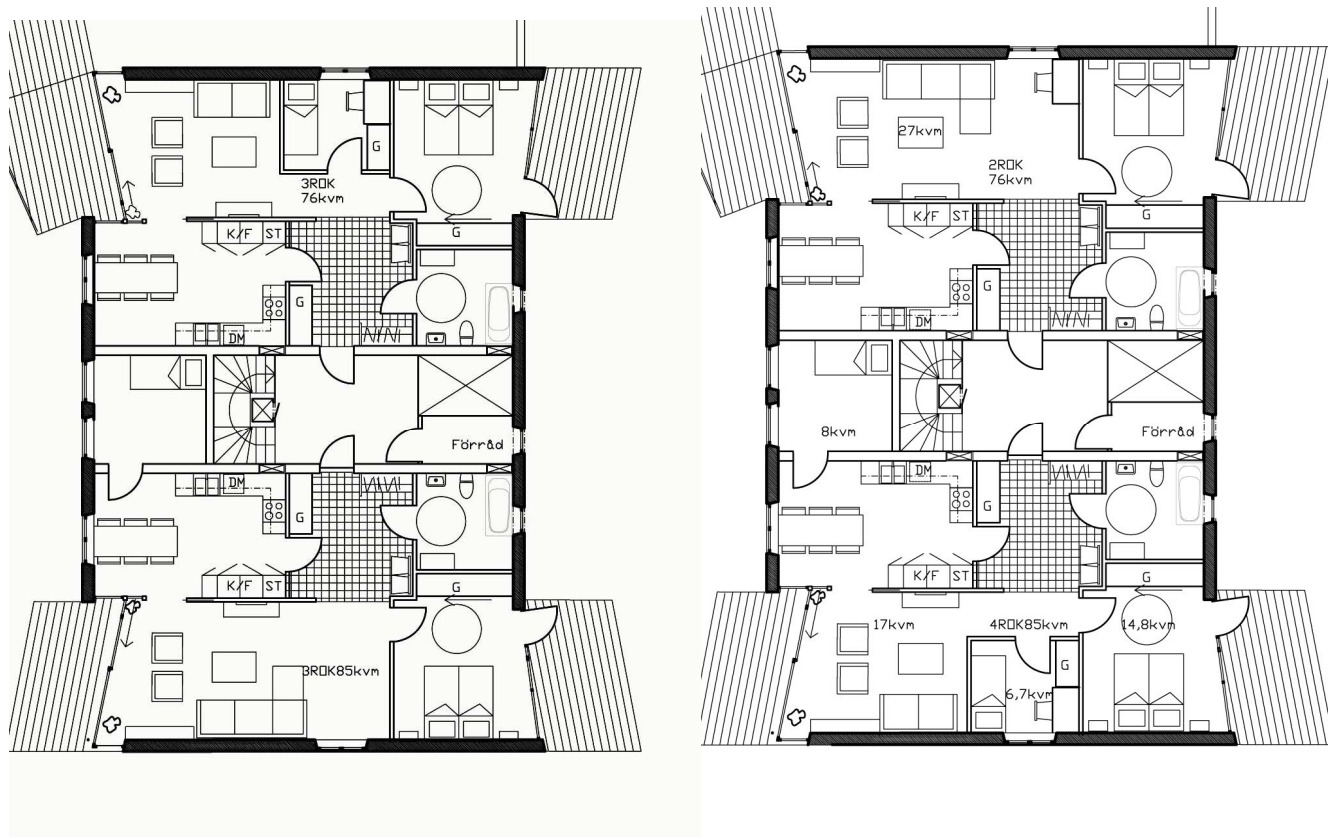
Plan 4

Detta är plan 4 och övre plan till "radhusen" på gårdsplan.

Om det i framtiden inte längre finns behov för så här stora lägenheter så tas trappan bort och kök installeras och det bildas fyra nya lägenheter.

Balkongerna emellan huskropparna är separerade med spaljeer för att skapa integritet och skydda mot insyn.

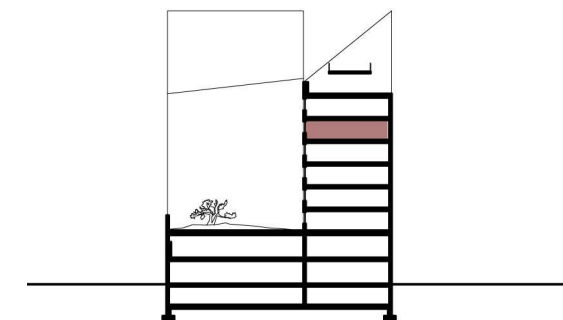

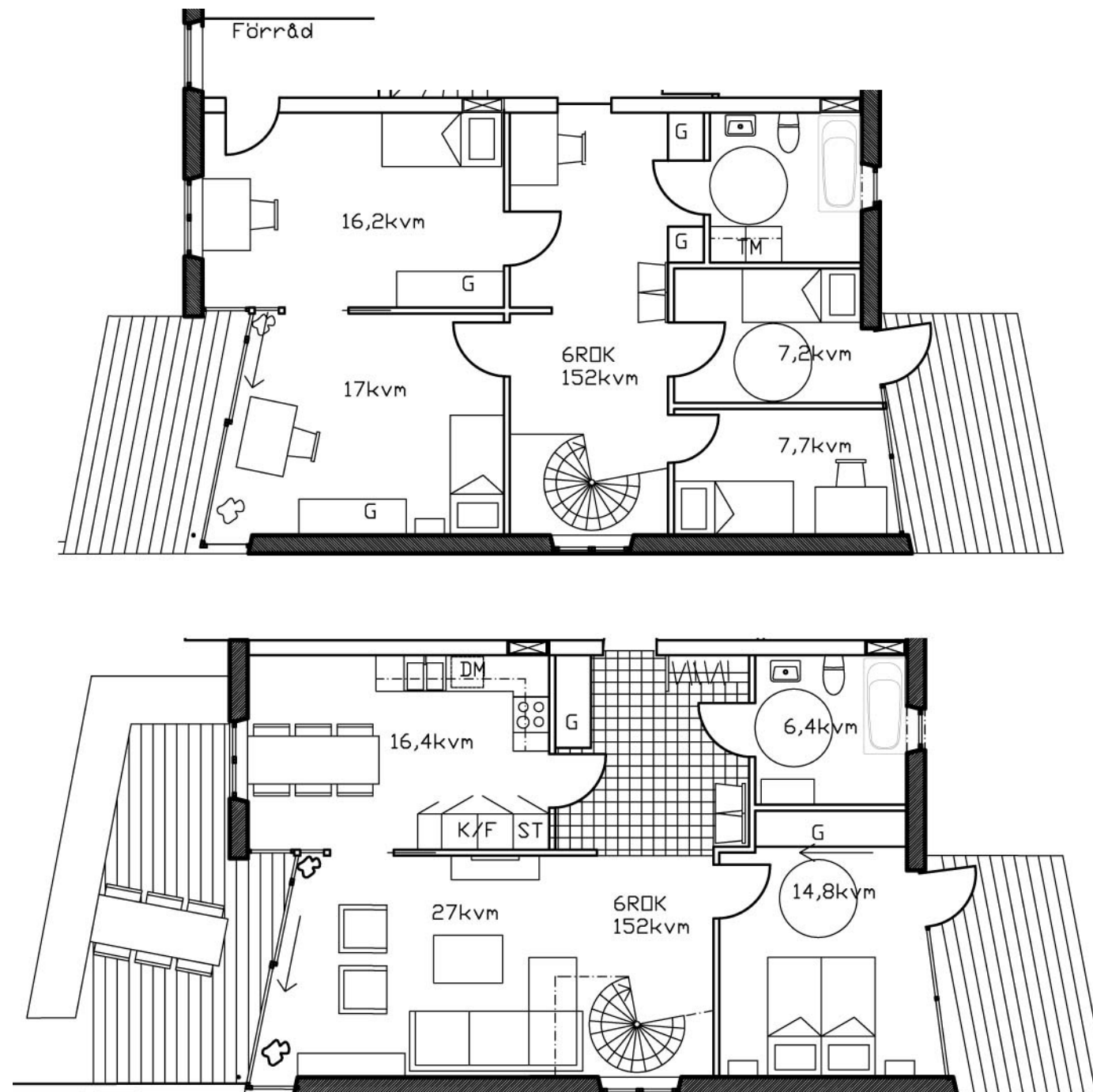

Figur 27 Två olika varianter på plan 5-9 skala 1:200

Plan 5-9

Här visas olika möjligheter att variera antalet rum i lägenheterna. En tvåa på 76 kvm kan bli en trea. Trean på 85 kvm kan bli en fyra.

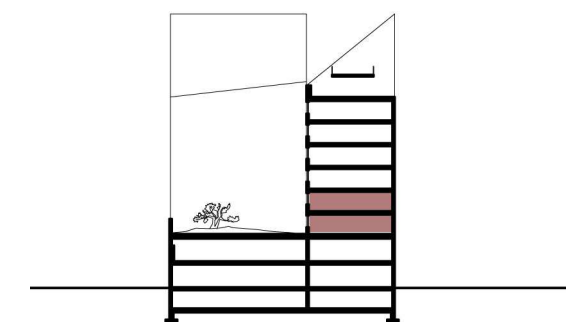
Figur 28 Familjen Rojas lägenhet skala 1:100

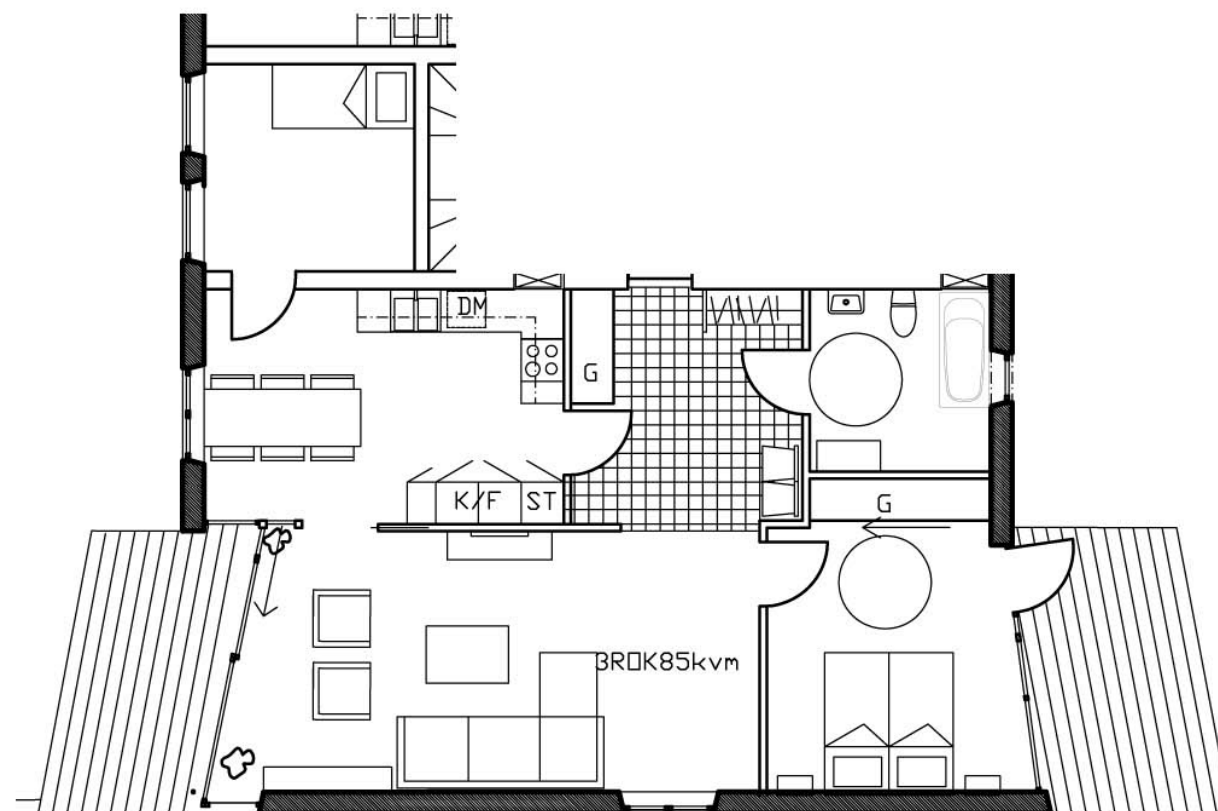
Familjen Rojas lägenhet

Familjen Roja fick tag i sitt "radhus" inte så lång ifrån Landala. Maui som går i förskoleklass i Landalaskolan behöver inte byta skola och Maja kan få börja på förskolan Persikan där tvillingarna senare kommer att börja också.

I den här lägenheten kan en familj med fyra barn bo. De första åren delade tvillingarna rum. Men en dag sa den ena tvillingen att hon ville ha ett eget litet rum. Då satte Jorge upp en vägg och så hade tvillingarna var sitt rum.

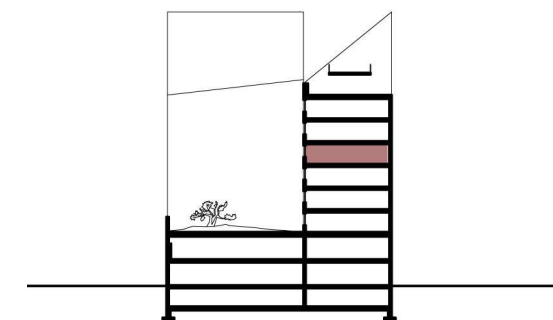
Alla i familjen uppskattar gårdskontakten. Barnen kan fritt springa ut och Susanne och Jorge kan slänga ett öga på de minsta ifrån köksfönstret.

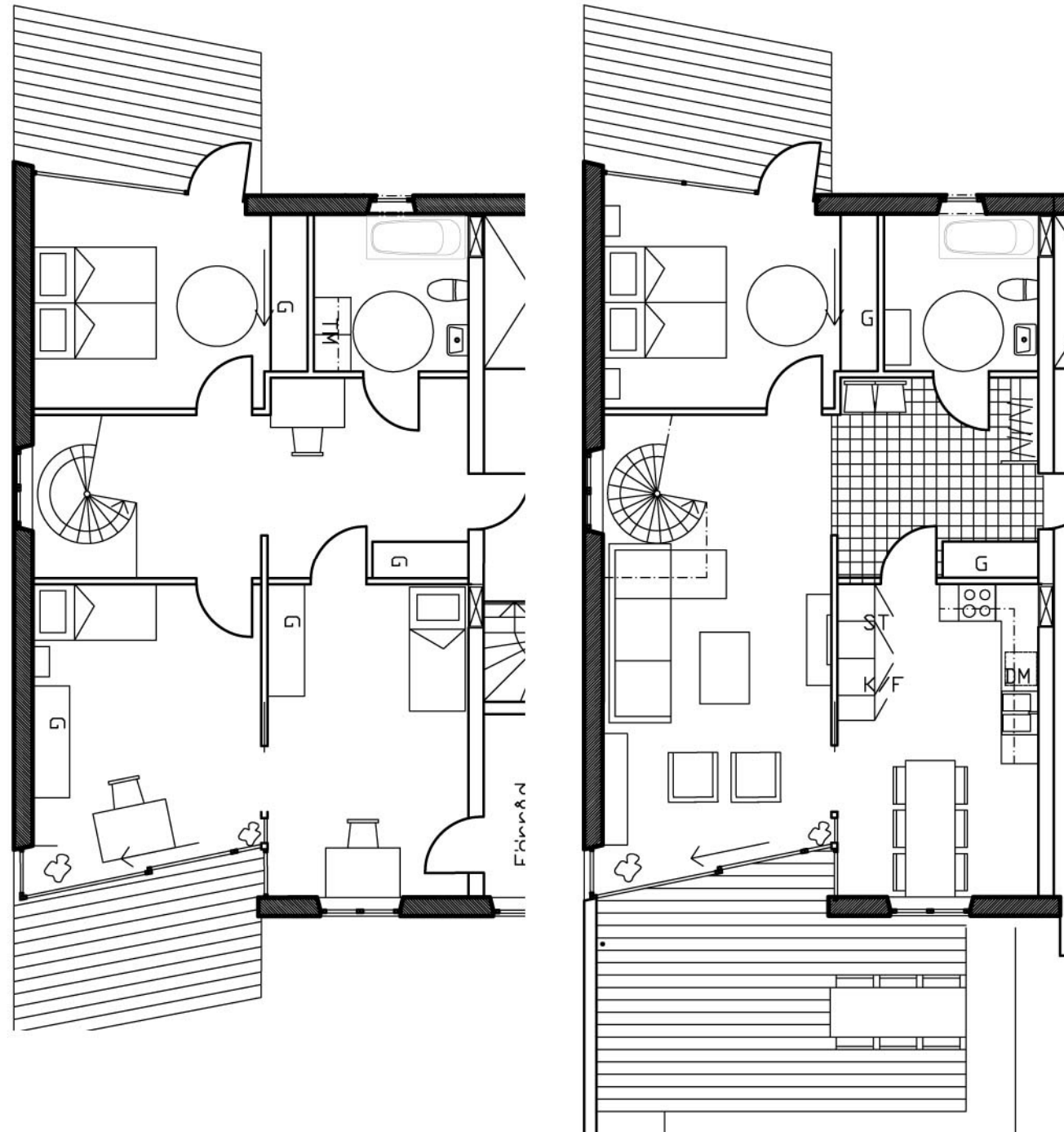

Familjen Perssons lägenhet

Här bor Gustaf och Karin. Karin uppskattar de generösa balkongerna och det stora köket. Här träffar hon sina väninnor och lagar mat ihop. På balkongen kan Karin sitta i timmar och läsa och även ropa till Gustaf på fotbollsplanen när middagen är klar. Både Karin och Gustaf tycker det är bra att det är avstånd mellan deras sovrum nu när Gustaf snart blir tonåring.

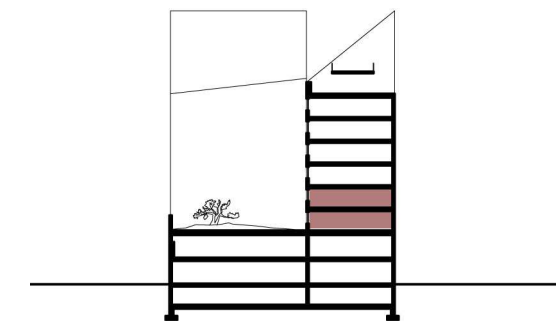
Figur 29 Familjen Perssons lägenhet skala 1:100

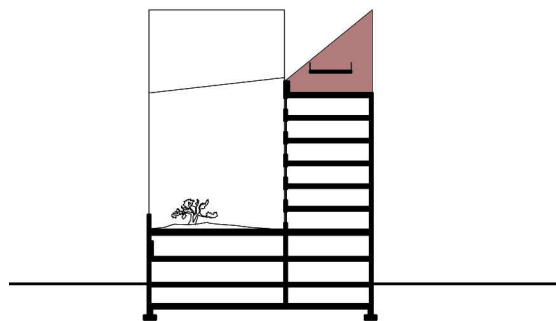

Figur 30 Familjen Amundssons lägenhet

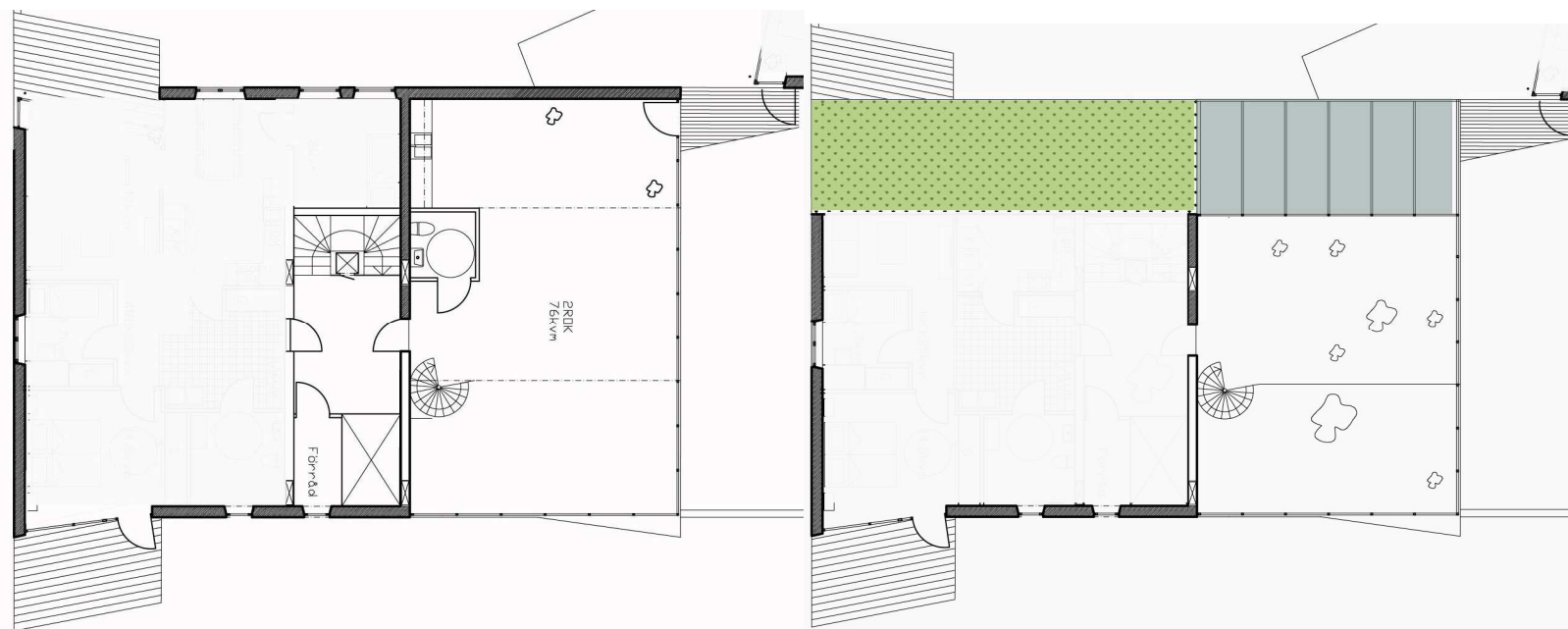
Familjen Amundssons lägenhet

Amundssons har en lägenhet i två plan. På nedre plan har de kök vardagsrum och ett gästrum. Gästrummet är Pontus rum de helger han är hos dem. På övre plan sover Isabella och Fredrik i ett rum och Iris i ett rum. På övre plan har Fredrik ett arbetsrum då han ofta arbetar hemifrån. Det är viktigt att rummen går att stänga då Isabella är lättväckt och Fredrik ibland arbetar sent på natten mot Asien.

Växthuset finns högst upp i de två byggnaderna och upptar halva planen.

Figur 31 Plan 1 i växthuset

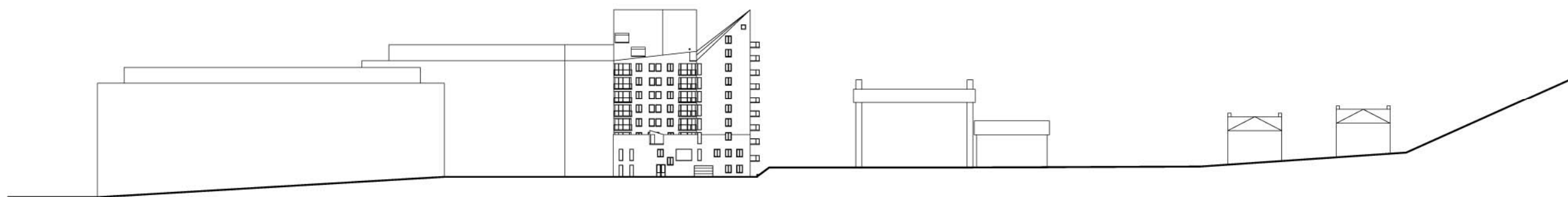
Figur 32 Plan 2 i växthuset

I Växthuset

Hit kommer gamla som unga med odlingsintresse för att se komposten förvandlas till tomater och för vinterförvara sina olivträd. Det är också en plats att slå sig ned på för att njuta av atmosfären och lukten ifrån det blommande apelsinträdet. Det milda klimatet justeras automatiskt av luckor i taket.

Växthuset har ett och halvt plan som är förbundna med spiraltrappa. Delar av växthuset har mer än dubbel takhöjd så att även större växter skall få plats. Bjälklagen i rostfri gallerdurk är placerade för att maximera solinstrålningen. Växthuset är förbundna med varandra på första plan med en utvändig spång/balkong.

På första plan finns toalett och en diskbänk. Vid diskbänken finns skåp för redskap, jord och vatten som växterna behöver.

Figur 31 Längdsektion längs Brunnsgatan skala 1:1000

Eftertankar

I det här examensarbetet har jag undersökt vad det är för speciella krav barnen och deras familjer behöver i ett urbant boende. Det har lett mig in på frågor om hur familjer ser ut idag, barns lek och stadens hållbarhet.

Under perioder har jag tvivlat på om det går att rita ett bra boende för barn i staden, särskilt efter att ha läst Nic Nilssons bok Barnens stad. Han bekräftade misstankar jag haft innan jag startade projektet, nämligen att barn i höga hus inte får komma ut och leka så ofta som de borde. Men den pragmatiska sidan av mig bestämde att om nu barn bor i staden skall de få ett så bra boende som möjligt. Barns lek är livsviktig och den har det här projektet gett plats för.

Hållbarhetsaspekter är också viktiga. Hur kan ett bostadsprojekt bidra till ett hållbarare Göteborg?

Vad skall människor göra i staden som inte är onödigt energi och resurskrävande?

Det är viktigt att hitta alternativ till shopping och då är odling och simning bra alternativ.

Vi behöver både äta hållbart och röra mer på oss.

Växthus och kvartersbad svarar också mot det faktum att Göteborg ligger lång norr ut med ett regningt och blåsig klimat. Stadsborna brukar lösa detta med vintersemestrar söder ut. Men mycket talar för att framtida stadsbor måste lösa detta mer lokalt.

Ett växthus förlänger sommaren och ett badhus med bastu kan ge oss nordbor värme så som det gjort många gånger förut.

I det här projektet har jag också funderat kring vad som är urbant så väl till innehåll som till estetiskt uttryck. Det är lätt att anamma nyurbanisternas ideal om vad en stad bör vara. Men deras ideal behöver kompletteras för att möta framtiden på ett hållbart sätt. Gräs och grönska var inte vad jag kategoriserade som en urban kvalitet. Men efter idén om en grönare stad vuxit sig starkare med tiden projektet har fortskridit. Ett grönt tak kan finnas i staden utan att ge associationer till en jordkällare på ett 1800-tals torp. Gröna tak handlar om överlevnad och styrka.

En hållbarhetsaspekt på det här projektet är om ett bostadshus designat för barnfamiljer kan tilltala andra grupper. Ofta har jag reflekterat över att det som passar små barn också passar äldre som rymliga hissa, ramper och närbelägna utemiljöer. En lekplats kan också vara en rekreationsplats för alla. En plats i hallen kan vara en plats för rullatorn eller barnvagnen och en förskola kan bli en dagverksamhet för äldre.

Kan ett bostadshus stärka sin omgivning? Har Annedal som är en väl fungerande stadsdel något att vinna på att bli lite tätare? Om projektet medför att stadsdelen får en funktion som alla kan utnyttja som ett badhus och fler dagisplatser så tror jag det skulle lyfta stadsdelen ytterligare.

Referenser

Böcker

Gösta Carlsson, Anneda;!Göteborgstryckeriet 2002

Robert Garellick , "Göteborg före grävskoporna" ;Robert Garellick2008

Frederike Schneider, Floor Plan Manual-housing; Birkhäuser2004

Edward Ng, Designing High-density cities, For Social & Environmental Sustainability;
Earthscan 2010

Olle Svedberg, Planernas århundrade; Arkitektur förlag AB 1988

Jane Jacobs, Den amerikanska storstadens liv och förfall ,Daidalos 1961

Mike Jenks and Nicola Dempsey, Future Forms and Design for Sustainable Cities,
Elsevier 2005

Steven L.Cantor Green Roofs in sustainable landscape design W.W Norton &
Company 2008

Rapporter

Nic Nilsson Barnens stad - en barnvänlig stad för barns bästa lek och inflytande;
IPA 2002

Erland Ullstad, Hållbar stadsutveckling ; Sveriges Arkitekter 2008

Mattias Sandberg, Barn och natur i storstaden, Göteborgs Universitet 2009

Tidskrifter

Dagens Nyheter

Göteborgsposten

Länkar från internet

<http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/> 2010-10-10

http://www.scb.se/statistik/_publikationer Registret över totalbefolkningen

<http://sustainablecities.dk/en/city-projects/cases/vienne-bike-city-housing-project>

http://svtplay.se/v/2393920/svt_forum/bostadsbubblan_-_sanning_eller_overdrift_

<http://www.hemnet.se>

Bildkällor

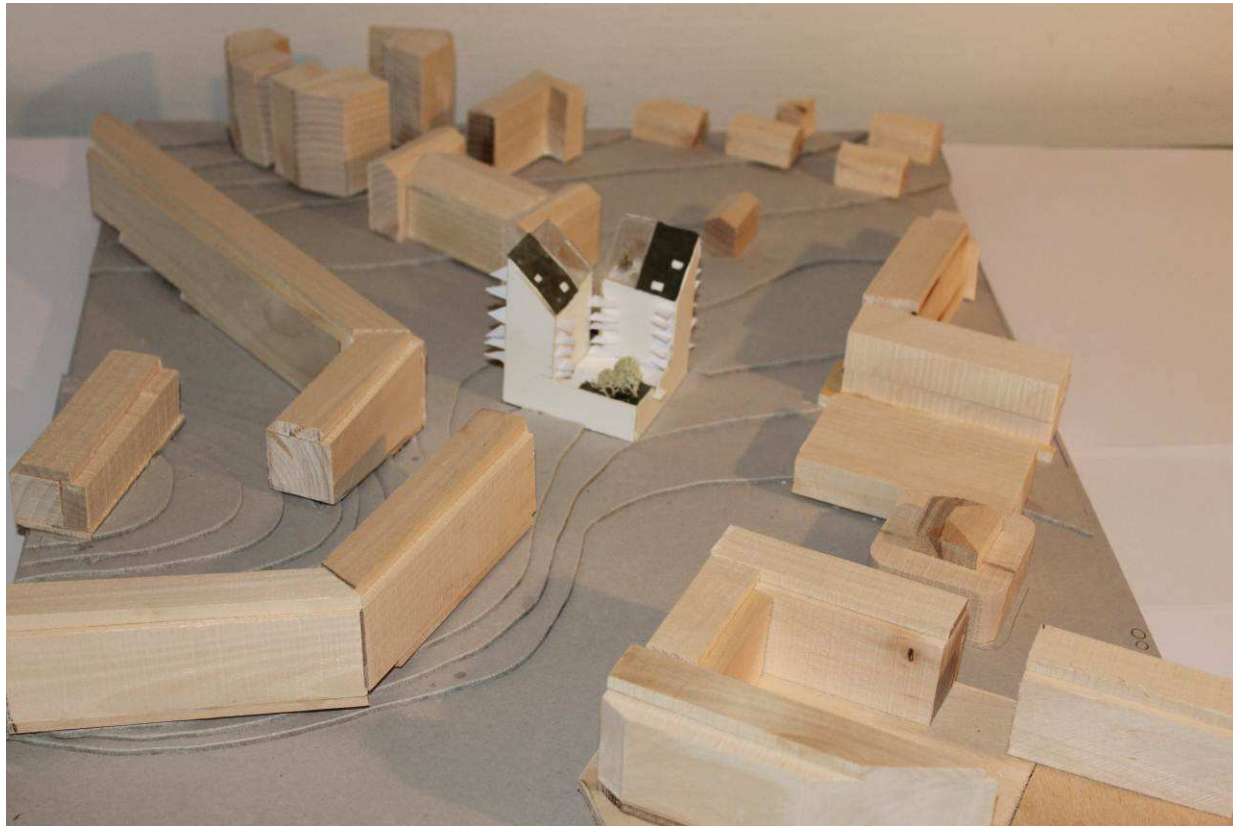
Arkitektur-6-1999

Steven L.Cantor Green Roofs in sustainable landscape design W.W Norton &
Company 2008

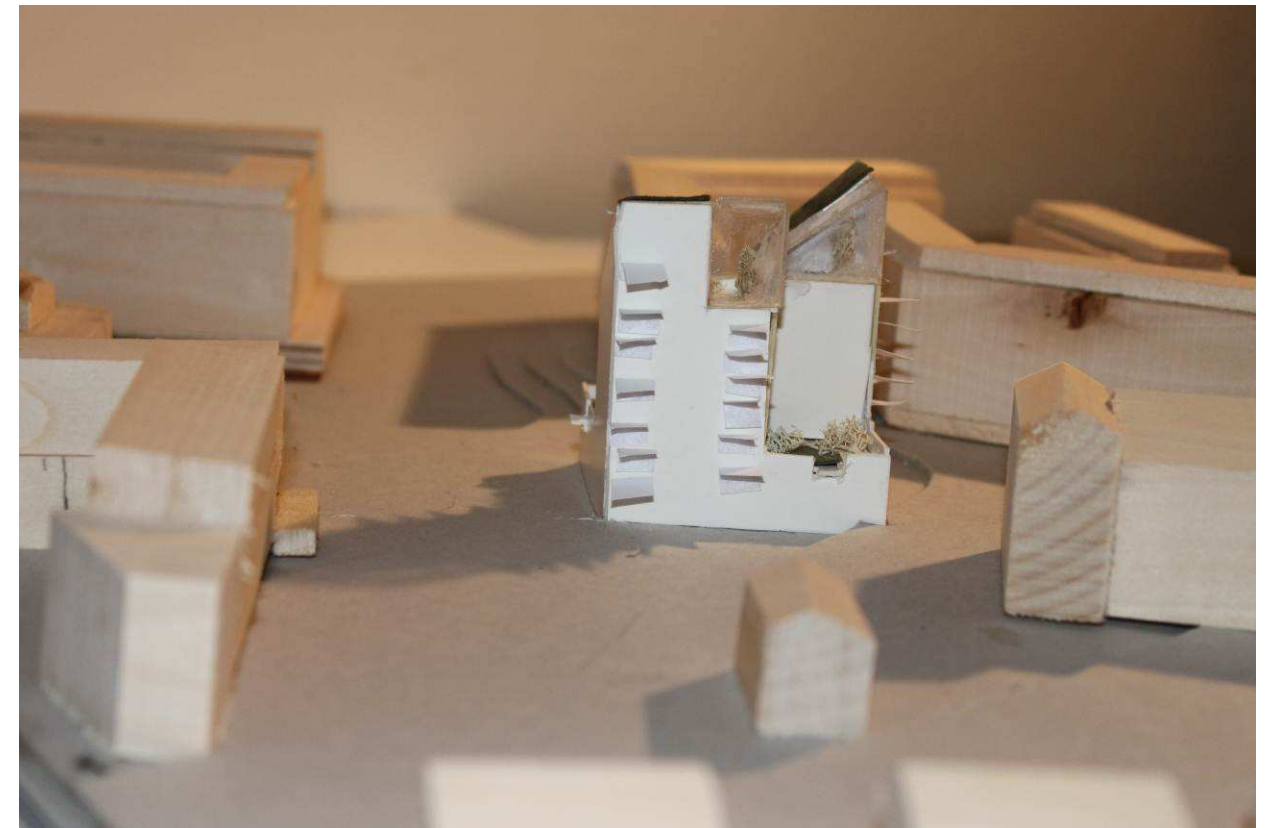
Frederike Schneider, Floor Plan Manual-housing , Birkhäuser 2004

Ola Nylander, Bostaden som Arkitektur, AB Byggtjänst 1999

Modellbilder

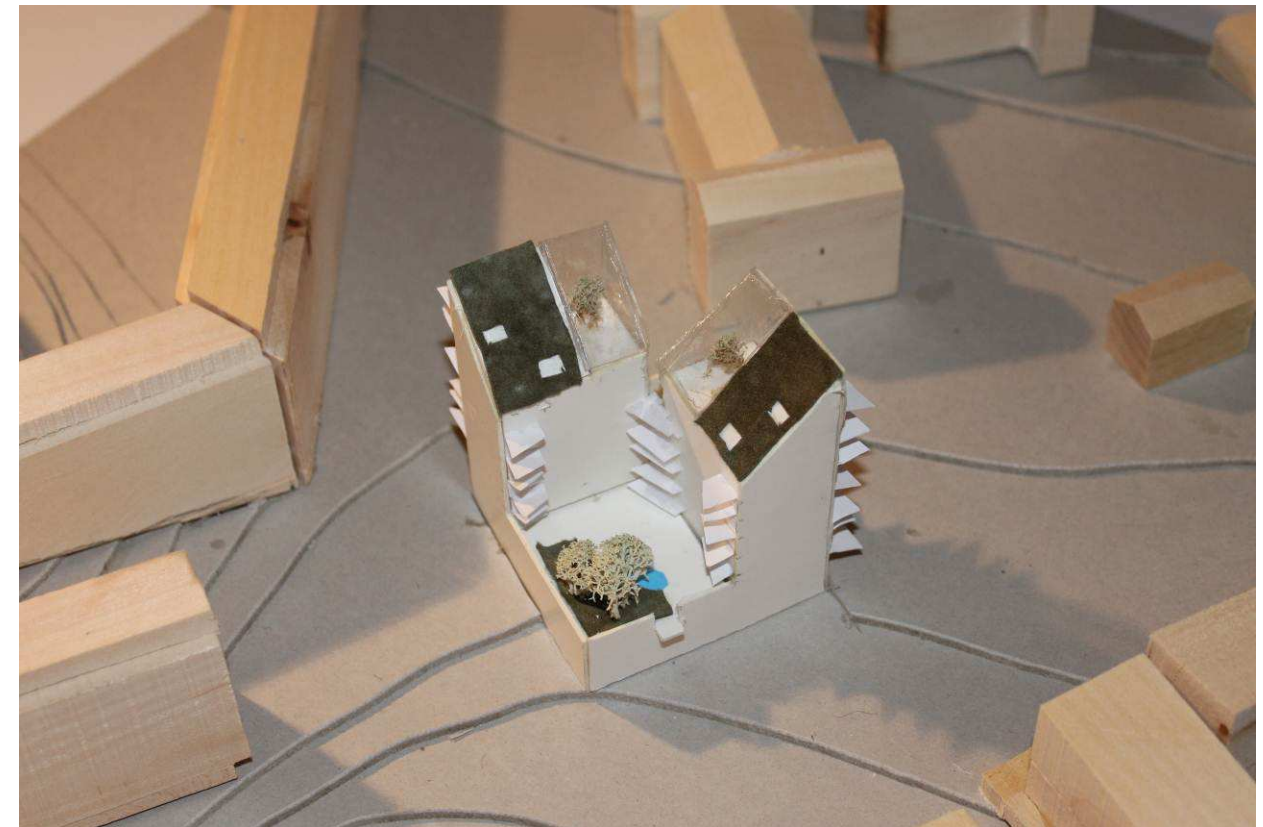
Figur 32 Brunnsgratan

Figur 33 Brunnsgratan

Figur 34 Östragården och växthusen

Figur 35 Västragården och växthusen